

Proces resocializace u osob bez přístřeší z pohledu pracovníků azylových zařízení

Bc. Sandra Heryánová

Diplomová práce
2018

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Sandra Heryánová**

Osobní číslo: **H160164**

Studijní program: **N7501 Pedagogika**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Proces resocializace u osob bez přístřeší z pohledu pracovníků azylových zařízení**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti azylových zařízení, procesu resocializace a bezdomovectví.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovoru.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ, 2014. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0644-6.

PRŮDKOVÁ, Táňa a Přemysl NOVOTNÝ, 2008. Bezdomovectví. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-100-0.

KELLER, Jan, 2013. Posvícení bezdomovců: úvod do sociologie domova. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). Sociologické aktuality. ISBN 978-80-7419-155-8.

KLIMENT, Pavel a Vít DOČEKAL, 2016. Pohled na bezdomovství v České republice. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-5007-0.

MAREK, Jakub, Aleš STRNAD a Lucie HOTOVCOVÁ, 2012. Bezdomovectví: v kontextu ambulantních sociálních služeb. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0090-1.

BEDNÁŘOVÁ, Zdena a Lubomír PELECH, 2003. Slabikář sociální práce na ulici: supervize, streetwork, financování. Brno: Doplněk. Co, jak, proč? ISBN 80-723-9148-8.

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Helena Skarupská, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

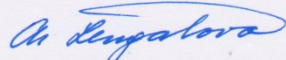
Datum zadání diplomové práce:

22. listopadu 2017

Termín odevzdání diplomové práce:

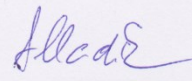
20. dubna 2018

Ve Zlíně dne 22. listopadu 2017

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 15.2.2018

Homyáková Sambová

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevýdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Dizertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlášení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezahrnuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, ušije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat náhrady chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává neotřeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněným zájmem školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédá k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá procesem resocializace u osob bez přístřeší z pohledu pracovníků azylových zařízení. Diplomová práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část se zabývá charakteristikou bezdomovectví, vymezením základních pojmů, příčinami bezdomovectví a detailní charakteristikou osob bez přístřeší. Dále popisuje proces resocializace a bariéry, které zabraňují člověku bez domova se začlenit do společnosti, a v poslední řadě se zabýváme řešením problematiky bezdomovectví v České republice. v praktické části je využit kvalitativní výzkum formou polostrukturovaných rozhovoru s pracovníky azylových zařízení. Cílem diplomové práce je zjistit, jak pracovníci azylových zařízení subjektivně vnímají proces resocializace u osob bez přístřeší.

Klíčová slova: Bezdomovectví, bezdomovec, proces resocializace, sociální služby, azylová zařízení

ABSTRACT

This thesis is focused on the resocialization process of the homeless people from the view of the homeless shelter employees. Thesis is divided into theoretical and practical part. Theoretical part analyzes the characteristics of homelessness, defines basic concepts, finds the reasons of homelessness and points out detailed characteristics of homeless people. Afterwards it narates the process of resocialization and the barriers, which deny homeless people to integrate into society, and lastly we focus on solving the problematics of homelessness in the Czech republic. In the practical part we use qualitative research in the form of half-structured interviews with the employees of homeless shelters. The goal of this thesis is to find out how the employees in homeless shelters subjectively percieve the process of resocialization of homeless people.

Keywords: homelessness, homeless, process of resocialization, social services, homeless shelter

Děkuji vedoucí mé diplomové práce paní PhDr. Heleně Skarupské, Ph.D. za vedení práce, poskytnutí odborných rad a čas, který mi věnovala při zpracovávání této práce. Dále bych ráda poděkovala celé své rodině za podporu a trpělivost při studiu.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 BEZDOMOVECTVÍ	12
1.1 TYPOLOGIE BEZDOMOVECTVÍ.....	13
1.2 PŘÍČINY BEZDOMOVECTVÍ.....	18
1.2.1 Objektivní příčiny bezdomovectví.....	19
1.2.2 Subjektivní příčiny bezdomovectví.....	20
1.2.3 Jiné příčiny bezdomovectví.....	21
2 BEZDOMOVECTVÍ V KONTEXTU VÝVOJOVÉ PSYCHOLOGIE	23
2.1.1 Mladí bezdomovci do 26 let.....	23
2.1.2 Bezdomovci v produktivním věku.....	24
2.1.3 Bezdomovci v postproduktivním věku.....	25
2.2 SPECIFIKA SUBKULTURY BEZDOMOVců.....	25
3 PROCES RESOCIALIZACE	28
3.1 BARIÉRY PŘI PROCESU RESOCIALIZACE.....	30
4 SOCIÁLNÍ POLITIKA V OBLASTI BEZDOMOVECTVÍ	35
4.1 SOCIÁLNÍ SLUŽBY PRO OSOBY BEZ PŘÍSTŘEŠÍ.....	36
4.2 SOCIÁLNÍ DÁVKY PRO OSOBY BEZ PŘÍSTŘEŠÍ.....	41
II PRAKTICKÁ ČÁST	44
5 VÝZKUM	45
5.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM A CÍLE VÝZKUMU.....	45
5.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY.....	45
5.3 POJETÍ VÝZKUMU A VÝZKUMNÝ SOUBOR.....	46
5.4 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT.....	48
6 ANALÝZA DAT	50
6.1 KATEGORIE 1 – OKOLNOSTI ŽIVOTA.....	50
6.2 KATEGORIE 2 – ZAJETÉ KOLEJE.....	53
6.3 KATEGORIE 3 – JEDINEČNOST ČLOVĚKA.....	56
6.4 KATEGORIE 4 – (BEZ) NADĚJE.....	58
6.5 KATEGORIE 5 – FORMA POMOCI.....	61
6.6 KATEGORIE 6 – OPĚTOVNÉ SELHÁNÍ.....	64
6.7 KATEGORIE 7 – CESTA K ÚSPĚCHU.....	68
7 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ KÓDOVÁNÍ	73
7.1 AXIÁLNÍ KÓDOVÁNÍ.....	76
7.2 SELEKTIVNÍ KÓDOVÁNÍ.....	77
7.3 SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU.....	80
7.4 DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	82
ZÁVĚR	83
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	84
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	87

SEZNAM OBRÁZKŮ	88
SEZNAM TABULEK.....	89
SEZNAM PŘÍLOH.....	90

ÚVOD

Bezdomovectví můžeme považovat za jeden z aktuálních problémů současné doby. Osoby, které se ocitly na ulici, nazýváme bezdomovci nebo osobami bez přístřeší. Setkání s bezdomovcem není pro mnoho lidí příjemné. Aniž bychom znali jejich minulost a důvod, proč se dostali na ulici, mnoho lidí nad nimi opovrhuje. Na druhou stranu jsou i lidé, kteří s těmito lidmi soucítí, pomáhají jim nebo s nimi pracují. Nikdo z nás si nedokáže představit, co všechno obnáší život na ulici. Žebrání o jídlo, o peníze a o mnoho dalšího se pro bezdomovce stává denní rutinou. Jsou i takoví, kteří jsou na ulici dobrovolně, nechtějí se přizpůsobit společenským normám, ale na druhou stranu jsou i takové případy, kdy skončili na ulici kvůli své životní chybě nebo rodinným příslušníkům.

Osoby bez přístřeší mohou využívat širokou nabídku sociálních služeb. Mezi tyto služby patří azylové domy, denní centra, noclehárny, sedárny a terénní práce. V současnosti nalézáme širokou škálu organizací, ať už se jedná o církevní spolky, neziskové organizace nebo státní organizace, které se věnují problematice bezdomovectví. Organizace aktivně vyhledávají osoby bez přístřeší za účelem pomoci.

Azylové domy jsou podle nás nejlepší možností, která osoby bez přístřeší připravuje na znovu začlenění se do společnosti. V azylových domech se setkáváme s odbornými pracovníky, kteří jsou připraveni řešit svízelnou životní situaci a nabídnout další služby osobám bez přístřeší. Avšak velmi záleží na tom, zda je osoba bez přístřeší pevně rozhodnuta a přesvědčena o tom, že se chce znovu aktivně zapojit do společnosti, což znamená hledat si zaměstnání, vlastní bydlení a znovu navázat přetřhané kontakty s rodinou a s dalšími členy společnosti. V mnoha případech dochází k tomu, že se tyto osoby vracejí zpátky na ulici. Lidé, kteří stráví většinu svého života na ulici, už nejsou schopni se znovu začlenit, nebo už ztratili naději. Své problémy ve většině případů řeší alkoholem nebo zneužíváním drog. Proces resocializace je podle nás mnohem úspěšnější u lidí, kteří jsou na ulici krátkou dobu a mají snahu změnit svůj život.

Hlavním cílem této diplomové práce je zjistit, jak pracovníci azylových zařízení subjektivně vnímají proces resocializace. V teoretické části vymezujeme klíčové pojmy problematiky osob bez přístřeší, dále se věnujeme typologii bezdomovectví, příčinám vzniku bezdomovectví a samotné charakteristice osob bez přístřeší. Popisujeme proces resocializace a bariéry, které brání v začlenění se zpět do společnosti a nakonec se věnujeme sociální politice a sociálním službám v problematice bezdomovectví.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 BEZDOMOVECTVÍ

Každá země na světě se potýká s problémem bezdomovectví. Tento problém může být výsledkem přírodních katastrof nebo válečných konfliktů a ohrožuje stabilitu jednotlivých zemí. Avšak bezdomovectví v některých případech bývá výsledkem národního a kulturního příslušenství k dané skupině. Tento způsob života si lidé volí dobrovolně, nejedná se o sociální selhání. Můžeme zde zařadit původní australské a indiánské obyvatelstvo a skupiny romského etnika (Marek a kol., 2012 s. 12).

V Československu v dobách komunistického režimu se pojem bezdomovectví vůbec nepoužíval, ačkoliv bylo zjevné, že bezdomovci existovali. Komunistický režim nedovoloval, aby někdo žil na ulici, každý člověk musel pracovat, někam patřit a pokud někdo trpěl nějakým handicapem, byl umístěn do institucionální péče. Jedinci, kteří nesplňovali požadavky komunistického režimu, byli trestně stíháni za příživnictví. Převážně se jednalo o osoby, které nezaložily rodinu, byly rozvedené nebo nemohly či nechtěly bydlet u rodičů a také sem patří jedinci, kteří prošli ústavní výchovou. Tito lidé byli často zaměstnání jen formálně a bydleli na ubytovnách, které firmy zřizovaly pro své zaměstnance. Situace se vyhroutil po roce 1989, kdy velké podniky začaly krachovat a postupně rušily i ubytovny pro zaměstnance. V tento okamžik vyplul na povrch problém bezdomovectví, který se začal prohlubovat. Nikdo nebyl připraven na změnu politicko-ekonomické situace a někteří se s touto změnou nedokázali vyrovnat. Najednou byly na lidi kladeny velké nároky a očekávala se i vyšší zodpovědnost. Lidé si neuměli poradit s novým životním stylem a nabytou svobodou (Průdková, Novotný, 2008, s. 9).

Giddens (1999, s. 282) uvádí, že od konce 20. století máme možnost stále více vidat na ulici lidi, kteří žádný domov nemají. Najdou se i takoví bezdomovci, kteří se rozhodli žít na ulici dobrovolně, chtěli se zbavit všech závazků a starostí. Avšak ne všichni se ocitli na ulici dobrovolně. Můžeme říci, že tito lidé byli na ulici dotlačeni okolnostmi, které nemohli zvrátit. Většina sociologů se shoduje na tom, že klíčovou podmínkou je poskytnutí těmto lidem adekvátní střechu nad hlavou než představují dočasné ubytovny a ostatní azylová zařízení.

Podle Kellera (2013, s. 15 – 16) domov představuje tři důležité potřeby. V první řadě domov poskytuje bezpečí. Každý člověk potřebuje mít místo, kde cítí jistotu, přirozenost a útulnost. Člověk bez domova toto místo nemá, a proto může trpět pocitem všudypřítomné nejistoty a pocitem ohrožení. Domov dále představuje zdroj stimulace, učí nás se

vyrovnávat s různými podněty. Ten, kdo domov nemá, se s podněty mívá, proto bezdomovectví neznámá jen pocit nejistoty a strachu ale také ubíjející nuda. V poslední řadě domov pomáhá řešit problém s vlastní identitou. Člověk má možnost identifikovat se s něčím, co ho spojuje s lidmi, kteří s ním bydlí nebo bydleli. Bezdomovci však takovou možnost nemají a jejich život je anonymní, úzkostlivý, nejistý a nudný. Tyto problémy často řeší alkoholem nebo drogou. Alkohol pomáhá čelit anonymitě, nejistotě a strachu, ve kterém bezdomovci neustále žijí.

Bezdomovectví považujeme za společenský jev, kterému předchází jednání vedoucí ke ztrátě životních jistot, zázemí až ke společenskému vyloučení. Tuto sociální situaci vyvolávají odlišné faktory zasahující všechny oblasti postiženého jedince. Z pohledu společnosti je bezdomovectví určitý způsob života, kdy jedinci schází bydlení. Bezdomovectví není jen ztráta přístřeší, je to neschopnost jedince participovat na standardním způsobu života (Průdková, Novotný, 2008, s. 12).

Bezdomovectví můžeme také definovat jako extrémní sociální vyloučení, kdy chudoba je příčinou a zároveň také důsledkem bezdomovectví (MPSV, 2013, s. 5). Sociální vyloučení je nedostatečná účast na životě celé společnosti. Skutečně znamená život v chudobě, bez účasti na trhu práce, bez dostatečného příjmu a přiměřeného bydlení, člověk se pohybuje na okraji společnosti (Matoušek, 2008, s. 205).

1.1 Typologie bezdomovectví

FEANTSA (Evropská federace národních sdružení pracujících s bezdomovci) vytvořila typologii bezdomovectví nazvanou ETHOS. Jedná se o Evropskou typologii bezdomovectví a vyloučení z bydlení, která je používána i v České republice. Typologie byla vytvořena z toho důvodu, aby poskytla jednotný a ucelený přehled o bezdomovectví a vyloučení z bydlení na evropské i národní úrovni. (Hradecký, 2007, s. 31).

Podle typologie ETHOS rozlišujeme čtyři kategorie (Hradecký, 2007, s. 32 – 33):

- a) bez střechy,
- b) bez bytu,
- c) nejisté bydlení a
- d) nevyhovující bydlení.

První kategorie bez střechy zahrnuje osoby, které přežívají venku, na ulici. K přenocování využívají veřejné dopravní prostředky, odstavené vagóny garáže, sklepy a mnoho dalších.

Také se zde řadí osoby, které využívají noclehárny, jsou to osoby bez obvyklého bydliště. Do druhé kategorie bez bytu řadíme osoby, které pobývají v ubytovnách pro bezdomovce, v pobytových zařízeních pro ženy, v ubytovnách pro imigranty, osoby před opuštěním instituce, uživatelé dlouhodobější podpory (jedná se o muže a ženy v seniorském věku, kteří jsou dlouhodobě ubytováni ve specializovaných azylových zařízeních), osoby žijící v nejistém bydlení, osoby ohrožené vystěhováním a osoby ohrožené domácím násilím. Můžeme říci, že se jedná o všechny osoby bez přístřeší, které mají kde přebývat, ale ve skutečnosti své vlastní bydlení nemají. Třetí kategorie nejisté bydlení zahrnuje osoby žijící v nejistém bydlení, osoby ohrožené vystěhováním a osoby ohrožené domácím násilím. Můžeme říci, že všechny tyto osoby určitým způsobem bydlí, ale jejich bydlení je neustále ohroženo a může být kdykoli přerušeno. Poslední čtvrtá kategorie nevyhovující bydlení zahrnuje osoby žijící v provizorních nebo neobvyklých stavbách, které nejsou určeny k bydlení, dále osoby žijící v nevhodném bydlení a osoby žijící v přelidněném bytě. Níže přikládáme tabulku typologie ETHOS.

Tabulka 1 ETHOS – Evropská typologie bezdomovství a vyloučení z bydlení v prostředí

ČR

Konceptní kategorie	Operační kategorie	Životní situace	Generická (druhov) definice	Národní subkategorie	*		
BEZ STŘECHY	1 Osoby přežívající venku	1.1 Veřejné prostory nebo venku (na ulici)	Osoby přežívající na ulici nebo ve veřejně přístupných prostorách bez možnosti ubytování	1.1.1 Osoby spící venku (např. ulice, pod mostem, nádraží, letiště, veřejné dopravní prostředky, kanály, jeskyně, odstavené vagony, stany, garáže, prádelny, sklepy a půdy domů, vraky aut)	b		
	2 Osoby v noclehárně	2.1 Noclehárna	Osoby bez obvyklého bydliště, které využívají nízkoprahové noclehárny	2.1.1 Osoby v nízkoprahové noclehárně 2.1.2 Osoby sezónně užívající k přenocování prostory zařízení bez lůžek	b b		
BEZ BYTU	3 Osoby v ubytovnách pro bezdomovce	3.1 Azylový dům pro bezdomovce	Osoby v azylových domech s krátkodobým ubytováním	3.1.1 Muži v azylovém domě 3.1.2 Ženy v azylovém domě 3.1.3 Matky s dětmi v azylovém domě 3.1.4 Otcové s dětmi v azylovém domě 3.1.5 Úplné rodiny v azylovém domě 3.1.6 Osoby v domě na půli cesty	b b b b b b		
		3.2 Přechodná ubytovna	Osoby ve veřejných ubytovnách s krátkodobým ubytováním, které nemají vlastní bydlení	3.2.1 Osoby ve veřejné komerční ubytovně (nemají jinou možnost bydlení) 3.2.2 Osoby v přístřeší po vystěhování z bytu 3.3.1 Bydlení s podporou výslovně určené pro bezdomovce neexistuje	b b b		
		3.3 Přechodné podporované ubytování					
		4 Osoby v pobytových zařízeních pro ženy	4.1 Pobytové zařízení pro ženy		Ženy ubytované krátkodobě v zařízení z důvodu ohrožení domácím násilím	4.1.1 Ženy ohrožené domácím násilím pobývající na skryté adrese	a
						4.1.2 Ženy ohrožené domácím násilím pobývající v azylovém domě	a
		5 Osoby v ubytovnách pro imigranty	5.1 Přechodné bydlení (azylová zařízení pro žadatele o azyl)		Imigranti v přechodných ubytovnách z důvodu imigrace	5.1.1 Žadatelé o azyl v azylových zařízeních	a
	5.2 Ubytovny pro migrující pracovníky			Osoby v ubytovnách pro migrující pracovníky	5.2.1 Migrující pracovníci – cizinci ve veřejné komerční ubytovně (nemají jinou možnost bydlení)	a	
	6 Osoby před opuštěním instituce	6.1 Věznice a vazební věznice 6.2 Zdravotnická zařízení 6.3 Zařízení pro děti		Bez možnosti bydlení po propuštění Zůstává déle z důvodu absence bydlení Bez možnosti bydlení	6.1.1 Osoby před opuštěním věznice	a	
					6.2.1 Osoby před opuštěním zdravotnického zařízení	a	
					6.3.1 Osoby před opuštěním dětské instituce	a	
	7 Uživatelé dlouhodobější podpory	7.1 Pobytová péče pro starší bezdomovce		Senioři a osoby invalidní dlouhodobě ubytované v azylovém domě	7.1.1 Muži a ženy v seniorském věku nebo invalidé dlouhodobě ubytovaní v azylovém domě	b	
		7.2 Podporované bydlení pro bývalé bezdomovce		Dlouhodobé bydlení a podpora pro bývalé bezdomovce	7.2.1 Bydlení s podporou výslovně určené pro bezdomovce neexistuje		
	NEJISTÉ BYDLENÍ	8 Osoby žijící v nejistém bydlení	8.1 Přechodné bydlení u příbuzných nebo přátel		8.1.1 Osoby přechodně bydlící u příbuzných nebo přátel (nemají jinou možnost bydlení)	a	
8.1.2 Osoby v podnájmu (nemají jinou možnost bydlení)					a		
8.2 Bydlení bez právního nároku				Bydlení bez právního nároku, nezákonné obsazení budovy	8.2.1 Osoby bydlící v bytě bez právního důvodu	a	
					8.2.2 Osoby v nezákonně obsazené budově	b	

			8.3	Nezákonné obsazení pozemku	Nezákonné obsazení pozemku	8.3.1	Osoby na nezákonně obsazeném pozemku (zahradkářské kolonie, zemnice)	b
	9	Osoby ohrožené vystěhováním	9.1	Výpověď z nájemního bytu	Výpověď z nájemního bytu	9.1.1	Osoby, které dostaly výpověď z nájemního bytu	a
			9.2	Ztráta vlastnictví bytu	Ztráta vlastnictví bytu	9.2.1	Osoby ohrožené vystěhováním z vlastního bytu	a
	10	Osoby ohrožené domácím násilím	10.1	Policejné zaznamenané domácí násilí	Případy, kdy policie zasáhla k zajištění bezpečí obětí domácího násilí	10.1.1	Osoby ohrožené domácím násilím - policejné zaznamenané případy – oběti	a
NEVYHOVUJÍCÍ BYDLENÍ	11	Osoby žijící v provizorních a neobvyklých stavbách	11.1	Mobilní obydlí	Mobilní obydlí, které není určené pro obvyklé bydlení	11.1.1	Osoby žijící v mobilním obydlí, např. maringotka, karavan, hausbót (nemají jinou možnost bydlení)	a
			11.2	Neobvyklá stavba	Nouzový přístřešek, bouda, chatrč, barák	11.2.1	Osoby žijící v budově, která není určena k bydlení, např. osoby žijící na pracovišti, v zahradních chatkách se souhlasem majitele	a
			11.3	Provizorní stavba	Provizorní stavba	11.3.1	Osoby žijící v provizorních stavbách nebo v budovách, např. bez kolaudace	a
	12	Osoby žijící v nevhodném bydlení	12.1	Obydlené neobyvatelné byty	Bydlení v objektu označeném podle národní legislativy jako nevhodné k bydlení	12.1.1	Osoby žijící v nevhodném objektu - obydlí se stalo nezpůsobilým k obývání, ale dříve mohlo být	a
	13	Osoby žijící v přelidněném bytě	13.1	Nejvyšší národní norma definující přelidnění	Definované jako překračující nejvyšší normu podle rozměru nebo počtu místností	13.1.1	Osoby žijící v přelidněných bytech	a

Zdroj: Hradecky a kol. (2007)¹

Další typologii popisují Hradečtí (1996, s. 36), kteří dělí bezdomovectví do tří skupin:

- a) zjevné bezdomovectví,
- b) skryté bezdomovectví a
- c) potenciální bezdomovectví.

Mezi zjevné bezdomovce řadíme osoby žijící na ulicích, nádražích, patří sem i ti, kteří vyhledávají ubytování v noclehárnách, azylových domech, které provozují města nebo charitativní organizace. Jen malý počet bezdomovců nevyužívá pomoci, které nabízí sociální služby a raději využívají prostor svobody, které pro ně představují nádraží, parky, ulice, mosty i když ví, že tyto místa jsou nejisté a velmi nebezpečné. V současnosti hlavně

¹ Vysvětlivky: * Použité zkratky v posledním sloupci – stupeň ohrožení

a – ohrožené osoby

b – bezdomovci

nádraží představují jakési místo odpočinku a setkávání se se všemi opuštěnými. Výhodou nádraží je, že se uzavírá pozdě v noci a navíc je umístěno blízko důležitých ekonomických center, kde bezdomovci hledají zdroje, které jim společnost odepírá. Hradečtí popisují bezdomovce, kteří přicházejí na nádraží jako „nádražní populaci“ a rozdělují je do třech skupin. První skupinu nazývají jako lidé oslabení, jsou to osoby, které přicházejí na nádraží poprvé. Zprvu je těžko v davu rozeznáme, až posléze dávají svým zanedbaným vzhledem najevo své trápení z nového společenského postavení. Druhou skupinu označují jako osoby navyklé, které pobývají na nádraží delší dobu, jejich život už je spojen se sociálním vyloučením. Tyto osoby na nádražích vyhledávají své druhy nebo peníze. Třetí a poslední skupinu nazývají marginální, která je velmi nestejnorodá, zahrnuje v sobě podivné skupiny lidí např. skinheady, punkery, ale i bezdomovce (Hradecká, Hradecký, 1996, s. 36 – 38).

Podle Průdkové a Novotného (2008, s. 13 – 14) jsou zjevní bezdomovci velmi nápadní a v mnoha případech vzbuzují strach či odpor veřejnosti. Mezi zjevné bezdomovce řadíme ty, které poznáme na první pohled podle znečištěného a nepřiměřeného oblečení, zanedbaného zevnějšku a zápachu. Bezdomovce většinou potkáme s nějakými zavazadly, může se jednat o nákupní vozík, igelitovou tašku a to proto, že nosí všechn svůj majetek neustále při sobě. Zjevné bezdomovce poznáme i podle jejich počinání, například přehrabování se v popelnicích, sbíráním nedopalků od cigaret, žebráním nebo somrováním. Tito bezdomovci okázale žijí mimo hranice sociálních návyků a norem, většina z nich přežívá na veřejných místech a většina z nich vyhledává pomoc sociálních služeb, která je jim určena. Zjevní bezdomovci však tvoří pouze malou podskupinu bezdomovců.

Skupina skrytých bezdomovců se z nějakých nám neznámých důvodů neobrací na veřejné nebo charitativní služby, které jsou jim nabízeny. Raději užívají jiné formy ubytování např. u přítele nebo u příbuzných. Pomoc hledají v azylových domech jen v případě zimního období, aby se měli kde ubytovat. Nikdy se nevyskytují dlouhou dobu na jednom místě, často mění místo pobytu. (Hradecká, Hradecký, 1996, s. 40). Skryté bezdomovce nejsme schopni na první pohled rozlišit, jedná se především o mladé lidi. Tyto osoby se snaží svůj životní styl a své problémy před druhými tajit. Skrytí bezdomovci dbají o svůj vzhled, dodržují hygienu a nosí čisté oblečení. Tento typ osob bez přístřeší opovrhuje nad zjevnými bezdomovci a drží si od nich odstup. Nejsme schopni určit jejich přesný počet, můžeme se však domnívat, že skrytí bezdomovci tvoří větší skupinu než zjevní bezdomovci (Průdková, Novotný, 2008, s. 14).

Potenciální bezdomovci jsou lidé, kterým hrozí bezdomovectví a mohou se ze dne na den ocitnout na ulici. Zpravidla tyto osoby mají zaměstnání i bydlení, ale jak zaměstnání tak i bydlení je velmi nejisté a ve skutečnosti tito lidé žijí ve velmi složitých životních podmínkách. Mezi potenciální bezdomovce můžeme řadit osoby po výkonu trestu, po propuštění z léčeben, mladí lidé po skončení ústavní výchovy. Největším problémem potenciálních bezdomovců je nedostupnost mít vlastní bydlení, o jehož získání mnohdy ani neusilují a myslí si, že by ho měli získat bez vynaložení vlastních sil (Průdková, Novotný, 2008, s. 14).

1.2 Příčiny bezdomovectví

Lidé, kteří potkávají bezdomovce na ulici, si často kladou otázku, co je přimělo k životu na ulici? Jaké důvody je k tomu vedly? Přemýšlí nad tím, zda lze těmto lidem ještě pomoci. Často se ptají na příčinu tohoto stavu, a zda si za to mohou sami nebo se stali obětmi systému. Ve většině případu se můžeme setkat s názorem: pomoci ano, ale jen těm, kteří si za to sami nemohou. Jaké jsou tedy hlavní příčiny bezdomovectví?

V historickém kontextu se příčiny bezdomovectví vyvíjely následovně. Do začátku šedesátých let dvacátého století se rozvíjela teorie oběti jako viníka. Zastánci tohoto přístupu se odmítali těmito jedinci zabývat. Poté se prosazoval názor, že bezdomovectví je především sociálním problémem. V šedesátých letech hledali odborníci hlavně strukturální příčiny. V sedmdesátých letech považovali za příčinu bytovou politiku, nicméně dostupnost bytů nevyřešila problém bezdomovectví a od devadesátých let se začínají soustředit na individuální příčiny bezdomovectví. Proto se sociální služby orientují především na individuální potřeby svých klientů. V současné době se na bezdomovectví nahlíží jako na kombinaci objektivních a subjektivních příčin. Objektivní příčiny bývají přisuzovány k systémové chybě a bezdomovec je její obětí a subjektivní příčiny poukazují na nepříznivé vlastnosti jedince. Objektivní příčiny může odstranit stát, ale subjektivní příčiny musí odstranit člověk sám. Ať už se člověk dostal na ulici z jakýchkoli příčin, je zřejmé, že během času stráveného na ulici se objevují překážky, které mu později zabraňují se zpět začlenit do běžného života společnosti. Proto je nezbytné, aby sociální pracovníci poznali spíše aktuální stav klienta, než se zabývat jeho minulostí, kterou už nezmění. Často dochází k tomu, že lidé zůstávají na ulici z jiných důvodů, než z jakých se na ulici dostali. Není pro nás důležité přesně vědět, co se stalo v době, kdy se klient stal bezdomovcem, protože už s tím nic nejde udělat. Toto zjištění minulosti představuje primární příčinu.

Mnohem důležitější je pro nás zjistit sekundární příčinu a to je, proč na ulici zůstává a terciální příčinu představuje, proč se klient opakovaně na ulici vrací. Klient má tendenci se zabývat pouze primární příčinou svého bezdomovectví a neuvědomuje si, proč na ulici skutečně zůstává. Jakmile si uvědomí sekundární příčiny, pochopí, že bariéry, které mu brání se začlenit zpět do společnosti, jsou překonatelné. Za velmi nebezpečné považujeme terciální příčiny, protože dochází k tomu, že klient nemůže nalézt místo ve společnosti kam se chce vrátit. Pokud místo nenalezne, dochází k tomu, že se opět vrací na ulici. Všechny tyto bariéry brání v úspěšné resocializaci člověka (Marek a kol., 2012, s. 16 – 20).

Vývoj vzniku bezdomovectví je však mnohem složitější. Podle Marka (2012, s. 18) jde vždy o kombinaci dvou typů atributů situační a dispoziční. Počátek bezdomovectví má dvě fáze a to, že ztrátě domova vždy předchází nějaká krize, která člověka vykolejí a přestane se starat o ekonomické záležitosti. V tomto případě má každý člověk dva typy záchranné sociální sítě, které mají zabránit pádu na ulici. První síť představuje blízká rodina, přátelé a známí a druhá síť jsou nabízené sociální služby a státní podpora. Pokud osoba nemá silnou sociální síť kontaktů nebo nespĺňuje podmínky pro získání státní pomoci, tak ve většině případu končí na ulici.

Za prvotní spouštěcí mechanismy bezdomovectví můžeme podle Fitzpatrickové a kol. (2004, s. 47) považovat odchod z domu rodičů po hádce, partnerské nebo manželské selhání, ztráta partnera, opuštění ústavní výchovy nebo vězení, zhoršení duševního stavu, závislosti, finanční krize, dluhy a v poslední řadě vystěhování z nájemního bytu.

Zatímco objektivní příčiny ovlivňují formu bezdomovectví, subjektivní příčiny ovlivňují šanci jedince vrátit se zpět do společnosti. Hranice mezi subjektivními a objektivními příčinami nejsou vždy jasné. Příčiny na sebe vzájemně působí, ovlivňují se v nejrůznějších kombinacích a intenzitě (Kliment a Dočekal, 2016, s. 38). Objektivní a subjektivní příčiny detailně popisujeme v následující podkapitole.

1.2.1 Objektivní příčiny bezdomovectví

Objektivní (vnější) příčiny bezdomovectví jsou přisuzovány ekonomicko-politické situaci země a celkovému společenskému klimatu. Tyto faktory jsou především ovlivněny sociální politikou státu, kam řadíme míru nezaměstnanosti, chudobu, nedostatečné zabezpečení v nemoci a ve stáří, nedostupnost bydlení z důvodu financí, postavení etnických minorit a institucionální příčiny (Matoušek, Koláčková a Kodymová, 2005, s. 317). Mezi bezdomovce patří i mladí lidé, kteří jsou propuštěni z ústavní výchovy a nejsou připraveni

na samostatný život. Tito lidé touží po svobodě, která je spojena i s vysokou mírou odpovědností, což tyto mladé lidi nikdo nenaučil a proto většinou končí na ulici. V podobné situaci se také nacházejí lidé propuštěni z výkonu trestu, po propuštění se většinou nemají kam vrátit, a proto jim nezbyvá nic jiného, než je život na ulici (Průdková, Novotný, 2008, s. 15). Jak už jsme zmínili, subjektivní příčiny musí odstranit stát.

1.2.2 Subjektivní příčiny bezdomovectví

Subjektivní (vnitřní) faktory utvářejí sociální situaci daného člověka, kterou podmiňuje úroveň jeho schopností sociální adaptace. Mezi tyto příčiny zahrnujeme vztahové, materiální a osobní podmínky jednotlivců a rodin. Materiální podmínky představují nízký příjem, ztrátu zaměstnání a bydlení, zadluženost. Mezi vztahové faktory patří manželské neshody, narušené vztahy, nefunkční rodina a absence rodinného zázemí. Do osobnostních podmínek patří duševní a tělesná choroba, prožitá traumata, poruchy osobnosti, závislost na návykových látkách a mnoho dalších. Avšak za nejčastější příčinu bezdomovectví v České republice se považuje rozpad rodiny a druhá nejčastější příčina je ztráta zaměstnání (Průdková, Novotný, 2008, s. 16).

Podle Hradeckých (1996, s. 43 – 44) lze subjektivní příčiny uspořádat do čtyř skupin. Jedná se o materiální, vztahové, osobní a institucionální faktory. Materiální faktory se především týkají ztráty zaměstnání nebo dlouhodobé nezaměstnanosti, ztráty nebo nejistého bydlení, nedostatečné příjmy nebo zadluženosti a v neposlední řadě se může jednat o tragickou událost ve formě ztráty majetku nebo živitele. Vztahové faktory se týkají změn ve struktuře rodiny, z neproblémové rodiny se stává rodina problémová, dochází k narušení vztahu mezi partnery a mezi rodiči a dětmi. Dále se může jednat o násilí v rodině, sexuální zneužívání apod. Všechny tyto faktory vedou k rozpadu rodiny. Faktory osobní se týkají především somatického a psychického zdraví. Mezi osobní faktory řadíme např. duševní či tělesné choroby, osamělost, nesamostatnost, sociální nezralost a alkoholové či drogové závislosti. Poslední skupinou jsou faktory institucionální, kdy jsou jedinci propuštěni z ústavní výchovy, dětských domovů nebo z vězení.

Můžeme říci, že příčiny bezdomovectví se liší jak u mužů, tak u žen a i u dětí. U mužů to bývají nejčastěji materiální a osobní faktory, které vedou k bezdomovectví. Bezdomovectví u mužů je veřejné, neskrývají své aktuální postavení ve společnosti a

demonstrují své bezdomovectví tím, že aktivně vyhledávají nabízené sociální služby nebo se dokonce na veřejnosti předvádějí, chlubí tím, že se z nich stali bezdomovci. U žen převládají spíše faktory vztahové, které představují problémy v partnerských vztazích, které často bývají doprovázeny násilím. Ženy, které se najednou ocitnou na ulici, řeší svou situaci tím, že vyhledávají své přátele, rodinu a blízké u kterých by mohly bydlet po dobu řešení svých problémů. Z tohoto důvodu je u žen typické skryté bezdomovectví. Často se setkáváme s ženami, které s sebou mají děti, ať už se jedná o zjevné, skryté nebo potenciální bezdomovectví žen. Příčinou bezdomovectví u dětí bývají institucionální faktory. Dítě si prochází dětskými domovy, výchovnými ústavy, dalšími příčinami může být neúplná rodina, zanedbávání, psychická deprivace, týrání, násilí v rodině, závislost na alkoholu nebo návykových látkách, řadíme zde i mentální poruchy, emoční poruchy, schizofrenie apod. V dnešní moderní době se mezi faktory uvádí nevyužitý volný čas, nuda, média, zaneprázdněnost rodičů atd. Všechny tyto události mohou vést děti k bezdomovectví (Hradecká, Hradecký, 1996, s. 44 – 45).

1.2.3 Jiné příčiny bezdomovectví

Jak jsme uvedli na začátku kapitoly o příčinách bezdomovectví Marek a kol. (2012) rozdělují příčiny na primární, sekundární a terciární. Pro upřesnění je ještě jednou popíšeme. Primární příčiny jsou ty, které již nelze zvrátit, a vedly k bezdomovectví. Sekundární příčiny jsou ty, které člověka drží člověka v situaci bezdomovectví. Člověk si tyto příčiny nepřipouští a zabývá se pouze primárními příčinami. Avšak ve většině případu uvědomění si sekundárních příčin vede k vyřešení svízelné situace člověka na ulici. Terciární příčiny jsou ty, které člověka opakovaně vrací do bezdomovectví (Kliment, Dočekal, 2016, s. 42). Vágnerová a kol. (2013, s. 59 – 60), kteří se zaměřují na mladé bezdomovce, rozdělují důvody odchodu na ulici do čtyř základních skupin. První příčinou je nadměrné užívání alkoholu a drogová závislost. Druhou příčinu spatřují v neochotě či neschopnosti soustavně pracovat. Třetí příčinou je kombinace poruch chování a neochoty pracovat. Poslední čtvrtou příčinu připisuje duševním chorobám. Vágnerová uvádí, že mnoho mladých bezdomovců spatřují původ svého bezdomovectví v nefungující či problémové rodině a v užívání drog.

Podle Průdkové (Průdková a Novotný, 2008, s. 15) je základním předpokladem pro úspěšné řešení problému bezdomovectví znalost příčin, protože pouhé odstraňování následků bezdomovectví není efektivní. Avšak ne vždy lze rozlišit mezi příčinou a

následkem bezdomovectví. Bezdomovci jsou velmi různorodí, a proto je také mnoho objektivních a subjektivních příčin bezdomovectví.

2 BEZDOMOVECTVÍ V KONTEXTU VÝVOJOVÉ PSYCHOLOGIE

Bezdomovci jsou běžně definováni jako lidé, kteří spí v papírových krabicích v parcích, na ulicích a na nádražích velkých měst (Mareš, 1999, s. 57). Průdková a Novotný (2008, s. 10) popisují bezdomovce jako člověka, který je špinavý, zanedbaný a zapáchající. Je to člověk, kterého postihla nebo mu hrozí ztráta bydlení a sociální vyloučení. I přes toto zjištění bychom si měli uvědomit, že bezdomovci jsou lidé jako my a ve většině případů si bezdomovectví nezvolili dobrovolně, ale stali se obětí své těžké životní situace, kterou nedokázali bez pomoci zvládnout a nakonec jí podlehli. Bezdomovci jsou často definováni jako osoby bez přístřeší nebo osoby bez domova. Všechny tyto pojmy jsou použity v diplomové práci.

Podle Průdkové a Novotného (2008, s. 17) se většinou jedná o osoby v produktivním věku. Uvádí, že souvislost vidí pravděpodobně v rizikovém způsobu života bezdomovců, který vede k předčasnému úmrtí. Jsou to osoby středního věku, které se nedokázaly přizpůsobit politicko-ekonomické situaci, jak už jsme popisovali na začátku kapitoly. Další skupinu bezdomovců tvoří mladí lidé, nejčastěji ti, kteří prošli ústavní výchovou nebo mladé osoby odcházející z úplných i neúplných rodin a osoby propuštěné z výkonu trestu. Specifickou skupinu dále tvoří senioři jako bezdomovci. Všechny skupiny, které jsme uvedli, popisujeme v následujících podkapitolách.

2.1.1 Mladí bezdomovci do 26 let

Mladí bezdomovci odmítají vstoupit do života dospělých, toto období můžeme označit jako jistý druh psychosociálního moratoria, které Erikson (1999, s. 73) definuje jako „*období sexuálního a kognitivního zrání s dosud schvalovaným odkladem definitivních závazků, které zajišťuje relativně volný prostor pro experimentování s rolemi včetně sexuálních rolí*“. V tomto období si vytvářejí prostor pro hledání vlastní identity. Identita nemůže být nalezena, pokud není jedinec emočně oproštěn od vlivu rodiny a nenajde si vlastní styl života. Mladí bezdomovci žijí nespoutaným životem, neřeší svoji budoucnost, nic si dopředu neplánují, žijí přítomností. Často jsou orientováni na svou vrstevnickou skupinu a nejvyšší hodnota je pro ně svoboda. Své bezdomovectví berou jako dovolenou od povinností, rodinných problémů, školy a od role dospělého. Lidé, se kterými se mladí bezdomovci na ulici setkávají, jim nahrazují rodinu, vytvářejí si mezi sebou citové vazby, ty jsou však velice proměnlivé a podléhají přítomnosti (Marek, Strnad a Hotovcová, 2012, s. 92 – 95).

Nejčastější důvody podle Průdkové a Novotného (2008, s. 17) u mladých bezdomovců souvisejí s rodinou, ať už se jedná o rodinu, která neplní své základní funkce, tak rodina, která své funkce naopak plní. Dále se jedná o mladé lidi, kteří si prošli ústavní výchovou nebo dětskými domovy, tito lidé nejsou připraveni na běžný život. Jedinci z úplných rodin se dostávají na ulici kvůli svému chování než kvůli rodičům, především se jedná o užívání drog, alkoholu, kriminality a u dívky to může být starší přítel. Po nějaké době dochází u mladých bezdomovců k uvědomění si, že jim vlastně život na ulici nevyhovuje a chtějí svoji situaci řešit. Mladí bezdomovci mají větší šanci na začlenění se zpět do společnosti, protože nejsou pobytem na ulici tak stigmatizováni a neztratili schopnost společensky fungovat (Marek, Strnad a Hotovcová, 2012, s. 95).

2.1.2 Bezdomovci v produktivním věku

Období produktivního věku je značně dlouhé. Zhruba do pětadvaceti let by měl člověk získat zkušenosti či vzdělání aby mohl započít svou kariéru. Období produktivního věku končí kolem šedesátého roku života. V průběhu těchto pětaticeti let se může přihodit mnoho negativních událostí i osobních selhání, která mohou vést k bezdomovectví (Marek, Strnad a Hotovcová, 2012, s. 96). Vágnerová (2008, s. 748) chápe toto období jako období psychosociálního selhání jedince, které je spojeno se ztrátou běžných rolí a úpadkem prestiže ve společnosti. Pokud tyto události není člověk schopen okamžitě vyřešit, může krize vyústit v bezdomovectví. Tento člověk je ve většině případů popisován, jako slabá a nepřiměřeně riskující osoba, která si své bezdomovectví zavinila sama. V tomto věku bezdomovectví člověka velice poznamená, hůře se přizpůsobuje podmínkám na ulici, neboť ztrácí fyzické zázemí a společenské postavení. Člověk na ulici se dostává do jakési izolace od společnosti a časem dochází k adaptaci na tuto situaci (Marek, Strnad a Hotovcová, 2012, s. 97).

Mezi hlavní příčiny bezdomovectví v produktivním věku řadíme rozpad rodiny, dlouhodobá nezaměstnanost a závislosti jako je alkoholismus, drogy, patologické hráčství. Lidé v produktivním věku se nálepky bezdomovce hůře zbavují než jiné věkové skupiny. Marek a kol. (2012, s. 97) uvádí, že nejmenší možnost navrátit se zpět do společnosti mají lidé kolem padesáti let, kteří jsou dlouhodobě nezaměstnaní a nemají nárok na důchod. Tito lidé ztrácejí motivaci se začlenit zpět do společnosti. Mohli bychom říci, že upadají do jakési apatie.

2.1.3 Bezdomovci v postproduktivním věku

Člověk v důchodovém věku, který se ocitá na ulici, vyvolává u veřejnosti soucit a poukazuje na chybu sociálního systému. Jak uvádí Marek a kol. (2012, s. 99) sociální systém počítá s pomocí pro seniory v případě bydlení, které představují domovy pro seniory, ale omezuje jejich autonomii. Autonomii rozumíme jako určitý druh svobody, nezávislosti. Autonomní jedinec by si měl své vlastní aktivity organizovat sám bez cizí pomoci, samostatně se rozhodovat a prosazovat v určitém sociálním prostředí, uspokojovat své fyziologické potřeby, stát si za svými názory a neměl by mít pocity viny a strach vůči druhým lidem (Kalvach a kol., 2011, s. 34). Staří bezdomovci se odmítají vzdát své autonomie, hůře se adaptují na neustálé změny, a proto raději zůstávají na ulici.

Jednou z příčin vidí Marek a kol. (2011, s. 100 - 101) v tom, že seniorům nestačí starobní důchod, mnohdy jsou ještě schopni zaplatit nájemné za byt, ale už jim nezbyvají peníze na živobytí. Proto jsou nuceni hledat jiné zdroje obživy, jako je žebrání, vybírání z popelnic, nebo vyhledávají jídlo ve službách, které jsou určeny bezdomovcům. Někteří staří bezdomovci i přesto, že pobírají starobní důchod, si nechtějí zaplatit ani tu nejlevnější ubytovnu, protože mají obavy z toho, že by neměli na jídlo a neradi s někým sdílejí pokoj. Senioři jako bezdomovci jsou schopni nějaký čas žít na ulici, avšak jejich zdravotní stav se s pobytem na ulici zhoršuje rychleji. Proto někteří využívají pobytu v léčebnách nebo v azylových domech, kde svůj život „dožijí“.

2.2 Specifika subkultury bezdomovců

Bezdomovci si ve společnosti vytvářejí vlastní pouliční kulturu vyznačující se specifickými prvky. Některé specifické znaky popisujeme níže.

Vzhled a oblečení

Vzhled a oblečení lidí bez domova bývají prvním rozlišovacím znakem. Pro osoby bez domova je velice těžké dodržovat hygienu, ačkoliv mohou využít služeb organizací, které jsou zdarma nebo veřejných sprch, ty jsou však zpoplatněny. Lidé, kteří jsou na ulici krátce, dbají na základní hygienu, aby je lidé nezařazovali mezi bezdomovce, avšak s postupem času se s touto skupinou identifikují. Na vzhledu bezdomovce se také podílí oblečení, které nalézají v popelnicích nebo si oblečení mohou vzít z šaten, které provozují charitativní organizace. Obzvláště mladí bezdomovci si na svém vzhledu zakládají a chodí ve značkovém oblečení nebo v oblečení, které má vyjádřit příslušnost k určité alternativní

kultuře. Mladí bezdomovci se ani nechtějí nazývat bezdomovci, spíše tímto chováním demonstrují svůj pouliční život a vzpuru ke společnosti. (Marek, Strnad a Hotovcová, 2012, s. 61 – 63). Bezdomovec má svůj veškerý majetek neustále při sobě, buď to v igelitových taškách, v batozích nebo se můžeme setkat s bezdomovcem, který vlastní nákupní vozík. Bezdomovci mají u sebe svůj veškerý majetek z toho důvodu, aby eliminovali riziko ztráty a krádeže (Průdková, Novotný, 2008, s. 23).

Bydlení

Bezdomovci se vyznačují svým nestálým bydlením. Pro osoby, které se náhle ocitly na ulici, je nejdůležitější přečkat noc, proto většina z nich volí celonoční jízdu tramvají nebo spí v parku na lavičkách. Jedním z typických míst pro bezdomovce je nádraží nebo letištní hala, které mají dlouhou otevírací dobu a nachází se zde i hygienické zařízení. Někteří bezdomovci i přesto že jsou na ulici, mají potřebu stálého bydlení, ty označujeme jako tzv. squatter, kteří využívají starých opuštěných budov, domků a chat. Pokud se zde nechovají problematicky, tak zde mohou bydlet i několik let. Můžeme se setkat s bezdomovci, kteří často vyhledávají úkryt v přírodě, kde si vytvářejí tzv. stanová městečka. Problém nastává ve chvíli, kdy se do opuštěných budov nebo do stanových městeček nastěhuje více bezdomovců a začnou na sebe upozorňovat neustálými hádkami, zneužíváním alkoholu či drog. Tuto situaci nejčastěji řeší policie, která donutí osoby bez přístřeší vyklidit budovu či stany. Lidé bez domova žijí neustále v nejistotě a strachu (Marek, Strnad a Hotovcová, 2012, s. 63 – 71).

Zdroj obživy

Zdroje obživy u bezdomovců často bývají alternativní a na hranici zákona, avšak nikdy se nedopouštějí závažných kriminálních činů. Pro bezdomovce je velmi typické žebrání. Nejčastěji se s nimi setkáváme na ulicích, nádražích nebo v parcích, kde klečí s nataženými rukama a žebrají. Lidé se ve většině případu nad nimi slituji a obdarují je jídlem nebo penězi. Mezi alternativní zdroj obživy řadíme vybírání popelnic. Ve velkých městech zde bezdomovci nacházejí prošlé potraviny, oblečení nebo elektroniku. Některé věci si nechávají, jiné se snaží prodat. Pro bezdomovce je charakteristický sběr surovin, jako je papír, železo, měď, které poté ve sběrnách vymění za peníze. Málo který bezdomovec pobírá sociální dávky, neboť jsou někdy nastaveny tak, že na ně bezdomovec nedosáhne, a i kdyby na ně dosáhl, tak ve většině případu o ně přijde, protože je zadlužen.

Pokud jsou bezdomovci zadluženi, tak nevidí smysl v tom, aby si o sociální dávky nebo starobní důchod žádali (Marek, Strnad a Hotovcová, 2012, s. 71 – 77).

Zaměstnání a brigády

Pro lidi bez domova je složité najít si práci, velkou roli zde hraje ztráta osobních dokladů, záznam v rejstříku trestu, nestálé bydlení, nedostatečná kvalifikace a mnoho dalších faktorů. Pokud si lidé bez domova najdou práci, tak se většinou jedná pouze o brigády na černo nebo na dohodu, avšak bezdomovci nejsou schopni si práci dlouhodobě udržet. Zaměstnavatelé mají negativní zkušenosti s bezdomovci a to vede k tomu, že je zaměstnat nechtějí. Proto, aby si osoby bez přístřeší zajistili obživu, se musí dopouštět drobných krádeží v obchodech nebo v lepších případech žebrají drobné na ulicích. Existují však bezdomovci, kteří jsou schopni si nalézt trvalý pracovní poměr a udržet si ho. Problém však nastává v tom, že bezdomovci nejsou schopni si peníze ušetřit. Pokud si peníze ušetří, stává se jedinec na ulici s větším obnosem peněz lehkou obětí pro zloděje. Některé sociální služby se snaží své klienty zaměstnat v chodu organizace na pozice kuchařů, uklízečů, údržbářů, většinou se jedná o tréninkové zaměstnání. Avšak dochází k tomu, že někteří klienti nejsou schopni si tuto práci udržet, neplní podmínky pracovního poměru a organizace se s nimi musí rozvázat pracovní poměr, ale k těmto případům často nedochází (Marek, Strnad a Hotovcová, 2012, s. 79 – 81).

Denní rytmus a volný čas

Člověk, který se ocitl na ulici, musí řešit uspokojení svých potřeb, které dříve považoval za samozřejmé. Často se setkáváme s tím, že život na ulici je nuda a nenaplněný volný čas, ale není tomu tak, člověku zabere většinu času uspokojit své základní životní potřeby a najít si provizorní bydlení. V době kdy měl člověk stálé bydlení, měl pocit jistoty a bezpečí, vždy se měl kam vrátit. Život na ulici však nepředstavuje pocit jistoty je to spíše bezcílné putování životem. Proto by si bezdomovci měli stanovit svůj putovní cíl, který pomůže k vytvoření si denního režimu. Svůj volný čas tráví potulováním se po městě, parcích, obchodních centrech a přitom může docházet ke zneužívání alkoholu a jiných omamných látek. Na druhou stranu se najdou i takoví bezdomovci, kteří tráví svůj volný čas ve veřejných knihovnách, denních centrech, tímto způsobem získávají pocit bezpečí a přístup k informacím (Marek, Strnad a Hotovcová, 2012, s. 84 – 86).

3 PROCES RESOCIALIZACE

Než začneme s popisem procesu resocializace, tak bychom měli nejdříve charakterizovat pojem socializace. Socializaci chápeme jako celoživotní vývojový proces, kdy se jedinec stává společenskou bytostí. Socializace spočívá v osvojování si kultury a v začleňování jedince do společenských vztahů, kdy si jedinec postupně vytváří vazby s jinými lidmi. Primární socializace probíhá už v orientační rodině anebo v prostředí, které rodinu nahrazuje. Socializace sekundární probíhá ve výchovných, vzdělávacích a jiných institucích, do kterých se dítě dostává (Matoušek, 2008, s. 193). Pokud primární nebo sekundární socializace selže, stává se člověk sociálně vyloučeným. Sociální vyloučení jsme již popisovali v první kapitole.

Podle Matouška (2008, s. 174) chápeme proces resocializace jako návrat člověka ke společensky přijatelnému způsobu chování, který se od tohoto chování odchýlil. Průcha a Veteška (2014, s. 235) nejvíce rozpracovávají pojem resocializace. Resocializace v širším smyslu představuje proces, v kterém dochází k sociálním změnám u člověka, cílem je přizpůsobit se životu ve společnosti nebo v komunitě. V užším smyslu jde o procesní změnu identity, v níž se člověk učí nové role, zatímco se odlučují od rolí starých. V procesu resocializace je nezbytné, aby se jedinec odnaučil svých starých přijatých norem, hodnot, názorů a zvyků a tyto staré normy jsou nahrazeny novým souborem, který je vhodnější pro novou roli jedince ve společnosti. Potřeba učit se novým rolím může vycházet z dobrovolných i nedobrovolných změn v sociálním statusu. Resocializace je jakýmsi metodickým procesem převýchovy objektivní reality. Samotná resocializace nemusí probíhat pouze ve věznicích či v nápravných zařízeních, ale také ve škole, v rodině nebo na pracovišti.

O resocializaci se snažíme u osob, které se staly sociálně vyloučenými. Resocializace se provádí ze dvou důvodů. Resocializaci vyžadují osoby, u kterých probíhala problémově primární resocializace a nejsou schopni sami dobře fungovat ve společenských podmínkách. Druhou skupinu tvoří osoby, u kterých socializace probíhá normálním způsobem, ale byla přerušena nepříznivou životní událostí, zvratů či krizí a u těchto jedinců došlo k výrazným sociálním změnám. V tuto chvíli nejsou schopni se přizpůsobit k životu ve společnosti či v komunitě a adaptovat se na nové skutečnosti. Tito jedinci vyžadují okamžitou pomoc, podporu, péči a intervenci. Průběh resocializace, její rychlost a úspěšnost je ovlivňován mnoha faktory, obecně zde řadíme faktory vnitřní a vnější. Vnitřní

faktory zahrnují samotného jedince, jeho schopnost adaptovat se na sociální změny. Do vnějších faktorů můžeme zařadit odlišnost nového prostředí od původního prostředí jedince. Jedinec má ke svému původnímu prostředí vytvořenou citovou vazbu, tato skutečnost může proces resocializace zpomalovat (Šándorová, 2015, s. 65 – 66).

Resocializace musí zahrnovat resocializační programy, které se uskutečňují v azylových zařízeních. Základem programu by mělo být bydlení či ubytování, proto je důležité, aby se zřizovaly azylové domy, které nabízejí nejen ubytování ale i možnost osobní hygieny, potravinové pomoci a stravování. Ve většině azylových domů se sami klienti podílejí na jeho provozu a to prací, úklidem, udržováním a finančním příspěvkem na ubytování. Azylové domy kladou důraz na práci, začínají chráněnou prací zdravotně znevýhodněných, přes veřejně prospěšné práce až po navázání stálého pracovního poměru, včetně nabídky kvalifikačních nebo rekvalifikačních kurzů. Cílem každého resocializačního programu je, aby dřívější bezdomovec našel smysl svého života, obnovil rodinné vztahy nebo našel nová přátelství či partnerství, aby získal bydlení a měl zdroj příjmu k jeho udržení. K tomuto cíli má směřovat pomoc, která začíná první návštěvou kontaktního nebo krizového centra (Hradecká, Hradecký, 1996, s. 70 – 71).

Proces resocializace můžeme podle Vágnerové a kol. (2013, s. 312 – 313) rozdělit to tři fází. První fáze je fáze podpurná, která je pro klienta nejdůležitější. Tato fáze se odehrává v terénních a v nízkoprahových službách. Cílem je navázání kontaktu a získání si důvěry klienta. Může se stát, že klient v této fázi stagnuje a nechce se posunout dál, protože mu tato forma pomoci vyhovuje. Jedná se především o poskytování materiální a potravinové pomoci a hygieny. Důležitá je diagnostika klienta, která má za úkol zmapovat možné komplikace během procesu resocializace (závislosti na návykových látkách, duševní onemocnění). Klienta je nutné posunout do další fáze, ta se často uspíší ultimátem, že pokud nezačne klient spolupracovat, zanikne mu právo služby využívat. Druhá fáze je motivační, kdy se snažíme o to, dostat klienta z ulice. Základem této fáze je vyřízení dokladů, hledání zaměstnání což znamená zajištění trvalého příjmu. Pokud klient není schopen si najít zaměstnání, obrací se na úřad práce, kde lze požádat o dávky v hmotné nouzi. Třetí fáze je výcviková, která se odehrává již v ubytovacích zařízeních, kde se klient učí pracovat a získávat odpovědnost. V průběhu výcvikové fáze u klienta probíhá vyřizování důchodu, rekvalifikace, řešení dluhů a klient získává sebedůvěru v rámci pracovního procesu. Řeší také svůj zdravotní stav, snaží se obnovit vztahy s rodinou a navazuje vztahy nové. Tyto vztahy se považují za záchranné body, které mají klientovi

pomoci při dokončení procesu resocializace. Problém nastává v tom, že klienti jsou nedočkaví a chtějí výsledky procesu resocializace vidět hned, což však není možné, protože proces resocializace nelze uspišit. V tomto případě může dojít k tomu, že klient opouští ubytovací zařízení a snaží se o sám o resocializace u svých příbuzných či známých.

3.1 Bariéry při procesu resocializace

Při procesu resocializace se vyskytuje mnoho bariér, okolností, které brání v úspěšné resocializaci osob bez přístřeší. Můžeme zde zařadit nezaměstnanost, závislosti, rodina, zdravotní stav, kriminalita.

Nezaměstnanost

Je stav, ve kterém člověk, který je schopný a ochotný pracovat, nemá placené zaměstnání. Nezaměstnanost neohrožuje všechny skupiny lidí stejnou měrou, jsou skupiny, u kterých je ztráta zaměstnání pravděpodobnější. Matoušek a kol. (2005, s. 301) uvádí, že mezi nejvíce ohrožené skupiny lidí patří zejména zdravotně znevýhodnění, mladí lidé po absolvování školy bez praxe, lidé s nízkým vzděláním a malou kvalifikací, osoby v předdůchodovém věku a příslušníci etnických menšin.

Ztráta zaměstnání dle Marka a kol. (2012, s. 21) je v bezdomovectví doprovodným jevem. Většina z těchto lidí vnímá získání zaměstnání jako spásný bod, který jim pomůže s jejich tíživou situací. Největším problémem však je, že většina bezdomovců není schopná si práci udržet. Tito lidé tvrdí, že chtějí pracovat, ale na druhou stranu hledají důvody k tomu, aby do zaměstnání nemuseli nastoupit nebo z něj odejít. Bezdomovci při rozhovoru se sociálními pracovníky často rádi hovoří o tématu hledání si zaměstnání, ale jak uvádí Marek a kol. (2012) většinou se pouze jedná o obranný mechanismus. Což znamená, že místo toho aby si přiznali závažnější problémy, raději svoji situaci svedou na nedostatek nabízených pracovních míst. Většina bezdomovců považuje ztrátu zaměstnání za primární příčinu, která je dovedla až na ulici. Pokud se člověk bez domova rozhodne si práci přece jen hledat, narazí na několik překážek. Většinou se jedná o ztrátu osobních dokladů, záznam v rejstříku trestů, nestálé bydlení, problém s trvalým bydlištěm, vzhled a další osobnostní charakteristiky. Pro bezdomovce je velice obtížné si najít práci a to i z toho důvodu, že se pro zaměstnavatele jeví jako nespolehliví a ve většině případu bezdomovci ani nejsou schopni zaměstnavateli poskytnout na sebe kontakt. Hledání si práce se pro

bezdomovce může jevit jako velmi složitý a zdlouhavý proces, proto se někteří uchýlí k práci na černo, bez pracovní smlouvy za minimální výdělek.

Závislosti

Mezinárodní klasifikace nemocí (Nešpor, 2007, s. 9 – 10) definuje závislost jako skupinu fyziologických, behaviorálních a kognitivních jevů, v nichž užívání nějakých látek má u daného jedince větší přednost, než jiného jednání, kterého si předtím více cenil. Centrální charakteristikou syndromu závislosti je silná touha užívat psychoaktivní látky, alkohol nebo tabák a také závislost na činnosti jaké je patologické hráčství. Abychom mohli diagnostikovat závislost, musí během jednoho roku dojít ke třem nebo více z následujících jevů: silná touha nebo pocit nutkání látku užívat, potíže s ovládnutím se při užívání látky, tělesný odvykací stav tj. abstinenční příznaky, růst tolerance ve smyslu zvyšování dávek látky, postupné zanedbávání zájmových činností a pokračování v užívání látek i přes zdravotní problémy.

Bezdomovectví úzce souvisí se zneužíváním drog a závislostmi obecně. Nocování na ulici je pro tyto jedince velice stresující, a proto se uchylují k užívání alkoholu a jiných omamných látek. Můžeme říci, že u některých bezdomovců byla závislost prvotní příčinou, která je dostala na ulici (Průdková, Novotný, 2008, s. 20). Veřejnost však bezdomovectví automaticky spojuje se závislostí na alkoholu, protože je tato droga pro ně nejviditelnější. Osoba bez domova nemá tu možnost se opít doma, tudíž ji potkáváme na ulici. U starších bezdomovců převažuje závislost na alkoholu, zatímco mladí bezdomovci si zahrávají s nelegálními drogami. První zkušenost mají mladí bezdomovci s užíváním marihuany, která je ještě do jisté míry společensky přijatelná, ale ve většině případů je marihuana jen začátek. Tato droga často vede k drogám tvrdším jako je heroin nebo pervitin, který je u mladých bezdomovců nejrozšířenější. (Marek, Strnad a Hotovcová, 2012, s. 32). Další obvyklou závislostí u osob bez přístřeší je patologické hráčství neboli gambling. Patologické hráčství je typické přílišným zaujetím hrou a nutkáním ke hře, bez ohledu na nežádoucí následky. Jedná se o psychickou poruchu, která ovlivňuje prožívání, uvažování a jednání jedince (Vágnerová, 2008, s. 579).

Závislosti je velmi těžké odstranit, protože mnoho osob bez přístřeší berou svou závislost jako únik od reality. Nejdůležitější je zjistit a odstranit primární příčinu, která k závislosti vedla, většinou je však primární příčina velmi hluboko zakotvena v životě jedince. Léčba závislostí vyžaduje odbornou pomoc. Předpokladem úspěšné léčby je motivace a ochota

jedince spolupracovat. Léčba je velice náročná a ne vždy dochází k uspokojivým výsledkům. Každý klient je velice individuální a je potřeba si stanovit specifický a reálný cíl léčby (Vágnerová, 2008, s. 576).

Rodina

Rodinu obecně chápeme jako nejpůvodnější, nepřírozenější a nejdůležitější lidskou skupinu, jako ekonomickou jednotku i jako základní stavební prvek každé společnosti (Reichel, 2004, s. 193). Pokud rodina funguje, funguje i společnost. Marek a kol. (2012, s. 35 – 36) uvádí čtyři nejdůležitější funkce rodiny, které jsou zapotřebí, aby rodina byla funkční. Reprodukční funkce je jednou z nejzákladnějších funkcí rodiny, ostatní funkce už jsou nadstavbové, ovšem nezbytné pro bezproblémový život jedince ve společnosti. Dále zde řadíme ekonomickou funkci, kdy se členové rodiny zapojují do ekonomického systému společnosti. Rodina má funkci výchovnou, kdy si dítě osvojuje základní návyky a způsob chování ve společnosti a přebírá základní hodnotovou orientaci rodiny. Poslední důležitou funkcí je funkce emocionální, která je zásadní a nezastupitelná v uspokojování emocionálních potřeb dítěte. V případě kdy rodina neplní svou funkci, objevují se v ní patologické jevy, jako jsou závislosti, násilí ale také rozvod rodičů, nalezení si nového partnera ze strany matky nebo otce tak dochází k tomu, že všechny tyto vlivy se na dítě přenáší a v dospělosti se mohou projevit a velmi negativně ovlivnit život jedince.

Rodinné trauma je jednou z nejbolestivějších krizí, která může vést do ekonomických problémů a stát se primární příčinou bezdomovectví. Osoba, která je osamělá, izolovaná, která opustila rodinu nebo rodina opustila ji, je vystavena riziku vzniku bezdomovectví. Pokud v rodině dojde k rozvodu, ve většině případu přenechává muž bydlení a majetek své ženě a dětem i za cenu ztráty střechy nad hlavou. Muži většinou odcházejí na ubytovny nebo na ulici, protože nemají kam jít, nemají tak silné sociální kontakty, aby bydleli například u přátel či kamarádů. Člověk se za bezdomovectví stydí a snaží se ho tajit, proto odchází do jiného města, kde žije v anonymitě a přetrhává všechny vztahy se svými blízkými. Emocionální podpora je v této životní situaci velmi důležitá, pomáhá jedinci řešit svou svízelnou situaci. Člověk, který nemá přátele, rodinu, ocitne se na ulici sám, nemá motivaci ani důvod, proč by svou situaci chtěl změnit (Marek a kol., 2012, s. 37).

Zdravotní stav

System zdravotní péče v České republice je závislý na zdravotním pojištění. Ze zákona je v České republice pojištěn každý, kdo má na území trvalý pobyt nebo je jeho

zaměstnavatelem osoba, která má své sídlo v České republice. V současnosti platí zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, které vzniká dnem narození a zaniká dnem úmrtí. Zdravotní pojištění je ve většině případu hrazeno zaměstnavatelem z příjmu zaměstnance, v jiných případech (nezaopatřené děti, poživatelé důchodů, ženy na mateřské a rodičovské dovolené, registrovaní uchazeči o zaměstnání a další osoby, které přesně stanovuje zákon) je hrazeno státem a v ostatních případech si člověk musí pojištění hradit sám. Z toho vyplývá, že přístup k základní zdravotní péči je ze zákona možný pro každého, to znamená i pro bezdomovce. Člověk na ulici nemá prostředky k tomu, aby si platil zdravotní pojištění a proto mu narůstá dluh u pojišťovny. V důsledku narůstajícího dluhu dochází k administrativním potížím při plnění úhrad zdravotnickým zařízením za úkony vykonané na těchto pacientech. Velmi často dochází k tomu, že bezdomovci nejsou lékaři ošetřeni právě z tohoto důvodu. Lékaři se odvolávají na to, že bezdomovec není pojištěn a neošetří ho, což je v rozporu s naším právním řádem. Po odmítnutí ošetření další pomoc již bezdomovci nevyhledávají (Šupková, 2007, s. 11).

Můžeme říci, že bezdomovci mají zdraví daleko křehčí než ostatní obyvatelstvo. Jejich způsob života, jim nedovoluje zachovávat ani dodržovat zdravou životosprávu a nejzákladnější hygienické zásady. Zdravotní problémy, kterými bezdomovci trpí, jsou především způsobeny životem na ulici. Pokud hovoříme o zdraví lidí bez domova, musíme rozlišovat fyzické a duševní zdraví. Šupková (2007, s. 25) uvádí, že nejčastějšími zdravotními komplikacemi u bezdomovců, které se týkají fyzického zdraví, jsou nemoci dýchací soustavy, nemoci kůže a podkožního vaziva. Duševní zdraví bezdomovců je velmi oslabené oproti fyzickému. Bezdomovci, kteří trpí psychickými potížemi, jimi ve velké většině trpěli už předtím, než se ocitli na ulici. Mezi nejčastější duševní poruchy Marek a kol. (2012, s. 42) řadí závislosti, psychotická onemocnění, depresivní a úzkostné poruchy, posttraumatické stresové poruchy, poruchy chování a poruchy osobnosti.

Fyzická nebo psychická nemoc může být spouštěcím mechanismem životní krize jedince, která může vyústit ke ztrátě bydlení, nemůžeme však říct že zdravotní potíže vždy způsobí bezdomovectví, ale prakticky ho doprovázejí. Zdravotní stav bezdomovců velmi komplikuje jejich návrat do společnosti (Šupková, 2007, s. 9).

Kriminalita

Kriminalitu definujeme jako výskyt chování, které je ve společnosti trestné. Kriminální chování je nepřijatelné, protože vede k újmě lidí, kteří se stali jeho obětí, a toto chování je

přesně sankcionováno podle trestního zákona. Trestná činnost je projev poruchy sociálně-adaptačních schopností a dovedností jedince nebo také odchylka od stanovených sociálních norem společnosti. Trestné činnosti se především dopouštějí muži než ženy a to v každém věku (Vágnerová, 2008, s. 805).

Mezi bezdomovci se vyskytuje poměrně velké množství jedinců, kteří mají zkušenosti s pácháním trestných činů. Někteří bezdomovci dokonce část svého života prožili ve výkonu trestu a zločin považují za strategii přežití. Mnoho propuštěných vězňů je dezorientovaných, nevědí, co mají dělat, jsou nejistí a neví, na koho se mají obrátit. Mnohdy pociťují křivdu za to, že je společnost odvrhla. Někteří jedinci propuštěni z výkonu trestu mají snahu se zpět zařadit do společnosti, avšak ta jim to mnohdy neusnadní. Většina zaměstnavatelů při přijímání do zaměstnání požaduje bezúhonnost, což lidé propuštěni z vězení nemohou splnit. Jedinci se záznamem v rejstříku trestu jsou společností stigmatizováni a není pro ně lehké si najít práci, která představuje zajištění bydlení a zdroj obživy. Proto mnoho lidí propuštěných z vězení končí na ulici a stávají se bezdomovci. Můžeme říci, že kriminalita bezdomovectví zapříčiňuje. Společnost zatím není připravena na to, aby tyto jedince přijala (Průdková a Novotný, 2008, s. 21 – 22).

4 SOCIÁLNÍ POLITIKA V OBLASTI BEZDOMOVECTVÍ

Sociální politika je soustavné a cílevědomé úsilí jednotlivých sociálních subjektů udržet nebo dosáhnout změny ve fungování nebo podpory rozvoje svého sociálního systému nebo soustavy nástrojů k realizaci své sociální politiky. Výsledkem soustavného a cíleného úsilí je činnost, rozvoj či změna vlastního sociálního systému. Můžeme říci, že sociální politika se je cílená na životní úroveň jedince, snaží se o zlepšování či změnu společenských poměrů a zaměřuje se na fungování vlastního sociálního systému. Projevuje se rozhodováním a činností sociálních subjektů. Sociální subjekty jsou jednotky, které tvoří sociální politiku, objekty jsou ty, na které je sociální politika cílená (Tomeš, 2010, s. 29).

Arnoldová (2015, s. 25) vymezuje sociální politiku jako soubor aktivit, které směřují ke zlepšení základních životních podmínek obyvatelstva. Sociální politiku realizuje stát pomocí ústředních, regionálních i místních orgánů státní správy nebo prostřednictvím regionální a lokální správy. Důležitou roli zde mají i nestátní organizace jako jsou občanská sdružení, církevní organizace, nadace. Cílem sociální politiky je sociální ochrana obyvatelstva při odstranění obtížných životních podmínek, které vedou k ekonomické a sociální nouzi, které jedinec není schopen ani s pomocí rodiny odstranit.

Sociální politika se snaží udržet úroveň sociálního blaha. Avšak každá společnost se potýká s chudobou a tím i s bezdomovectvím. V kontextu se sociální politikou můžeme bezdomovectví definovat jako absenci přiměřeného a důstojného bydlení, což je zdrojem sociálního vyloučení (Tomeš, 2011, s. 249). Proto je povinností státu jím na principu solidarity pomoci, k čemuž využívá různé nástroje od legislativních, přes sociální služby až po sociální dávky. Česká republika se v řešení problematiky bezdomovectví řídí přijatou mezinárodní klasifikací bezdomovectví ETHOS, která umožňuje širší pojetí bezdomovectví. Toto širší pojetí umožňuje pochopit problematiku bydlení spojenou s bezdomovectvím a hledá účinné postupy k řešení problematiky bezdomovectví v České republice (MPSV, 2013, s. 7 – 8).

Česká republika vytvořila Koncepti prevence a řešení problematiky bezdomovectví v ČR do roku 2020, kdy usiluje o snížení počtu osob ohrožených chudobou, materiální deprivací nebo žijících v domácnostech bez zaměstnané osoby o 30 000 osob. Koncepte usiluje o prosazení širšího pohledu na problematiku bezdomovectví a nutnost jejího komplexního řešení. Každý rok Ministerstvo práce a sociálních věcí vydává zprávu o plnění cílů, které jsou stanovené v této koncepci.

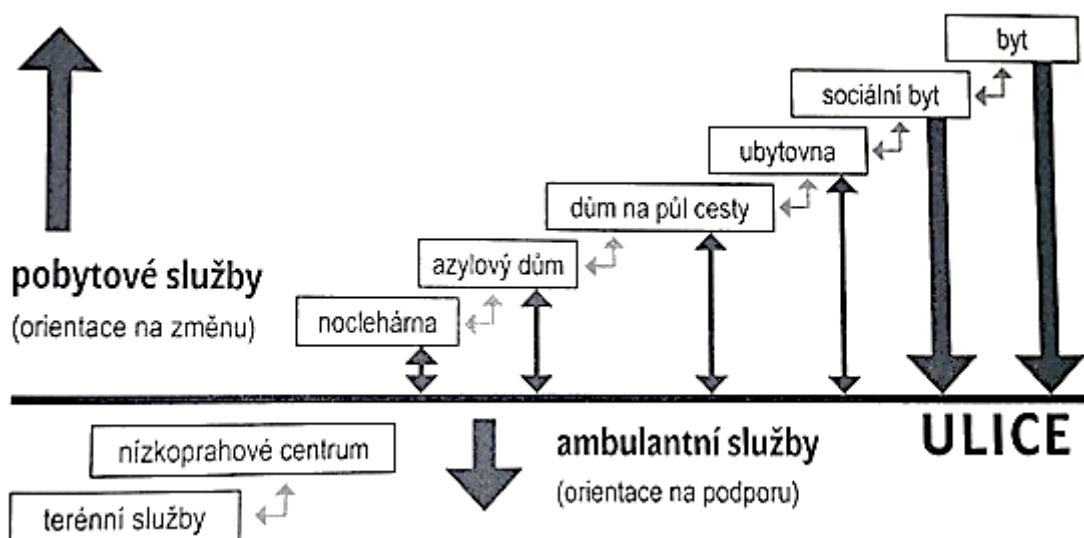
4.1 Sociální služby pro osoby bez přístřeší

Nejdůležitějšími nástroji sociální politiky jsou sociální služby a sociální práce. Sociální služba je činnost, která zajišťuje pomoc a podporu osobám za účelem sociálního začlenění nebo prevenci sociálního vyloučení. Sociální práce se realizuje prostřednictvím sociálních služeb (Matoušek, 2001, s. 178). Sociální práce je podle Průdkové a Novotného (2008, s. 40) profesionální práce s člověkem a pro člověka, nejde o to udělat něco za klienta, ale udělat to s ním. Věříme v to, že je schopen si pomoci sám, pokud má potřebné informace a individuální podporu. Pokud není jedinec rozhodnutý pro změnu, tak sociální pracovník nezmění nic.

Pokoušíme-li se definovat osoby bez přístřeší jako skupinu potenciálních uživatelů sociálních služeb, zjistíme, že bezdomovectví je důsledkem různorodých příčin, které vedou k sociálnímu vyloučení. Pokud chceme osobám bez přístřeší pomoci, musíme se zaměřit na odstraňování těchto příčin, k tomu je však zapotřebí síť nejrůznějších specializovaných služeb a dobrá spolupráce mezi organizacemi (Matoušek, 2005, s. 328).

Proces resocializace je velmi dlouhý a náročný. Klient v průběhu toho procesu projde sociálními službami, které jsou mu nabízeny od terénních služeb až po bytové služby. Níže znázorněný obrázek nám ukazuje odstupňovaný systém začleňování osob bez přístřeší do společnosti, který se používá v České republice (Vágnerová a kol., 2013, s. 306)

Obrázek 1 – Odstupňovaný systém začleňování osob bez přístřeší

Zdroj: Marek, Strnad a Hotovcová, 2012, s. 115

Poskytování sociálních služeb, které jsou určeny osobám bez přístřeší, upravuje zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a vyhláška č. 505/2006, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách. Ten dělí sociální služby na pobytové, ambulantní nebo terénní a přesně vymezuje základní činnosti, které poskytují.

A. Pobytové služby

Azylové domy poskytují pobytové služby na přechodnou dobu osobám, které se ocitly v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení. Základní činnosti při poskytování sociálních služeb v azylových domech se zajišťují v rozsahu těchto úkonů:

- a) poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy:
 1. vytvoření podmínek pro samostatnou přípravu nebo pomoc s přípravou stravy,
 2. zajištění nebo poskytnutí stravy, které odpovídá věku, zásadám racionální výživy a potřebám dietního stravování, tato základní činnost může být zajišťována jen v rozsahu 1 úkonu,
- b) poskytnutí ubytování:
 1. ubytování po dobu obvykle nepřevyšující 1 rok,
 2. umožnění celkové hygieny těla,
 3. vytvoření podmínek pro zajištění úklidu, praní a žehlení osobního prádla, výměny ložního prádla
- c) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí:
 1. pomoc při vyřizování běžných záležitostí vyplývajících z individuálních plánů,
 2. pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s rodinou, pomoc a podpora při dalších aktivitách podporujících sociální začleňování osob, včetně uplatňování zákonných nároků a pohledávek.

Maximální výše úhrady za poskytování sociálních služeb v azylových domech činí:

- a) za úkon uvedený v prvním odstavci, označen písmenem a) bodě 2 je to 170 Kč denně za celodenní stravu v rozsahu minimálně 3 hlavních jídel a 75 Kč pouze za oběd, včetně provozních nákladů, které souvisejí s přípravou stravy,

- b) úkony, které jsou uvedeny v prvním odstavci, označeném písmenem b) činí úhrada 130 Kč denně, nebo pokud se jedná o rodinu s nezletilými dětmi, tak 100 Kč denně za dospělou osobu a 70 Kč denně za dítě, včetně provozních nákladů, které souvisejí s poskytnutím ubytování (Vyhláška č. 505/2006 § 22).

Azylový dům poskytuje komplexní pomoc osobám bez přístřeší, které mají zájem řešit svou tíživou sociální situaci a začlenit se zpět do společnosti. Pobyt v azylovém domě by měl trvat zpravidla několik týdnů až měsíců, během kterých se očekává vyřešení jeho problému a návratu soběstačnosti. Práce s klientem by měla vést přes jeho psychickou a sociální stabilizaci ke společnému hledání řešení až po jeho osamostatnění se od pomoci a podpoře sociálních pracovníků, kteří mu jsou po dobu pobytu v azylovém domě neustále k dispozici (Průdková a Novotný, 2008, s. 45 – 46).

Domy na půl cesty poskytují pobytové služby zpravidla pro osoby do 26 let věku, které po dosažení zletilosti opouštějí školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, popřípadě pro osoby z jiných zařízení pro péči o děti a mládež, a pro osoby, které jsou propuštěny z výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranné léčby. Způsob poskytování sociálních služeb v těchto zařízeních je přizpůsoben specifickým potřebám těchto osob. Základní činnosti při poskytování sociálních služeb v domech na půl cesty se zajišťují v rozsahu těchto úkonů:

- a) poskytnutí ubytování:
1. ubytování v prostředí, které nese znaky bydlení v domácnosti, po dobu, která nepřevyšuje 1 rok,
 2. vytvoření podmínek pro zajištění úklidu, praní a žehlení osobního prádla, výměny ložního prádla,
- b) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím:
1. pomoc při obnovení či upevnění kontaktu s rodinou, pomoc a podpora při dalších aktivitách, které podporují začleňování osob,
 2. podpora a pomoc při využívání dostupných služeb a informačních zdrojů,
- c) sociálně terapeutické činnosti:
1. poskytování socioterapeutických činností, které vedou k rozvoji nebo udržení osobních a sociálních schopností a dovedností podporujících sociální začleňování osob,
 2. aktivity, které jsou zaměřeny na budování a rozvoj pracovních návyků a dovedností, které jsou nezbytné pro integraci osob na trh práce,

- d) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a obstarávání osobních záležitostí:
1. pomoc při vyřizování běžných záležitostí,
 2. pomoc při komunikaci, která vede k uplatňování práv a oprávněných zájmů.

Maximální výše úhrady v domech na půl cesty, za poskytované sociální služby činí za úkony uvedené v prvním odstavci, označeném písmenem a) celkem 130 Kč za den, včetně provozních nákladů (Vyhláška č. 505/2006 § 23).

Chráněné bydlení je pobytová služba, která se poskytuje osobám se sníženou soběstačností z důvodu zdravotního postižení nebo chronického onemocnění, včetně duševního onemocnění, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby. Chráněné bydlení má formu skupinového nebo individuálního bydlení.

Služba obsahuje tyto základní činnosti:

- a) poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy
- b) poskytnutí ubytování,
- c) pomoc při zajištění chodu domácnosti,
- d) pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu,
- e) výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,
- f) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,
- g) sociálně terapeutické činnosti,
- h) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí (108/2006 Sb., o sociálních službách § 52).

B. Ambulantní služby

Noclehárny poskytují ambulantní služby osobám bez přístřeší, které mají zájem o využití hygienického zařízení a přenocování, případně mohou využít potravinový servis za úhradu nebo zdarma. Nocleh je poskytován na jednu noc, ale klient se může ubytovat opakovaně. Jedinci přicházející na noclehárnu se musí prokázat dokladem totožnosti, nesmí být pod vlivem návykových látek a poté jsou ubytováni. Klient z noclehárny ráno odchází a vrátit se může večer. Cílem je, aby přes den řešil svou nepříznivou sociální situaci. Pracovníci noclehárny jsou klientovi po celou dobu jeho pobytu k dispozici. Cena za jednu noc se pohybuje okolo 30 Kč. Tento typ služby vyhovuje zejména lidem, kteří žijí na ulici dlouhou dobu a nejsou schopni a ochotni se přizpůsobit nárokům azylového domu (Průdková a Novotný, 2008, s. 44).

Podle zákona o sociálních službách noclehárna poskytuje tyto základní činnosti:

- a) pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu,
- b) poskytnutí přenocování (108/2006 Sb., o sociálních službách § 63).

Nízkoprahová denní centra poskytují ambulantní, popřípadě terénní služby pro osoby bez přístřeší. Služba obsahuje tyto základní činnosti:

- a) pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu,
- b) poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy,
- c) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a obstarávání osobních záležitostí (108/2006 Sb., o sociálních službách § 61).

Kontaktní centra jsou nízkoprahová zařízení, která poskytují ambulantní, popřípadě terénní služby osobám ohroženým závislostí na návykových látkách. Cílem této služby je snižování sociálních a zdravotních rizik spojených se zneužíváním návykových látek. Služba obsahuje tyto základní činnosti:

- a) sociálně terapeutické činnosti,
- b) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí,
- c) poskytnutí podmínek pro osobní hygienu (108/2006 Sb., o sociálních službách § 59).

C. Terénní služby

Terénní programy jsou terénní služby, které se poskytují osobám, jež vedou rizikový způsob života nebo jsou tímto způsobem života ohroženy. Služba je určena pro problémové skupiny osob, uživatele návykových a omamných psychotropních látek, osoby žijící v sociálně vyloučených komunitách, osoby bez přístřeší, osoby a jiným sociálně ohroženým skupinám. Cílem této služby je vyhledávání těchto osob a minimalizovat rizika jejich způsobu života. Služba může být osobám poskytována i anonymně. Služba obsahuje tyto základní činnosti:

- a) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,
- b) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí (108/2006 Sb., o sociálních službách § 69).

Je zjevné, že v České republice chybí pobytové služby jako je bydlení s podporou neboli podporované bydlení. Tato forma služeb je žádoucí, avšak zatím nejsou vytvořeny vhodné podmínky, aby došlo k jejich rozvoji. Jejich absence brání k úspěšnému začlenění se do společnosti. Jednalo by se o mezistupeň mezi bydlením v azylových domech a bydlením v běžných bytech. Toto bydlení je určeno jedincům, kteří mají přiměřené schopnosti a dovednosti k samostatnému životu, ale na běžném trhu s byty však mohli selhat nebo jim chybí zkušenosti a schopnosti orientovat se v bytové otázce, které mohli v průběhu svého života na ulici ztratit. Podporované bydlení bývá označováno jako tréninkové bydlení, postupné bydlení, bydlení na zkoušku. V současné době chybí jednotný obsah tohoto bydlení, a pokud se tyto služby někde poskytují, tak jen v omezené míře a rozdílně. Sociální bydlení jako takové není v České republice definováno na centrální úrovni, z tohoto důvodu existují rozdíly v tom, jak je sociální bydlení chápáno. Některé obce si uplatňují vlastní systém sociálního bydlení, ale potřeba bytů převyšuje nabídku (Kliment a Dočekal, 2016, s. 68). Z důvodu toho deficitu je systém, který se uplatňuje v České republice neefektivní a pro většinu osob bez přístřeší i neúspěšný. To znamená, že nedojde k úspěšnému začlenění do společnosti (MPSV, 2013, s. 32).

4.2 Sociální dávky pro osoby bez přístřeší

Česká republika má systém sociálního zabezpečení, který je tvořen třemi pilíři. První pilíř sociální pojištění řeší sociální situace, na které je možné se dopředu připravit odkladem určité finanční částky. Druhý pilíř státní sociální podpora řeší takové sociální situace, které stát obecně uznal za potřebné k řešení. Třetí a poslední pilíř, který je důležitý v otázce bezdomovectví je sociální pomoc, která se uplatňuje v sociálních situacích nebo hmotné nouze, ve kterých není občan schopen se sám zaopatřit, není sociálně pojištěn a nesplnil podmínky vzniku nároku na státní sociální podporu (Arnoldová, 2012, s. 9). Sociální nouze představuje takovou situaci, kdy se člověk o sebe nemůže nebo nedokáže postarat, cílem je pomoc člověku navrátit se do stavu sociální suverenity. Za hmotnou nouzi se považuje taková situace, kdy člověk žije pod hranicí životního minima a nemůže si příjem zvýšit především vlastní prací (Arnoldová, 2015, s. 61).

V problematice bezdomovectví se budeme věnovat vybraným právním normám, které se bezdomovectví týkají a které poskytují sociální dávky osobám bez přístřeší. Především se jedná o zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi.

Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu

Životní minimum je částka, kterou zákon stanovuje výši minimálního příjmu, které slouží k zajištění základních životních potřeb. Zákon stanovuje částku životního minima, která je dána výši nákladů pro zabezpečení základních potřeb osoby. Pro posouzení částky životního minima rozhoduje, zda osoby žijí samy nebo ve společné domácnosti. Částka životního minima za jednotlivce činí měsíčně 3 410Kč. Za jednotlivce považujeme osobu, která není společně posuzována s jinými osobami. Pokud je osoba posuzována společně s jinými osobami, jsou částky životního minima odstupňovány podle pořadí osob. Částka životního minima osoby, která je posuzována jako první v pořadí, činí měsíčně 3 140Kč a další zaopatřené osoby 2 830Kč. Životní minimum dítěte do 6 let věku činí 1 740Kč, od 6 let do 15 let věku 2 140Kč a nezaopatřeného dítěte od 15 do 26 let 2 450Kč. Za osoby posuzované ve společné domácnosti se považují ty osoby, které zde mají trvalý pobyt nebo zde bydlí a podílejí se na úhradě a chodu domácnosti. Existenční minimum je částka, která slouží k zajištění potřeb umožňující přežití. Částka existenčního minima osoby činí 2 200Kč měsíčně. Nezaopatřené děti, starobní a plně invalidní důchodci nejsou podle tohoto zákona posuzováni. Cílem stanovení této dávky je motivace osoby v produktivním věku, aby se zapojila do pracovní činnosti (110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu).

Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi

Tento zákon upravuje poskytování pomoci k zajištění základních životních podmínek fyzickým osobám, které se nacházejí v hmotné nouzi, prostřednictvím dávek pomoci v hmotné nouzi. Za osobu v hmotné nouzi se považuje osoba, která po odečtení přiměřených nákladů na bydlení nedosahuje částky živobytí a sama si nemůže příjem zvýšit.

Dávky v systému pomoci v hmotné nouzi:

- a) Příspěvek na živobytí je základní dávkou pomoci v hmotné nouzi. Částka je stanovena pro každou osobu individuálně a odvíjí se od částek životního a existenčního minima.
- b) Doplatek na bydlení řeší nedostatek příjmů k uhrazení nákladů na bydlení v případech, kdy nestačí vlastní finanční příjmy ani dávka státní sociální podpory. Podmínkou nároku na doplatek na bydlení je získání nároku na příspěvek na živobytí.

- c) Mimořádná okamžitá pomoc je jednorázová dávka, která je určena k řešení mimořádných situací např. ohrožení sociálním vyloučením, tak lze dávku poskytnout až do výše 1000Kč. V průběhu roku může být poskytnuta opakovaně, avšak součet nesmí překročit 4násobek částky životního minima jednotlivce, což je maximální částka 13 640 (Arnoldová, 2015, s. 138).

V teoretické části jsme si popsali základní problematiku bezdomovectví, příčiny bezdomovectví a charakteristiku osob bez přístřeší. Dále jsme se zabývali procesem resocializace a jeho možnými překážkami. Na konec jsme si popsali sociální politiku v oblasti bezdomovectví, nabídku sociálních služeb a sociální dávky, které jsou určeny pro osoby bez přístřeší. Následující praktická část už se věnuje samotnému výzkumu.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 VÝZKUM

Bezdomovectví považujeme za jeden z aktuálních problémů současné doby, a proto se zabýváme tímto tématem. Chceme zjistit, jaké faktory ovlivňují proces resocializace a jaké jsou příčiny bezdomovectví, proč se nedaří zařadit osoby bez přístřeší do společnosti a pokud se to podaří, tak proč dochází k tomu, že se bezdomovci opětovně vracejí i po úspěšné resocializaci zpět na ulici. Proto se praktická část diplomové práce zaměřuje svou hlavní otázkou na proces resocializace u osob bez přístřeší a to konkrétněji na to, jak pracovníci azylových zařízení subjektivně vnímají proces resocializace.

5.1 Výzkumný problém a cíle výzkumu

Hlavním cílem výzkumu diplomové práce je zjistit, jak pracovníci azylových zařízení subjektivně vnímají proces resocializace. Procesem resocializace rozumíme opětovné začleňování jedince do společnosti.

Výzkumný problém se tedy zaměřuje na **subjektivní vnímání procesu resocializace z pohledu pracovníků azylových zařízení.**

Dílčí cíle výzkumu:

1. Zjistit, jaké jsou bariéry v procesu resocializace?
2. Zjistit, jaké faktory ovlivňují proces resocializace?
3. Zjistit, jakým způsobem probíhá adaptace na nově vzniklé situace?
4. Zjistit, jakým způsobem probíhá začleňování do společnosti?
5. Zjistit, jaké jsou důvody opětovného vrácení na ulici?

5.2 Výzkumné otázky

V rámci výzkumného šetření byla stanovena hlavní výzkumná otázka a dílčí výzkumné otázky, zaměřující se na subjektivní vnímání procesu resocializace z pohledu pracovníku azylových zařízení. Otázky jsou sestaveny v souladu se stanovenými cíli, tak aby nám poskytly relevantní výsledky.

Hlavní výzkumné otázka:

- Jak pracovníci azylových zařízení subjektivně vnímají proces resocializace?

Dílčí výzkumné otázky:

1. Jaké jsou bariéry v procesu resocializace?

2. Jaké faktory ovlivňují proces resocializace?
3. Jakým způsobem probíhá adaptace na nově vzniklé situace?
4. Jakým způsobem probíhá začleňování zpět do společnosti?
5. Jaké jsou důvody opětovného vrácení se na ulici?

5.3 Pojetí výzkumu a výzkumný soubor

Záměrem výzkumného šetření je podrobné poznání problematiky týkající se procesu resocializace u osob bez přístřeší v azylových zařízeních. S ohledem na stanovené cíle a hlavní výzkumný problém jsme k dosažení co nejpřesnějších a detailních informací týkající se této problematiky zvolili **kvalitativní výzkum**, který je podrobnější, zkoumá daný jev více do hloubky a umožní nám zachytit detaily.

Podle Švaříčka a Šed'ové (2007, s. 17) kvalitativní přístup zkoumá jevy a problémy v autentickém prostředí a cílem je získat komplexní obraz jevů, které jsou založené na hlubokých datech a specifickém vztahu výzkumníka a účastníka výzkumu. Výzkumník vytváří komplexní obraz zkoumané problematiky, analyzuje různé typy textů a provádí výzkum v přirozeném prostředí účastníka výzkumu Hendl (2005, s. 50). Podle Hendla (2005, s. 164) metodu sběru dat v kvalitativním výzkumu tvoří hlavně naslouchání, kladení otázek a získávání odpovědí účastníků výzkumu. Pro zkoumání stanoveného problému jsme zvolili **polostrukturovaný rozhovor** (moderované interview). Pro polostrukturovaný rozhovor je typický předem připravený okruh otázek a v průběhu rozhovoru je možné měnit pořadí stanovených otázek a doplňovat otázky nové, pokud nám z rozhovoru vyplývají jisté skutečnosti, nejsme tak omezeni jen na předem připravený okruh otázek (Miovský 2006, s. 161).

Při realizaci rozhovorů bychom měli dbát na etická kritéria, která jsou velmi důležitá. Etická kritéria popisuje Švaříček a Šed'ová (2007, s. 43 – 48) a my se na tato kritéria zaměřili. Prvním kritériem je důvěrnost, kdy jsme účastníky výzkumu seznámili s tím, že nebudou zveřejněna žádná data, která by vedla k jejich identifikaci, kdy při přepisu rozhovorů budou změněna všechna jména, názvy měst, které by v průběhu rozhovoru mohly zaznít. Dalším důležitým kritériem je poučený souhlas, kdy všichni účastníci výzkumu souhlasili s realizací rozhovoru. Po získání souhlasu byly rozhovory realizovány podle stanovených kritérií, které uvádíme níže se 6 účastníky výzkumu, konkrétněji s pracovníky azylových zařízení. Účastníky výzkumu jsme seznámili s tím, že rozhovor bude nahráván na záznamové zařízení a zda s tím souhlasí. Účastníkům výzkumu

jsme vysvětlili, že nahrávané rozhovory budou použity jen pro účely diplomové práce a jsou zcela anonymní. Po získání souhlasu s nahráváním na záznamové zařízení, jsme vedli rozhovory s účastníky výzkumu na základě předem připravených okruhů otázek a v přirozeném prostředí účastníků výzkumu. Každý rozhovor trval průměrně 60 minut. Pro fixaci dat jsme použili audiozáznam, který pro nás představuje velkou podporu a pomoc při převádění rozhovorů do textové podoby. Při rozhovorech s účastníky jsme se snažili o to, aby záznamové zařízení nijak neovlivňovalo a nenarušovalo průběh rozhovorů. Pro polostrukturovaný rozhovor jak už jsme popisovali, byl předem zvolený okruh připravených otázek:

1. Jaké jsou nejčastější typy osob, které se ocitají na ulici?
2. Jaké jsou důvody, které zapříčiňují bezdomovectví??
3. Jaké jsou překážky v procesu resocializace?
4. Jaké jsou rozdíly v klientech, které by mohly mít vliv na proces resocializace?
5. Co ovlivňuje, na čem závisí proces resocializace?
6. Jak se klienti vypořádávají s běžnými situacemi? Např. úřad práce, hledání si zaměstnání, hledání si vlastního bydlení, vyřizování dávek?
7. Jak se osoby bez přístřeší vyrovnávají s opětovným začleňováním do společnosti?
8. Jaké skutečnosti, důvody vedou bezdomovce k opětovnému vrácení se na ulici?
9. Jak by měl vypadat úspěšný proces resocializace?

Všechny rozhovory byly následně přepsány do textové podoby.

Výzkumný soubor

Na základě výzkumného problému jsme při výběru výzkumného souboru zvolili následující požadovaná kritéria:

- pracovníci azylových zařízení
- pracovníci se vzděláním podle zákona 108/2006 Sb., o sociálních službách,
- praxe nejméně po dobu 5 let,
- muži a ženy.

Při výběru výzkumného souboru jsme použili metodu záměrného výběru z důvodu požadovaných kritérií, které jsou pro výzkum důležité. Výzkumný soubor tvoří 6 pracovníků azylových zařízení, kteří splňují požadovaná kritéria. Azylová zařízení jsme si blíže specifikovali jako nízkoprahové denní centrum a azylový dům, ve kterých postupně

probíhá proces resocializace. Důvodem stanovení požadovaných kritérií byl ten, abychom získali odpovědi od účastníků výzkumu, kteří pracují v azylových zařízeních, jsou vzděláni podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a splňovali dobu praxe nejméně 5 let, abychom zajistili dostatečné zkušenosti a mohli nám detailně popsat zkoumaný problém.

5.4 Způsob zpracování dat

V tomto kvalitativním výzkumu jsme použili s ohledem na stanovený cíl metodu zakotvené teorie (Grounded Theory), která byla vyvinuta v šedesátých letech 20. století. Autory zakotvené teorie jsou Barney Glaser a Anselm Strauss. Od této doby však prošla mnoha změnami a rozdělila se do různých variant. Zakotvená teorie je dle Strausse a Corbinové (1999, s. 14) „*teorie induktivně odvozená ze zkoumání jevu, který reprezentuje*“. To znamená, že je vytvořena a prozatímně ověřená prostřednictvím systematickým shromažďováním informací o zkoumaném jevu a analýzou těchto údajů. Nezačínáme teorií, kterou bychom ověřovali, ale začínáme zkoumanou oblastí a necháváme, aby se v průběhu výzkumu mohlo vynořit to, co je v této oblasti významné. Hlavním cílem metody zakotvené teorie je vytvoření teorie, která bude odpovídat zkoumané oblasti. Kódování v kvalitativním výzkumu představuje operace, pomocí nichž jsou zjištěné informace analyzovány, konceptualizovány a opět skládány novými způsoby, což představuje ústřední proces k tvorbě nové teorie (Miovský 2006, s. 228). Analýza v zakotvené teorii se skládá ze tří přístupů kódování, kterými jsou:

- a) Otevřené kódování – při otevřeném kódování postupujeme tak, že analyzovaný text rozdělíme na jednotky, které mohou představovat věty, odstavce, slova a každé takto vzniklé jednotce přiřadíme nějaký kód, tedy jméno nebo označení. Na základě z vzniklých seznamů kódů vytváříme kategorie.
- b) Axiální kódování – cílem je vytvořit spojení mezi kategoriemi. Při otevřeném kódování je základní snahou rozlišit pojmy a vytvořit kategorie, zatímco při axiálním kódování se snažíme tyto pojmy skládat novým způsobem dohromady nacházením vazeb mezi kategoriemi a subkategoriemi. Snažíme se kategorie a subkategorie uvést do vzájemného vztahu, najít a popsat v jakém vzájemném vztahu jsou.
- c) Selektivní kódování – zahrnuje výběr jedné klíčové kategorie, všechny ostatní kategorie jsou poté vtaženy k této jediné centrální kategorii (Švaříček a Šed'ová 2007, s. 211 – 233).

Poté, co byla data sesbírána, byla provedená doslovná transkripce všech rozhovorů do textové podoby. Nejdříve bylo nutné texty opakovaně pročitat a prostřednictvím otevřeného kódování jsme různým významovým jednotkám tedy slovům a větám v textu přiřazovali určité kódy. Jakmile jsme měli vytvořený seznam kódů, začali jsme s následným vytvářením jednotlivých kategorií. Informace, které vyplynuly z vytvořených kategorií, jsme následně podrobili axiálnímu a selektivnímu kódování.

6 ANALÝZA DAT

Za pomoci metody zakotvené teorie, kterou jsme již popsali, jsme vytvořili kategorie, které nám vznikly na základě zpracovaných dat. Ke vzniklým kategoriím prezentujeme i kódy, které jsme vytvořili v průběhu zpracování dat. Tyto kategorie níže popisujeme a uvádíme i doslovné úryvky již z uskutečněných rozhovorů². Účastníky výzkumu jsme pojmenovali jako pracovníky A, B, C, D, E, F.

6.1 Kategorie 1 – Okolnosti života

Kódy: vliv vztahů, nezvládnutí krize, výchova v institucích, rozpad rodiny, zdravotní stav, parta

První kategorie nám přináší informace o osobách, které se ocitají na ulici a hlavní důvody, které zapříčiňují bezdomovectví. Účastníci výzkumu, přesněji pracovníci azylových zařízení nám poskytli na základě svých dlouholetých zkušeností náhled na danou problematiku a popsali typy osob a důvody, proč se člověk stává bezdomovcem.

Pracovník A:

„(...) k tomu vlastně bezdomovectví vždycky něco takového vedlo, byl tam nějaký důvod, proč ti lidé vlastně na ulici skončili, může to být třeba nějaký jejich pozitivní vztah k alkoholu (...).“

„(...) setkáváme se s lidmi, kteří v té rodině už sami cítili, že je něco špatně. Tady ta rodina mu vlastně nechtíc předala dejme tomu ty horší věci do života a je tu tedy jeden příklad, měli jsme tady klientku, kdy matka byla alkoholička, klientka byla alkoholička, sestra byla alkoholička, prostě protože v té rodině bylo něco předtím a že na tom neviděly nic špatného (...).“

„(...) teďka alkohol samozřejmě u té starší generace, u té mladší spíš se chytají drogy (...).“

² Vysvětlivky: (...) nehodící se předcházející nebo nadcházející text výpovědi účastníků
Kurzíva, uvozovky – přímá výpověď účastníků výzkumu

„(...) prostě skončili na ulici z důvodu jejich závislostí, neřešení třeba jejich problémů o kterých si byli vědomi a prostě nechali tak nějak plynout až se vyhrotily, až se vyhrotily do takové situace, kdy člověk přichází o všechno (...)“.

Pracovník B:

„(...) u nás jako v naprosté většině převažují muži, když to řeknu tak je to jedna ku deseti, na čtyři muže jedna žena (...) jedna třetina jsou mladí zhruba do nějakých pětatřiceti let, potom další jedna třetina jsou už tak kolem třeba toho věku čtyřiceti let jakože jsou delší dobu v produktivním věku a pak jako taková jakože naprostá menšina jsou důchodci nebo lidé v předdůchodovém věku“.

„(...) prostě že utekli z dětských domovů nebo mají neúplné rodiny, takže se rodiny o ně prostě nezvládají starat (...) takže to je prostě nejčastější u těch mladých navíc tam jde vidět, že oni prostě pořádně nezažili, co je to slovo rodina domov, zázemí, jim to prostě nic neříká (...)“.

„(...) pak skončili v dětském domově a v domově na půl cesty, to jsou všechno strašně umělá prostředí a tam jde vidět, že ty děcka prostě si s tím životem neví rady“.

„(...) opravdu lidi, kteří prošli nějakou prací, ale ztratili ji, většinou taky proto, že taky nezvládli rozchod s manželkou, prostě začali pít nebo spadli do jakékoliv závislosti (...)“.

„(...) spíš si najdou nějakou partičku pochybných kamarádů, kteří je prostě do toho stáhnout“.

Pracovník C:

„(...) za svoji praxi jsme se setkala snad se všemi možnými typy osobnosti, takže si myslím, že to není úplně vyhraněné (...) ale je pravda, že častou jsou to jakoby lidi z problémových rodin nebo třeba i z dětských domovů a často i lidi, kteří mají různé psychické potíže (...)“.

„(...) hodně je tam problém vztahový jako problémy mezi buď už v rodině původní nebo potom třeba rozpad manželství. Hodně se říká o tom alkoholismu (...) mi se zdá, že ti lidé začli pít buď až na ulici anebo že začli pít jakoby kvůli zase těm třeba vztahovým problémům (...) takže bych neřekla, že přímo ten alkoholismus je jakoby největší třeba ten důvod, že tomu ještě předchází něco jakoby jiného“.

„(...) z toho jejich vyprávění to vyzívá, že prostě ty vztahy jako když nemají nikoho, o koho by se mohli opřít, tak prostě skončí (...) někteří jako si dávají možná větší vinu, že všechno pokazili“.

Pracovník D:

„Jsou to převážně muži, jsou převážně v produktivním věku a ženy tvoří zhruba těch dvacet procent mezi nimi“.

„(...) je těžké najít ten prapůvodní důvod je to spíše takový shluk různých důvodů a těžko určit, co byla příčina a co byl následek, ale objevují se tam takové faktory, jako závislosti, ztráta zaměstnání, rozvod, kriminální minulost, propuštění třeba z věznice, odchod z dětského domova, odchod o rodičů (...)“.

„(...) řada klientů vyrůstala v zázemí rodinném, kde vlastně tyto problémy už byly mezi rodiči jo, že tam byly závislosti, byl tam rozvod (...)“.

Pracovník E:

„(...) u nás na azyláku nejvíc asi tady pozorujeme lidi, kteří jsou závislí na alkoholu (...) to považuju za největší skupinu lidí, pak tady máme lidi, kteří třeba opouštějí nějaký třeba dětský domov, pak se tady objeví někdo z výkonu trestu po propuštění, pak tady přicházejí hodně i lidi z nemocnice, někdy to jsou i lidi z psychiatrických nemocnicí (...)“.

„(...) že prostě většinou jako celkově jim nefunguje buď rodinný systém, nebo něco v jejich životě nefunguje a řeší to alkoholem a tak jako někdo to má jako různé někdo má třeba dluhy, někdo má ten alkohol, nějaké vztahové problémy, někdo přijde o práci“.

„(...) ten dětský domov tak není schopen, není vybaven do života tak, aby se jako nějak postaral o sebe“.

„(...) ale jako většinou to je až důsledek něčeho jako ten alkohol, že něco prostě v jejich životě nefungovalo (...)“.

Pracovník F:

„(...) převážně je to muž ve věku kolem 40 let (...) může to být skupina osob, která má duševní onemocnění nebo jsou to lidé vracející se z ústavu, z vězení, z protialkoholní léčby a tak podobně nebo z nefunkčních rodin nebo rozpadlých rodin nebo lidé, kde selhal nějakým způsobem vztah, partnerský nebo rodinný“.

„(...) lidé, kteří jsou zadlužení, kteří ztratili zaměstnání anebo je to skupina, která si zvolila tento způsob života“.

„(...) to nejzákladnější když člověk přijde o práci, nemá prostředky, selže zázemí rodinné, k tomu se přidá nějaké duševní onemocnění nebo závislost (...)“.

Z této kategorie nám vyplývá, že podle účastníků výzkumu se na ulici se nejčastěji ocitají muži než ženy. Všichni účastníci výzkumu uvedli, že nejčastější příčina je hluboce zakotvena ve vztazích a až poté následují závislosti v důsledku narušených vztahů, a můžeme říct, že závislosti jsou spouštěči duševních onemocnění.

6.2 Kategorie 2 – Zajeté koleje

Kódy: ztráta návyků, nálepka bezdomovce, útek k alkoholu, podpora rodiny, vliv přátel z ulice, osobní přesvědčení, opakované neúspěchy, podpora systému

Pracovník A:

„(...) největší problém můžeme hledat i v jejich současném návyku na současný v našich očích nevyhovující styl života (...) je pro ně mnohem jednodušší zůstat tak, jak jsou než se snažit posouvat dále, což by pro ně znamenalo méně svobody, více omezování, nové pravidla, budování nových návyků, hygienických, pracovních, sociálních, což mnozí z nich nepřijímají“.

„(...) nevědomost, jak svůj nepříznivý stav za současných okolností řešit (...)“.

„(...) obava z návštěvy sociální služby, která může dotyčnému pomoci nebo také kompletní ignorace vlastního problému a doslovné zatvrzení se proti jakékoliv změně.“

Pracovník B:

„Oni si prostě na ten život zvyknou, jim prostě nic nechybí, oni jsou zvyklí na to, že když jim prostě fakt teče do bot, tak jim vždycky někdo udělá nějaký ústupek nebo že se to vždycky podaří nějak zařídit, takže prostě proč by něco měnili. Oni jsou prostě spokojeni a ve chvíli, kdy je někdo spokojený, ten život se mu líbí, tak prostě se člověk může stavět na hlavu, ale neudělá absolutně nic“.

„(...) ta společnost je prostě jednou, dvakrát prostě furt jako sráží, posmívá se jim nebo jim nedává tu příležitost, tak oni ztrácejí tu motivaci“.

„A potom jsou to ty závislosti, protože tam pokud člověk jako neuzná, že prostě fakt má problém a nejde se léčit (...) tak vlastně není schopný. Byť se snaží sebevíc, že do toho vždycky sklouznou (...)“.

„Nejhorší je na tom to, že oni prostě na té ulici skončí (...) když jako x let žili mezi bezdomovci, tak tam mají spoustu přátel, že a i když už bydlí, tak oni prostě se s těma přátelama pořád dál stýkají a to je prostě jako otázka času“.

Pracovník C:

„(...) ti lidi, kteří už jsou nějakou dobu na ulici, takže si tak jakoby zvykají na ten život, takže je potom hodně těžké zase najet do toho systému (...)“.

„(...) když je na ulici tak hodně popíjí, tak i různé abstinenční příznaky (...) tyhle lidi jako mají často podlomené zdraví, takže je často nevezmou do zaměstnání, i ti zaměstnavatelé třeba vidí, jak ten člověk vypadá, už třeba že nemá zuby, je takový už na pohled (...) takže to že zaměstnavatelé je často nechtějí brát (...)“.

„(...) jsou rezignovaní někteří, že už toho zkusili hodně a hodněkrát to nevyšlo (...)zaměstnání je třeba několikrát vyhodili, někdo je třeba podvedl (...) ty vztahy taky opakovaně krachují (...) a jakoby nemají tu motivaci kolikrát (...)“.

Pracovník D:

„(...) že zrovna třeba ani není motivovaný tu situaci řešit a zpravidla to bývá u těch lidí, kteří jsou již na ulici delší dobu a třeba už ani nevěří nebo vlastně už mají nějaký svůj styl, který nechtějí měnit“.

„(...) překážky bývají, ať už třeba na straně úřadů kdy se vyskytnou nějaké komplikace nebo na straně systému, kdy ten systém tam vlastně není příliš vstřícný člověku, který je na dávkách a zároveň by si chtěl přivydělat (...) vždy jsou mu ty dávky určitou částí kráceny (...)“.

„(...) nedostatku malých bytů, garsonek za rozumný nájem, nájem kdy není požadována třeba několikaměsíční kauce, na kterou samozřejmě nemají.“

„(...) klient začne nějaké dobré změny ve svém životě, ale když přijde nějaký nezdár, tak je zvyklý to řešit po staru, řeší to třeba tím alkoholem (...) dejme tomu malé selhání může zbořit vlastně celou tu stavbu, kterou on vlastně staví ve směru nějakého začlenění do běžného života.“

Pracovník E:

„(...) ten alkohol, prostě fakt asi většina tady těch lidí, jsou závislá na alkoholu, pokud si chtějí najít práci, tak to prostě nedají, protože pijou tak tam nechodí, pokud si najdou nějaké bydlení někde, tak to stejně může zkrachovat na tom, že neplatí nájem (...)“.

„Myslím si, že jim taky chybí hodně nějaká jako taková nějaká ta podpůrná síť, že fakt mají přetřhané vazby s rodinou, už nemají žádné přátelé (...) ty vazby, které oni budují, jsou vlastně v úplně patologickém prostředí tady“.

„(...) mají nízké příjmy (...) ten systém v tomhle není vůbec dobře nastavený a ani je to nemotivuje někde vůbec pracovat, protože cokoliv oni si vydělají, tak jim na dávkách zase zkrouhnou, takže ve finále jsou na tom líp, když tady leží na posteli s nohama nahoru“.

„(...) je to pro ně příliš ohrožující třeba chodit do práce (...) tak jako ty brigády na černo si myslím, že jsou pro ně jako takové bezpečné, jako takový dobrý přivýdělek jako k tomu, k té sociálce

„Oni jsou v takovém stereotypu, že prostě, když mají problémy, tak jim pomůžeme, nějaký byt někde je pro ně hrozně jako fakt takové nebezpečí, takové to neznámo, takže jako mám pocit, že se hrozně bojí do nových věcí (...)“.

Pracovník F:

„(...) vždycky je to na straně toho daného jedince, ale může to být i ta vnější prostě jsme v nějakém systému a ten systém taky buď umožňuje, nebo neumožňuje, někdo se v tom naučí, někdo se v tom nenaučí pohybovat a využívat (...)“.

„(...) je opravdu velmi těžké pro lidi, kteří x let nepracovali, nemají ty návyky nebo řeší i nějaké závislosti, aby se i hned třeba začlenily do toho pracovního procesu, potřebovali by asi trochu jiný přístup (...)“.

„(...) překážky na straně jedince tak závislost jo to hraje velkou roli, zdravotní stav, sociální nějaké postavení, co můžou nabídnout na trhu práce (...)“.

„(...) taková překážka je si myslím, že přijde člověk, který žije na ulici a nějakým způsobem ho to ovlivní, co se týká vizáže, tak ten zaměstnavatel asi pozná s kým má tu čest a rovnou jim říká, že je prostě nevezme (...)“.

„(...) i ty přirozené sociální kontakty chybí jo, protože se setkává s určitou skupinou lidí, která je mu blízká a ty přirozené vazby které měl, třeba v minulosti tak nemá (...) ten vliv skupiny tam taky působí (...)“.

Z druhé kapitoly nám vyplynuly skutečnosti, které brání v procesu resocializace. Z výpovědí účastníků výzkumu vyplynulo, že nejčastěji záleží na osobě bez přístřeší na jeho motivaci a chuti svou situaci řešit. Také záleží na délce pobytu na ulici, čím déle je člověk na ulici, tím méně má chuť svoji situaci řešit a na svůj stav bezdomovce si zvykne a

v konečném důsledku mu i vyhovuje. Dále taky jsou zde překážky v nastavení systému péče o tyto osoby.

6.3 Kategorie 3 – Jedinečnost člověka

Kódy: věk, osobnost člověka, individualita, délka života na ulici, podpora rodiny

Pracovník A:

„Pokud k nám přijde mladý člověk, který je dejme tomu na ulici pár dní, pár týdnů, tak se s ním dá v podstatě lépe pracovat, protože si vlastně pamatuje víc tu dobu, kdy na ulici v podstatě nebyl, neboli si pamatuje teplo domova, pamatuje si na zázemí, aspoň podle mě s mladými se lépe pracuje v tom, že mají jistou motivaci se ještě posunout v té situaci výš (...)“.

„(...) pak tady přijde starší člověk, který už řekne, že vlastně všechno v životě si odžil, už nic nepotřebuje, jde mu jen o to si na denní centrum přijít ohřát se, občas se osprchovat, tráví venku život na ulici, třeba s tím alkoholem s tou flaškou pod paží (...)“.

„(...) mě přijde, že ti starší uživatelé naší služby se na tu svoji situaci už více méně zvykli, že jsou míň ochotni tu situaci řešit“.

„(...) dá se říct, že rozdílem u těch klientů může být rozdílem takřka všechno (...) každý člověk je individuální způsobem právě jak i reaguje na jaké situace (...)“.

Pracovník B:

„(...) rozdíl je asi v tom, jak jsou staří a kolik let na té ulici nebo tím životem žijí (...) potom je to i v tom, jestli třeba mají nějaké zázemí, jestli se mají kam vrátit (...)“.

„(...) jestli třeba mají nějaké zázemí, jestli se mají kam vrátit, jestli fakt mají někoho třeba blízkého, známého nebo kamaráda, který by jim pomohl (...)“.

„Člověk, který je na ulici krátce má větší šanci se dostat zpátky“.

„Mladí si někdy chtějí život na ulici jen vyzkoušet, ale pak prostě u toho zůstanou, buď že se jim to fakt líbí anebo časem zjistí, že se jim to nelíbí, ale už prostě nejsou schopni se z toho vymotat“.

Pracovník C:

„(...) každý má potřebu, potřebují odlišné věci (...) někdo fakt potřebuje tu motivaci (...) a potom zvládne všechno (...)“.

„(...) u těch mladých je nejdůležitější nebo se snažíme je motivovat k tomu, aby si hledali práci, aby nebyli na té ulici dlouhodobě, protože u těch, kteří jsou jako dlouhodobě, tak už mají špatné zdraví a už je to opravdu na nich vidět, že tam už spíše řešíme ty dávky (...)“.

„(...) u těch mladých se snažíme nějak zpětně navázat kontakt s tou jejich rodinou (...) když se nějak spraví, tak i na ně to má, i na tu resocializaci to potom má dobrý vliv (...)“.

Pracovník D:

„(...) osobnostní rozdíly (...) jsou klienti, kteří jdou no nových věcí, nebojí se nových věcí (...) a jsou klienti, kteří mají obavy a nevěří si, mají špatné zkušenosti, takže je to hodně v té osobnosti“.

„(...) je tam rozdíl toho života na ulici, toho bezdomovectví, čím déle je člověk na ulici, tím hůř vlastně nějak hledá cestu do nějakého běžného života (...)“.

„(...) pak jsou tam ty závislosti (...) problémy s alkoholem (...) a možná i ta životní zkušenost hraje roli, těch faktorů je víc“.

„(...) žili prostě způsobem života nezávazným (...)“.

Pracovník E:

„(...) u těch, kteří jsou na ulici dýl, je to prostě těžší, protože mají zažitý nějaký způsob života, nějaký stereotyp, který jako velmi těžko se asi u nich mění (...)“.

„(...) u těch mladších si myslím, že by mohli být taková tvárnější (...)“.

„Máme tady velmi málo lidí, kteří by byli motivováni to nějak řešit (...) ale pokud ta motivace nevychází od nich samotných a pokud je to jenom naše, jakože by bylo dobré, tak stejně to k ničemu jako není“.

„(...) oni moc nevidí dopředu, oni vidí tak možná jako na, do zítřka nebo tak do příštího týdne, ale připadá mi, že tak moc to nechceme plánovat, je to s některýma fakt složitě (...)“.

Pracovník F:

„Myslím si, že tam je hodně důležitá ta motivace (...) pokud sem přijde člověk, který je namotivovaný se sebou něco dělat, tak většinou za nějakou dobu se odrazí (...) dostává se z té situace (...)“.

„(...) pokud člověk si na to zvykne a bere to jako svůj způsob života (...) že je v nějakém systému, který mu to umožňuje (...)“.

„(...) oni jakože se v tom naučili chodit (...) máme tak štědrý sociální stát, že opravdu pokud si splní to minimum, že se zaevidují na tom úřadu práce, tak stát ho nenechá umřít hlady“.

„(...) když se tak dívám na tu klientelu, na tu skladbu, že mnohdy je tam ta rezignace u těch starších, mnohdy až nechuť k životu jo co se tak objevuje, že už jako to nemá smysl z jejich strany (...) že by se třeba nejradši upili (...) protože tam jsou problémy o kterých mnohdy ani nevíme nebo to třeba neřeknou“.

Tato kategorie se snaží popsat osobnosti lidí, kteří se ocitají na ulici. Z rozhovorů nám vyplynulo, že každý člověk je individuální a záleží jen na něm a na jeho rozhodnutí svou situaci řešit, mnohdy ani nevíme, jaké životní traumata si s sebou celý život nesou a rezignují na řešení své situace. Největším problémem jsou samozřejmě zprerhané rodinné vazby, které jsou největší motivací člověka. Také záleží na věku klienta a na délce jeho pobytu na ulici, protože život na ulici mění jedince ve všech směrech.

6.4 Kategorie 4 – (Bez) Naděje

Kódy: touha po změně, nabídka služeb, správné načasování, nasměrování, podpora, krůčky v před, strašák z minulosti, selhání

Pracovník A:

„(...) jde o to, jak ten člověk svoji situaci se chce popasovat, na kolik ji přijal za vlastní anebo na kolik on sám si řekne sám sobě, že takhle přece nemůžu skončit, tady to to není moje konečná (...)“.

„(...) rodinu už měli, přišli o ni, rodina je zavrhla. Jde o to, jestli oni chtějí k té rodině třeba zpátky vrátit nebo vůbec řešit ten jejich problém“.

„Čím více chce dotyčný klient něčeho dosáhnout, tím více s námi spolupracuje (...)“.

„(...) dostat se ze dna, odrazit se od něj a dostat se zpátky do života“.

Pracovník B:

„(...) hlavně to, jestli ten klient vůbec chce se začlenit zpátky (...)“.

„(...) jestli je tady prostě nějaká služba nebo pomoc, která by mu to pomohla udělat a taky jak kvalitní ten systém je vypracovaný“.

„(...) je prostě smutné, že u nás v (název kraje) ten (název města) je prostě asi poslední místo, které tady nemělo ambulantní služby dlouhou dobu (...) takže tady je prostě jako šedesát lidí, kteří jsou prakticky na ulici, a nikdo se o ně nezajímá (...)“.

„(...) jediná služba, která tady byla (...) tady vysílala jednoho terénního pracovníka, který tady byl dva dny v týdnu (...) i když s něma navázal spolupráci, i když je třeba přesvědčil, že by mohl zkusit jít do nějaké služby nebo na ubytovnu (...) byl obrovský problém, protože ho neměli kam poslat“.

„(...) přímo z ulice na ubytovnu to jako většinou nezvládnou, čili prostě fakt je potřeba ten mezikrok (...)“.

„(...) to byla neřešitelná situace, byť ten klient byl namotivovaný, chtěl prostě, tak neměl kam a tady to fungovalo x let“.

Pracovník C:

„(...) tak závisí asi jakoby na tom na té vůli a na té motivaci toho klienta a potom i na těch, na těch jakoby lidech okolo, jak se k němu staví jakože“.

„(...) jestli třeba v tom daném čase kdy ten člověk má nějak tu vůli k té změně, tak jestli i ty okolnosti vnější nějak jakoby jsou k tomu nakloněné“.

„(...) že okolo ty okolnosti jsou vhodné nebo i ti lidi, kteří jsou třeba ochotni mu pomoci (...) musí se sejít tyhle faktory vnitřní a vnější, že kolikrát člověk chce, ale jakoby kolem není nikdo, kdo by ho nějak podržel nebo kdo by ho nějak tomu vedl, kdo by ho provedl tím obdobím, takže to třeba zkrachuje (...)“.

„(...) na druhou stranu může být cokoliv (...) takže pokud nechce, tak je zbytečné jako cokoliv (...)“.

Pracovník D:

„(...) v každém případě potřebuje pomoc, potřebuje někoho jednak, kdo ho motivuje (...) že mu ukáže nějakou konkrétní cestu, tak aby ten klient tomu uvěřil, že je to možné“.

„(...) mu ukáže že nejenom to, že je možné ale i to, že je to reálné a že je cesta jak toho dosáhnout a vlastně teprve ten člověk, ten klient o tom začíná uvažovat (...)“.

„Někomu to trvá déle, někdo s tím souhlasí hned (...) když začne dělat ty drobné kroky, které můžou mít podobu třeba vyřízení nějakých dokladů, evidence na úřadu práce,

vyřízení dávek (...) jak se to daří ty jednotlivé kroky realizovat, tak ten klient získává důvěru v ten proces (...)"

Pracovník E:

„(...) to hodně závisí na jejich samotných na nějaké vnitřní motivaci (...) to my nemůžeme jako nějak úplně ovlivnit asi. Kdo chce tak, prostě může se jít léčit, může přestat pít, může si najít práci, a kdo nechce, tak my prostě s ním nepohnem.“

„(...) jejich rozhodnutí a vůbec jako snaha o nějakou změnu nebo její udržení. Spousta lidem se prostě podaří na chvílku třeba nepít nebo na chvílku si najdou nějakou práci (...) čas to vždycky jako prověří na kolik je ta změna jako trvalá (...)"

„(...) u nich mi přijde, že moc nemají jako nějakou vůli nebo nemají nějakou vytrvalost (...) mají takovou nižší schopnost nějak jako setrvávat v těch věcech a nějak jako se snažit o něco.

„Oni sami hodně zmiňují, i že jim jako nepřeje, nepřejou nějaké okolnosti, které třeba nemůžou ovlivnit (...)"

„(...) jako většina lidí tady fakt nemá jako zářnou pracovní jako kariéru (...) s takovýmto životopisem asi je nikdo moc nevezme nějak (...) někteří mají záznam v trestním rejstříku (...)"

Pracovník F:

„(...) o té vnitřní motivaci a vnějších, jako některé věci ten dotyčný možná neovlivní, ty vnější věci jako třeba, kdo ho zaměstná, jestli se tomu zaměstnavateli bude líbit (...)"

„Nějakým způsobem člověk (...) už neovlivní třeba důsledky předešlého života jo, což tady pocítujeme a vnímáme to, že se i mění ta situace toho dotyčného (...)"

„(...) ta situace se dramaticky, jako spíš zhoršuje a co ovlivňuje ta vnitřní, že jo to ta touha po změně (...)"

„(...) pak je tam vliv skupiny, vliv prostředí jo že se snažíme, aby i tady nesetrvávali, aby využívali ty služby (...)"

Největší oporou při řešení svízelné situace osoby bez přístřeší je podpora druhého člověka, ať už se jedná o pracovníka nebo osobu blízkou. Člověk musí cítit, že má někdo o něho zájem a pomoc myslí vážně. Pocit naděje je tou největší motivací člověka, na druhou stranu se zde objevují překážky v systému, zda jsou pro ně ty služby, které jim pomohou.

Jako další překážku vnímají účastníci rozhovoru problémy z minulosti, které si člověk s sebou nese celý život, poté záleží už jen na něm samotném, zda chce svoji situaci řešit.

6.5 Kategorie 5 – Forma pomoci

Kódy: dovednosti, neznalost, nejistota, netrpělivost, negativní zkušenosti, strach, černé peníze, postupné kroky, opora, osobnostní předpoklady

Pracovník A:

„(...) dost záleží na tom vlastním klientovi, jak je vlastně sociálně zdatný v těhlenectech oblastech (...)“.

„(...) dost často jim pomáháme s vyřizováním evidence na úřadu práce nebo na tu sociálku, potom zařizujeme jim bydlení, práci, k lékařům je můžeme doprovázet (...) neznamená, že by ti klienti nebyli tak úplně schopni, oni třeba chtějí si to zařídit sami, ale nejsou si třeba jisti, neví úplně, jak to funguje, takže my je doprovodíme jednou, dvakrát (...)“.

„(...) pomáháme při vyplňování formulářů, to si klientela obvykle samotná nedělá, jsou výjimky, že občas nějaký člověk si ty papíry udělá sám, ale pokud je chceme udělat správně (...) jako aby se nám potom nevracely jako bumerang (...) papíry s nima raději děláme, abychom si ověřili (...) budou vyřízeny správně a pokud možno na první pokus“.

„(...) se snažíme, aby dostali to, co jim podle zákona patří, na co mají nárok, na co mají právo“.

„Často mívají brigády neoficiální, zase my jim do jejich přivýdělnku tak úplně nekecáme, pro nás je fajn, že mají nějakou aktivitu (...)“.

„My jsme vlastně to dno, od kterého se klienti můžou odrážet, takže my ukážeme cestu, jak se můžou k tomu svému životu zpátky, běžnému životu dostat“.

Pracovník B:

„(...) v první řadě se musí naučit (...) se třeba osprchovat, najíst se, upravit se, vzít si čisté oblečení jo prostě jako fakt naučit se úplně ty základy (...) a až potom třeba se zajímat o nějaké zaměstnání (...)“.

„(...) většinou to skončí tak, že byt' se snažíme jako vést klienty jako k samostatnosti, aby byli schopni si všechno vyřizovat sami, tak ty prvotní kontakty jim prostě pomáháme (...) nebo doprovázíme (...)“.

„(...) jsme si vědomi rozdíl, jak se k našim klientům chovají úředníci za přepážkou, když tam jsou sami, nebo když tam jsme s nimi. Když tam jsou sami tak i věřím tomu, že prostě se s nima nezachází v rukavičkách (...)“.

„(...) jako samozřejmě jak který klient je to schopný obstarat sám, ale spousta klientů, kteří by i byli schopni si všechno zařídit sami (...) tak oni tam přijdou a problém je v tom, že oni jakmile je něco nebo všechno není po jejich (...) tak oni s tím třísknou a odejdou (...)“.

„(...) umožňujeme jim pravidelně jít na počítač, že si můžou hledat nabídky práce (...) ve chvíli kdy mají trvalý příjem, tak se jim snažíme najít nějaké vhodné ubytování“.

„Ve chvíli kdy se jedná o práci nebo něco takového, tak už se ošívají. Protože pro ně je nejjednodušší být prostě vedení mimo systém, takže si půjdou pro nějakou brigádku, přivýdělek na černo (...)“.

„(...) ve chvíli kdy mají trvalý příjem, tak se jim jako snažíme najít nějaké vhodné ubytování“.

Pracovník C:

„(...) to je taky zase odlišné, jak kteří (...) jsou velice šikovní, ti opravdu potřebovali třeba jenom vytisknout formuláře a něco tam lehce poradit (...) na druhou stranu jsou klienti, kteří nezvládají absolutně úplně základní věc, že by sami ani nedošli třeba si tu občanku vyřídit nebo třeba vůbec neumí vysvětlit, o co žádají (...)“.

„Často je tam taky na těch úřadech odbudou, řeknou, že na něco nemají nárok, nebo že musí dokládat spoustu nějakých věcí, kolikrát ani nemusí, ale že jakoby odbudou je a oni už tam potom znova nepřijdou, protože si myslí, že by to nešlo“.

„(...) většinou využívají té pomoci naší, že hledáme třeba pronájmy na internetu nebo inzeráty a potom tam je častější ty ubytovny nebo třeba azylový dům“.

„(...) při hledání zaměstnání buď dostávají doporučenky s úřadu práce anebo tady na internetu hledáme, volají si na práce, sepisujeme životopisy (...)“.

„(...) s těma dávkama je to nejčastější, tam chodíme jakoby téměř skoro vždycky, aspoň poprvé, tam jim vždycky pomáháme s tím jednáním, vůbec aby popsali, v jaké jsou situaci (...)“.

Pracovník D:

„Jsou výjimky, kteří si tady tyto věci jsou schopni zajistit sami (...) jsou aktivní a většinou se jedná o lidi, kteří vlastně pro ně ta epizoda kdy jsou na ulici je krátkodobá (...)“.

„(...) pak je další velká skupina, většina klientů, kteří fakt potřebují pomoc (...) jde o to, že vlastně ty věci jako evidence na úřadu práce nebo žádost třeba na dávky vyžadují poměrně dost administrativních úkonů (...)“.

„(...) problémem je pro něho třeba se vůbec vyznat v těch papírech, v těch žádostech, vědět, kde co vyplnit, takže je to poměrně odborná věc a vlastně v tomto klienti v každém případě potřebují pomoc (...)“.

„(...) další věc je také to, že kdyby tam šel sám, tak ten úředník nebudeme si to idealizovat, se s ním bude bavit úplně jinak (...)“.

Pracovník E:

„(...) strašně záleží jak kdo (...) když tady mám fakt jako osmdesátiletého dědu, tak prostě musím s ním na ten úřad jít a doprovodit ho a všechno mu ukázat, když je tady někdo dvacetiletý, tak mu to stačí třeba ukázat jednou a pak to zvládne sám (...)“.

„Fakt záleží na jejich schopnostech, někdo je inteligentní zvládne si to prostě všechno vyřídit sám (...) pak jsou tady lidi, kteří ani pomalu nepřečtou větu nebo někteří se sotva podepíšou (...)“.

„Jako obecně z těch úřadů mají hodně stres, to mi přijde, že oni jako nerozumí těm papírům a že je toho hrozně moc“.

„(...) hledání si zaměstnání jak kdo, někdo je schopný zajde si, poptá se osobně, nemá problém, někdo se bojí (...) třepou se mu ruce ani nechce zatelefonovat někde (...) to je jako různé“.

„(...) každý týden jsme tiskli dycky nové nabídky, co se tam objevily, ale vzhledem k tomu, že jsme pak zjistili, že to jako je akorát škoda papírů, tak jsme to přestali dělat (...) kdo pracovat chce, tak si tu práci najde“.

„(...) kolikrát třeba je odbydou úředníci nebo jim ani neřeknou, na co všechno mají nárok a třeba jim ani nepomůžou s něčím vyplnit (...) někdy se k nim chovají špatně (...) někdy to jsou předsudky, někdy je to prostě realita, ale stejně si myslím, že by prostě měli se k nim chovat úplně stejně (...) prostě jsme lidi, jako jeden jako druhý“.

Pracovník F:

„(...) hodně je to individuální, někteří jsou samostatní a nemají problém komunikovat, chodit si vyřizovat (...) pak jsou takoví, kteří třeba nezvládají jednání s tím úředníkem, jo protože v minulosti je naštvál a oni už prostě to psychicky nedávají, takže zase tady je možnost podpory z naší strany (...)“.

„(...) jinak jako si myslím, že se vypořádávají jako dobře, že se snaží, že ty běžné situace se snaží obhospodařit (...)“.

„(...) mají k dispozici internet, takže oni můžou chodit si a podívat se na počítač na možnosti nabídek a někdy kolegyně vyvěsí z úřadu práce nabídky na nástěnku, nebo jim pomáhají i psát životopisy (...)“.

„(...) je to na klientovi, není to na nás na sociální službě, aby to za něho řešila (...) to je jeho zakázka, kde on chce pomoci (...) vždy toho klienta vedeme (...)“.

Klientům, kteří využívají sociální služby, se dostává odporná pomoc ze strany pracovníků, ať už je to pomoc s evidencí na úřadu práce, hledání zaměstnání a bydlení. Pracovníci sociálních služeb se stávají jejich průvodci na cestě do běžného života. Hlavně zaleží na klientech na jejich schopnostech, dovednostech a samostatnosti. Avšak mnohá úskalí spočívají v systému, kdy podle výpovědí účastníku výzkumu můžeme konstatovat, že mnohdy pracovníci úřadu práce nejsou ochotni, nebo požadují nadbytečné věci po dotyčném a toto jednání osoby bez přístřeší odradí a víckrát už se o to nepokouší.

6.6 Kategorie 6 – opětovné selhání

Kódy: pocity, šok, nedostatek síly, nálepka, strach, vliv přátel, zkouška, volnost, potíže, kolotoč, porušení systému, výběr života, opora systému

Pracovník A:

„(...) je poměrně na tom bídě psychicky, je takový vydeptaný, je posmutnělý (...) situace mě dostihla (...) jakmile se z toho otřepou, tak se s nima začíná pracovat na tom, aby se co nejdříve dostali zpátky“.

„(...) pak tady přijde člověk, který je po třetím po čtvrté, po páté u nás, vždycky přerušovaně (...) opět to obvykle pojistí to, co ho tady přivedlo už předtím (...)“.

„(...) ten člověk ve svém životě něco nezvládl a nezvládl to zase opakovaně, nezvládl tu svoji situaci (...) pokud k nám přijde člověk, který je závislý na alkoholu a přišel kvůli alkoholu o práci třikrát po sobě, je tady vysoké procento, že o tu práci přijde po čtvrté kvůli alkoholu (...) ta chuť na alkohol a návykové látky je strašná“.

„No a samozřejmě ten bod, který klienta vrací zpátky na ulici je parta“.

„Snažíme se, aby tady klienti moc nezůstávali (...) jsme rádi, když se klient posouvá dál (...) spousta těch lidí se dostane na azylový dům a od tady už je poměrně malá touha dostat se do vlastního bydlení“.

„Jsou i takoví, kterým jejich situace vyhovuje bohužel. Je teda pravda, že častěji bývají na azylových domech, kde vlastně azylový dům jim zajistí ty základní služby včetně přespání (...) na azyláku můžou zůstat od nevidím do nevidím a nic dál už je vlastně netlačí cokoliv zajišťovat“.

Pracovník B:

„(...) je to pro ně hodně těžké určitě (...) oni se s tím jako hodně těžce vypořádávají, nehledě na to, že tam pořád je to stigma (...)“.

„(...) oni to prostě zkusí, že jo řeknou, my jsme se snažili, ale pak je daleko jednodušší jen říct, my jsme fakt udělali, co šlo, ale nešlo to, tak jsme se prostě vrátili na ulici zpátky jo, že si to pak začnou omlouvat“.

„Hodně to závisí na té společnosti, a jestli mají tu možnost se znovu začlenit a v jakém rozsahu“.

„Jednak se jim stýská po tom způsobu života, jednak zjistí, že je to daleko těžší než prostě aby se prostě jako vrátili a nic neřešili a byli třeba na dávkách, když více méně stejné peníze dostanou na dávkách a nehnou ani prstem (...)“.

„(...) jakmile se něco maličkého nepodaří, tak je to prostě úplně semele (...) už nemají tendenci to zkusit znova“.

„(...) máme tady klienty znova a je to z toho důvodu, jakože opravdu jsme s nima jako prošli celý ten proces resocializace, když už to vypadalo dobře, ale přesně nastal nějaký zlom, tak se vrátili zpátky a my jsme tu cestu šli prostě od začátku“.

Pracovník C:

„(...) nám se děje často, že se ti lidi jakoby vrací, takové kolečka no a je to pak myslím si, že je to s každým tím selháním jakoby horší (...)“.

„Nezvládli to s hrazením toho bydlení (...) a už víme, že pronájem jako takový už znova hledat nebudeme (...) ale že už spíš budeme hledat ubytovny nebo něco jednoduššího, protože už vidíme, že nějaké věci prostě jako nezvládají (...)“.

„Je to takové blbé, když se někdo vrací třeba čtyřikrát (...) ale myslím si, že to jako není beznadějně i tak, protože no když to zvládl tolikrát ten člověk (...) tak prostě má tu schopnost nějak se jakoby začleňovat opakovaně, takže si myslím, že beznadějně to není“.

„(...) takové rizikové období, třeba když dostanou výplatu první (...) dostanou nějaký větší obnos peněz, tak jako neumí s tím hospodařit a roztočí to ve velkém a potom už třeba nemají na to zaplacení nájmu a tak“.

„(...) oni mají většinu těch přátel a blízkých takových na té ulici. A vlastně když se jakoby třeba začlení do toho života, začnou nějak fungovat, tak v podstatě ztrácí i ty přátelé. Protože v tom normálním něž si zase vybudují nějaké nové nebo tak, tak si myslím, že si připadají takoví osamělí, takže vyhledávají ty samé lidi zase z té ulice, což je může zase jakoby strhnout zpátky (...)“.

„(...) oni nemají ten smysl nějaký toho života. Prostě něco jim pořád chybí, něco prostě hledají a neví, kde to najít (...)“.

Pracovník D:

„ (...) je to zase individuální, někdo to má jako rutinu, že to tak prostě je a vlastně, že si projde tím kolečkem, kdy se vlastně řeší zase to samé pracák, dávky, bydlení, práce ale on se nějakou dobu drží a pak zase spadne zpátky na ulici“.

„Většinou to naši klienti nesou těžce, někteří se vyloženě za to stydí jo, že přicházejí nebo se vůbec stydí přijít (...)“.

„(...) někomu se to stává pravidelně, že je to opakované (...) ale my se díváme na ten rok, kdy on žil třeba v nějakých obstojných podmínkách, měl tu práci, měl to bydlení a to je pro nás důležité (...) to se stává, ale začneme znova jo, že to není problém, my jsme tady od toho a už máš zkušenosti s tím, takže jdeme dál“.

„(...) je to zpravidla zanedbání něčeho (...) buď teda se objeví problémy v tom zaměstnání, kdy z nějakého důvodu o tu práci přijde anebo problém s bydlením (...) pokud mají hrazení formou nějakých doplatků na bydlení nebo příspěvku na bydlení, tam už je problém, že se z nějakých důvodů nedostaví na ten úřad práce a tím pádem je sankčně vyloučen, tím pádem přichází vlastně o ty dávky“.

„(...) ten člověk dostane, najde si vlastní bydlení kde naráz má teda ten svůj byt, kde ho nikdo nekontroluje, nehlídá, má tu svobodu, tak to bývá velkým pokusem pro ty lidi a tam jednak teda se může znovu rozjet závislost (...) takovým problematickým bodem bývá skutečnost, že vlastně oni žili v té komunitě na ulici (...) pokud on tam někoho přijme, tak vlastně tam je enormně zvýšené riziko jednak té recidivy k alkoholu (...) výpovědi z nájmu (...)“.

„(...) oni se sice drží, ale dojde k nějakému zanedbání nebo k porušení, k nějakému výpadku a oni vlastně přichází o nějakou tu důležitou věc a vlastně tím padá všechno“.

Pracovník E:

„(...) pokud se to třeba stane poprvé, tak si myslím, že jsou jako hodně zklamaní (...) když se to stane jako znova a znova a znova, tak už to berou jako takový svůj koloběh zase“.

„(...) hodně jich dostihnou ty dluhy, když se fakt jako podaří najít nějaké to bydlení, tak stejně prostě ta minulost jako se jim ozývá v podobě exekučních srážek z výplaty (...) to si myslím, jakože je hodně může v tom jako položit“.

„(...) prostě to vzdají a řeknou si tak kašlu na to, jdu na azylák dostanu tu svoji sociálku a budu mít víc peněz než teďka (...)“.

„Jako někteří to berou tak, jeden klient to dokonce nazývá jako nějaký bumerang, že se mu to furt vrací, nějaká ta jeho minulost (...) prostě jednou za čas ho to dostihne, položí ho to, on se zas nějak otřepe, zase jako jde sem, zas nějak jako funguje a zase se to prostě pokazí, tak to je takový nějaký prostě bumerang“.

„(...) když z tadyma někdo odchází třeba do podnájmu, tak se mu snažíme vždycky říkat, aby ostatním neříkal, kde bydlí, aby si je tam netahal domů, aby prostě je jako odstříhнул, což je pro ně těžké (...) že ho zase stáhne zpátky ta skupina (...)“.

„(...) pak zase jako ta závislost (...)“.

Pracovník F:

„(...) mnohdy se dá dobře vyrovnávat s alkoholem (...) že prostě zapomenou (...)“.

„(...) tam je důležité, aby došlo i třeba k nové vazby přátelské, aby třeba přerušili ty kontakty s tou skupinou, která ho někdy stahuje dolů (...)“.

„(...) někdy je to ta vlastní volba, že prostě chtěou mít svobodný život (...) a je to otázka volby (...)“.

„Někdy se rozjedou závislosti jo, většinou to dochází k tomu, že se poruší nějaké pravidla a my jsme nuceni ukončit tu službu z naší strany (...) tím pádem oni se většinou octnou na ulici (...)“.

„(...) rezignace nad životem, životní styl, samozřejmě ztráta příjmů, pokud nemá na zaplacení a má sám si musí hradit, že mu to třeba úřad práce neplatí, tak to je důvod proč se vrací zpět na ulici a někdy jsou to důvody, které ani nevíme a nerozumíme jim a nechápeme, proč skončili na ulici, protože to třeba ani neřeknou (...) o to bydlení by měl člověk bojovat (...)“.

Klient, který si už jednou prošel pomocí ze strany sociálních služeb, opět selhává ze stejného důvodu jako poprvé. Mezi hlavní důvody účastníci výzkumu uvádí nezvládnutí situace, osoby bez přístřeší nejsou připraveny na život v běžné společnosti a s každým problémem, který se vyskytne, se opět vracejí na ulici. Možná je tato situace demotivuje, a proto raději setrvávají v azylovém domě, kde nemusí nic řešit a mají zde vše zajištěné.

6.7 Kategorie 7 – Cesta k úspěchu

Kódy: představa, úkol, prozření, návrat, rozhodnutí, stop závislosti, smysl života, láska, hazard se životem, vůle, využití šance

Pracovník A:

„záleží, na kolik si tu správnou resocializaci představuje ten klient, člověk kam až ho má přivést (...) my mu tady plníme určitou zakázku (...)“.

„Někomu pomůžeme už jenom tím, že mu tady umožníme se osprchovat (...) někomu pomůžeme tím, že mu pomůžeme s ubytovnou a víc toho nepotřebuje. Pak je tady člověk, který přijde úplně s ničím (...) je na ulici přijde za námi a nemá vůbec nic, já to беру jako vzorový příklad, protože to je asi práce a v tom jsou zahrnuty všechny kroky vlastně (...)“.

„(...) jako první s tím člověkem potřebujeme evidenci na úřadu práce, aby měl potom vůbec nějaký nárok na příští budoucí dávky, aby měl prostě nějaké finance zajištěny, proto aby se mohl dál posouvat“.

„Dejme tomu, že všechno má hotové, úřad práce má, sociálku a co teď. Bylo by fajn, aby si ten člověk šel bydlet buď na azylový dům, nebo si ještě předtím našel nějakou tu práci (...) v případě kdy se podaří toho člověka dostat na azylák, v případě i s prací (...) pro nás to jakožto denní centrum a terén bereme jako splněný úkol (...) azylový dům si ho dál převezme a dál s ním pracuje (...) vyhledává vlastní bydlení (...)“.

„Většina našich klientů začala toužit po změně až tehdy, kdy dopadla na samé dno (...) pro resocializaci je důležité uvědomění si, že bez vlastního přičinění se jejich život nikdy nezmění, možná i záhy skončí“.

„(...) aby si dotyčná osoba uvědomila svůj problém (...) a aktivně ho řešit (...)“.

Pracovník B:

„(...) že by se klient vrátil do svého původního, přirozeného prostředí (...) se vrátil na školu (...) vrátil by se do zaměstnání, našel si bydlení a byl schopný fungovat normálně (...) běžný život, že prostě o něm neví na sociálce, na úřadu práce, že je schopný opravdu mít nějaký režim, který by dodržel (...)“.

„(...) za minulý rok se nám takhle podařilo vrátit šest klientů (...)“.

„(...) určitě ten první krok, napřed prostě domluvit s tím klientem spolupráci (...) že k nám přijde, to je úplně první krok (...) druhý krok prostě je nechci říct přesvědčit ho, ale fakt jako ukázat mu, že to nedělá kvůli nám ale kvůli sobě (...)“.

„Jakmile už začne něco dělat, tak potom už to jde, tam jsou fakt nejhorsí ty prvotní kroky (...) jakmile ten prvotní krok udělají, tak už je potom větší šance nebo že, prostě fakt to dotáhnou nebo se aspoň někam posunou“.

Pracovník C:

„Snažíme se mu nejdříve v rámci takového rozhovoru popsat jakoby ty klady a pozitiva, když jakoby si najde to bydlení, najde si tu práci, bude fungovat normálně a potom s ním vlastně vyhledáváme ty práce, bydlení (...) snažíme se, aby neuvízli (...) aby prostě byli aktivní (...) je důležité opravdu přestat, jakoby omezit to pití alkoholu (...) to jsou ty základní body té úspěšné resocializace (...)“.

„(...) bydlet na ubytovně a pobírat dávky třeba pětatřicetiletý člověk, že to už není úplně to, o co nám jde, i když má v podstatě střechu nad hlavou (...) že to není ta resocializace dotažená do konce (...) aby ten člověk se sám zapojil aktivně do toho života (...) aby se tak neplácal (...) na té ubytovně jsou takoví fakt znučení tím životem“.

„(...) potom i pomoc se zařízením toho bydlení (...) i když třeba už se ubytují někde, tak takovou tu pomoc i když třeba nedochází tady, tak nějaké sociální poradenství ohledně toho placení nájmu, placení energií (...)“.

„(...) když se ti mladí zamilujou jo vyloženě, kdy mají někoho, kdo jim jakoby dá tu motivaci nějakou a oni prostě si řeknou jo má to cenu (...) potom taky třeba zdravotní stav (...) že se dostanou do nemocnice (...) že jsou fakt na pokraji smrti (...) buď takhle umřou anebo se musí jakoby nějak začít snažit (...)“.

„(...) že někdo měl třeba nějakou vysněnou práci a tu když prostě získal tak si řekl jo tak to jsem prostě chtěl (...) co je přiměje (...) někteří klienti, když uvěřili v boha (...) nějak asi našli ten smysl života a přimělo je to změnit ten způsob života“.

Pracovník D:

„(...) já to vidím tak, že člověk je resocializován, když je nějakým způsobem vlastně samostatný, má své bydlení (...) nějakou náplň životní, která se liší od náplně, kterou měl, když byl na ulici (...) on musí mít, musí najít jednak nové kontakty, nové zájmy, kompletně novou náplň toho života, tak, aby mohl vlastně obstát (...) toto je zároveň faktorem nějaké úspěšné resocializace (...) takže tak asi vypadá podle mé představy ta úspěšná resocializace“.

„(...) ti naši klienti, že když vlastně jsou úspěšní v tom, čas od času nás vyhledají, když potřebují s něčím pomoci, což je v pořádku, je to běžné, ale vlastně s odstupem času vlastně my bysme správně měli ten kontakt bát co nejmenší, ale vlastně ta pomoc, která a ta frekvence pomoci, co po nás žádají (...) měla být čím dál nižší“.

„(...) musí si vlastně projít tyto kroky, doklady, pracák, dávky, teďka krátkodobé bydlení buď azylový dům, nebo ubytovna a pak dlouhodobější bydlení jo, samostatné bydlení, třeba v bytě nájemním“.

„(...) rozhodnutí toho klienta (...) na tom to stojí (...) rozhodnutí ano chci to řešit (...) a pokud člověk řekne ano, chci to řešit, není to jen na bázi verbálního prohlášení, tak vlastně tam je z poloviny vyhráno (...)“.

„(...) přesto, že jsou určité nedokonalosti tady v systému péče o ty lidi, tak věřím, že to vždycky jde nějakým způsobem, ale pokud tam není vlastně toto rozhodnutí, tak tomu člověku nelze pomoci“.

Pracovník E:

„(...) v ideálním případě, aby prošel azylovým domem, byl tady osmnáct měsíců, našel si nějaký pronájem a práci, tak by to bylo jako pěkné, kdyby během tady té doby to fakt ten člověk využil k tomu, aby si třeba našetřil na ten podnájem, na nějakou kauci a pak se jako snažil a pak se nevrátil, to je asi to nejtěžší“.

„Člověk moc jako nesmí mít velké oči na to, musí se radovat jako s nima z každé blbosti, co se jim podaří“.

„(...) za klíčové považuji jako nějaké rozhodnutí, nějaká ta vnitřní motivace, prostě rozhodnout se, že takhle mi to nevyhovuje a chci to mít jinak (...)“.

„(...) ale každý je na tom zase jinak věkově, každý má tu situaci jinou, někdo má problém se zdravotním stavem, někdo s prací, někdo s alkoholem, někdo s dluhama (...)“.

„(...) i zdravotní stav je donutí, třeba někomu omrznou nohy, uřežou mu je (...) tak si řeknou aha tak tohle už jsem přehnal (...) taková lekce co mu řekne dost (...)“.

Pracovník F:

„(...) je důležité, aby ten dotyčný klient věděl, co chce, aby to bylo reálné a aby si za tím šel (...) takže to vidím motivace na prvním místě toho klienta“.

„(...) jsou to takové kroky pidi, po kterých jdou (...) chce si najít práci (...) jít na pohovor nebo oslovit nějakého zaměstnavatele, jo ale někdy to trvá strašně dlouho a někdy to jde strašně rychle zas (...) a pak se snaží samozřejmě, nějakou dobu tu třeba je protože ví, že je to dobré mít nějakou podporu a pak se snaží osamostatnit a najít si nějaké bydlení nebo práci s bydlením což je ideální (...)“.

„(...) u každého je to individuální, mnohdy je to třeba klíčový pracovník moment, že se dostane z té ulice na azylový dům, jo že třeba to už je ten klíčový moment (...)“.

„(...) myslím si, že tam je hodně důležitý ten vztah s tím klíčovým pracovníkem jo, že mnohdy se to fakt podaří (...) pak se věci dávají kupředu (...) takže to bych řekla, že to je hodně důležité, ta role klíčového pracovníka tady“.

V této kategorii nám účastníci rozhovoru popisují, jak by měl vypadat úspěšný proces resocializace. Z výpovědí nám vyplývá, že je to především prvotní krok osoby bez přístřeší, mnohdy za prvotní krok popisují uvědomění si své závislosti, navázání partnerského vztahu, využití šance při pobytu na azylovém domě. Pokud chceme, aby byla resocializace trvalá, tak je velmi důležitá změna prostředí, změna návyků, změna přátel tedy kompletní změna celého života osoby bez přístřeší.

7 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ KÓDOVÁNÍ

Otevřeným kódováním jsme získali důležitá fakta, která byla řečena při rozhovorech s účastníky výzkumu. Tyto důležitá fakta si shrneme v této kapitole.

Účastníci výzkumu nám na základě svých zkušeností detailně popsali osoby, které se ocitají na ulici, převážně se jedná o muže než o ženy, dále to jsou lidé v produktivním věku, poté mladiství a nejmenší zastoupení mají senioři. Jako hlavní příčiny jejich bezdomovectví vidí v selhání orientační rodiny. Všechny návyky, způsoby a rizikové chování rodičů si automaticky přebírají. V mnoha případech dochází k tomu, že je dítě odebráno z rodiny a je mu uložena ústavní výchova. Tyto informace považujeme za základní příčinu bezdomovectví, alkoholismus a jiné závislosti už byly jen důsledkem tohoto selhání. Závislosti se automaticky pojí s psychickým onemocněním člověka, které také účastníci výzkumu zmiňují. Dále také uvádějí lidi, kteří jsou propuštěni z psychiatrických léčení, nemají kam jít ani nikoho, kdo by se o ně postaral a skončí na ulici.

Největším problémem při procesu resocializace je podle účastníku výzkumu přivyknutí si statusu bezdomovce, kdy je to pro ně mnohem výhodnější, nemusí řešit žádné starosti a strasti běžného života. Život na ulici je pro ně daleko jednodušší. Na tento fakt navazuje délka pobytu na ulici, čím déle je člověk na ulici, tím méně je ochotný svou situaci řešit. S délkou života na ulici souvisí zapomenutí běžných návyků života, zkrácení reality a nedůvěra ke změně. Další překážkou je přístup a pohled společnosti na osoby bez přístřeší, například pracovníci na úřadech, kdy u nich velkou roli hrají předsudky a jak účastníci výzkumu popisují, pokud klient nemá doprovod na úřad práce, k lékaři nebo kdekoliv, tak jsou méně ochotni s nimi jednat nebo spolupracovat. I když klienti, kteří se rozhodli pro změnu, tak jim společnost nedovolí se zpět začlenit. Další překážkou v začlenění se do společnosti je přístup a motivace klienta a vztahy s rodinou, které jim ve velké většině chybí.

Každý člověk je individuální osobností a záleží jen na něm, zda chce svoji situaci řešit. Podle účastníků výzkumu jsou velké rozdíly ve věku, uvádějí, že s mladším jedincem se dá v podstatě mnohem lépe pracovat, protože mají tu motivaci, tu chuť řešit svou situaci, starší lidé podle nich si své už odžili a tak prostě rezignují. Také záleží na tom, zda se osoby bez přístřeší mají kam vrátit, zda nejsou úplně zpretrhané rodinné vazby. Mnohdy je bezdomovectví u mladistvých jen rozmar, chtějí okusit svobodu a nezávislý život.

Účastníci výzkumu uvádějí, že záleží také na tom, zda je klient závislý na alkoholu nebo na jiných návykových látkách.

Při procesu resocializace je velmi důležitá podpora toho klienta, osoby bez přístřeší ať už je to podpora ze strany rodiny, která ho nezavrhlá, tak podpora ze strany pracovníků sociálních služeb. Člověk musí vědět, že na svoji nepříznivou situaci není sám a má možnost se na někoho obrátit. Tato podpora pro něho představuje podle výpovědi účastníku jakési dno, od kterého se mohou odrazit a úspěšně řešit svou situaci. Také velmi záleží na tom, zda se v jeho okolí nachází služba, která mu poskytne pomoc a také na vnějších okolnostech. Člověk musí mít naději a vnitřní motivaci, že svoji situaci zvládne vyřešit. Účastníci výzkumu se shodují na tom, že pokud člověk nechce svou situaci řešit, tak je jejich pomoc zbytečná.

Účastníci výzkumu hovoří o pomoci, kterou svým klientům poskytují. Ze všeho nejdříve se musí klienti zapsat do evidence na úřadu práce, aby mohli čerpat případné dávky pomoci. Velmi často klientům pomáhají s hledáním si zaměstnáním, sepisují s nimi životopisy, poskytnou jim prostředky pro to, aby si sami mohli vyhledat zaměstnání například na internetu, to samé se týká i bydlení. Jak popisují účastníci výzkumu, ne všichni klienti jsou zdatní v tom, aby si všechny věci týkající se procesu začleňování obstarávali sami a proto jim poskytují svou pomoc. Můžeme také poukázat na fakt, který vyplynul z rozhovorů, že mnohdy klienti mají dluhy, exekuce, tak si raději hledají nelegální brigády, takzvaně na černo, protože pokud by měli legální práci tak by většina jejich financí byla zabavena na splácení dluhů a exekucí. Dále to mohou být, jak už jsme popisovali výše, že se všichni účastníci shodují na tom, aby i systém spolupracoval s klienty. Velkou roli zde hraje negativní zkušenost s pracovníky úřadu práce. Tato negativní zkušenost velmi ovlivní motivaci a přesvědčení klienta řešit svou situaci.

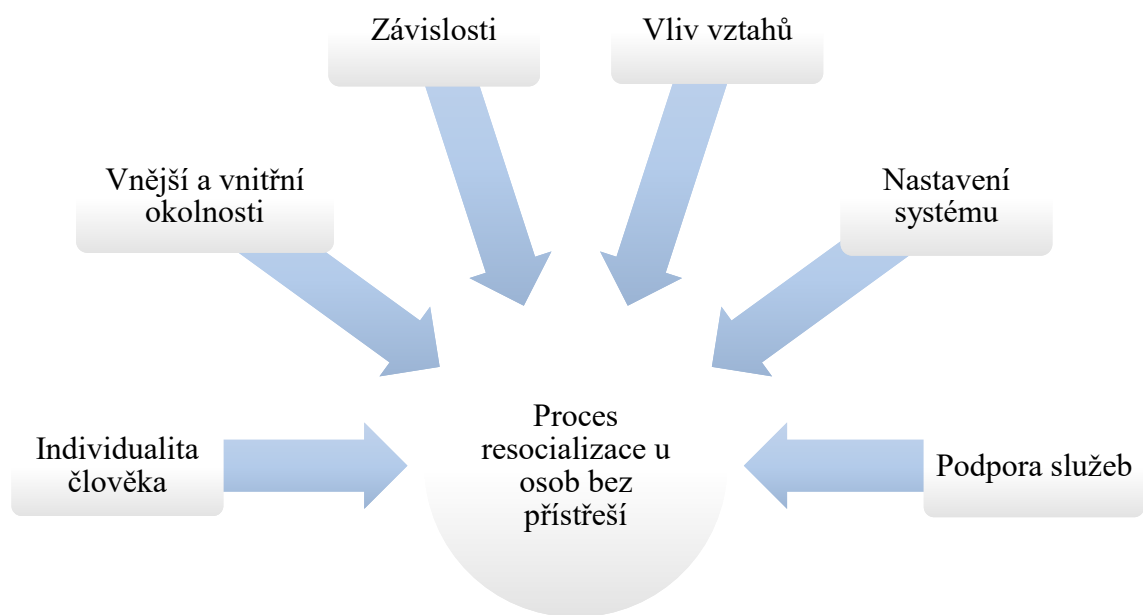
Účastníci výzkumu popisují, že ve velké většině případů proces resocializace selhává ze stejných důvodů, které osoby na ulici přivedly. Nejčastěji jsou to tedy ty závislost, kdy klient není schopen svoji závislost vyřešit. Pokud dojde k opětovnému vrácení se na ulici, tak podle výpovědí účastníku jsou tyto osoby ve velmi špatném psychickém stavu. Po odeznění těchto negativních jevů jsou někteří schopni začít celý proces znovu od začátku. Pracovníci se velmi snaží, aby klientům pomohli a posouvali je dál. Z rozhovorů nám také vyplynulo, že jsou i osoby, které se ocitají zpátky na ulici již několikrát, a tato situace jim nevadí, žijí v jakémsi kolotoči, jak to nazvali účastníci výzkumu. Účastníci výzkumu uvádějí, že někteří klienti raději setrvávají v azylovém domě, který jim zajistí vše potřebné

a klienti už nemají touhu znovu začít řešit svou situaci. Jak uvádějí všichni účastníci výzkumu, velký vliv mají vztahy, které osoby navázaly až s pobytem na ulici, tyto vztahy jeden z účastníků rozhovorů označil jako patologické vztahy a velmi často dochází, že tento vliv vztahů mají velký podíl na selhání člověka v jeho procesu začleňování. Také nám z výpovědí vyplývá, že osoby bez přístřeší nejsou připraveni na běžný život a pokud přijde nějaký problém nebo změna, tak se ocitají znovu na ulici. Avšak všichni účastníci výzkumu nevidí jejich situaci jako neřešitelnou a je dobré se o začleňování pokoušet opětovně za jejich podpory.

Všichni účastníci výzkumu nám popsali, jak by měl vypadat úspěšný proces resocializace, v první řadě by to mělo být závazné rozhodnutí klienta, poté následují kroky, jako je evidence na úřadu práce, zajištění si osobních dokladů, vyřízení si dávek sociální pomoci, krátkodobé bydlení na azylovém domě nebo na ubytovně a nalezení si vlastního bydlení. Těmito kroky popisují úspěšný proces začlenění. Z rozhovorů dále vyplynulo, že klientovo konečné rozhodnutí přichází s nalezením lásky, hazardem se zdravím, uvědoměním si své závislosti. Účastníci rozhovorů hovoří i o kompletní změně jejich života, změna návyků, změna prostředí a změna přátel, tyto změny by měly vést k úspěšnému procesu resocializace.

Účastníci rozhovoru vnímají jako největší překážku v úspěšném začlenění problém v člověku samotném, jeho motivaci a rozhodnutí řešit svůj problém, na řešení problému však velmi závisí vliv skupiny a závislosti jedince. Avšak nesouvisí to jen s osobností člověka, ale také s nastavením systému a podpory sociálních služeb, které mohou využívat. Pro přehled vnímání procesu resocializace účastníky, jsme vytvořili následující schéma:

Obrázek 2 – Výsledky otevřeného kódování

7.1 Axiální kódování

Na otevřené kódování navazuje axiální kódování. Jak uvádí Miovský (2006, s. 229), axiální kódování je soubor postupů, pomocí nichž jsou údaje po otevřeném kódování znovu uspořádány prostřednictvím vytvářených spojení mezi kategoriemi. Zatímco při otevřeném kódování se snažíme vytvořit kódy a kategorie, tak u axiálního kódování se snažíme tyto pojmy novým způsobem skládat dohromady nacházením vazeb mezi kategoriemi a subkategoriemi. Cílem axiálního kódování je spojení kategorií do paradigmatického modelu jak uvádí Strauss a Corbinová (1999, s. 72)

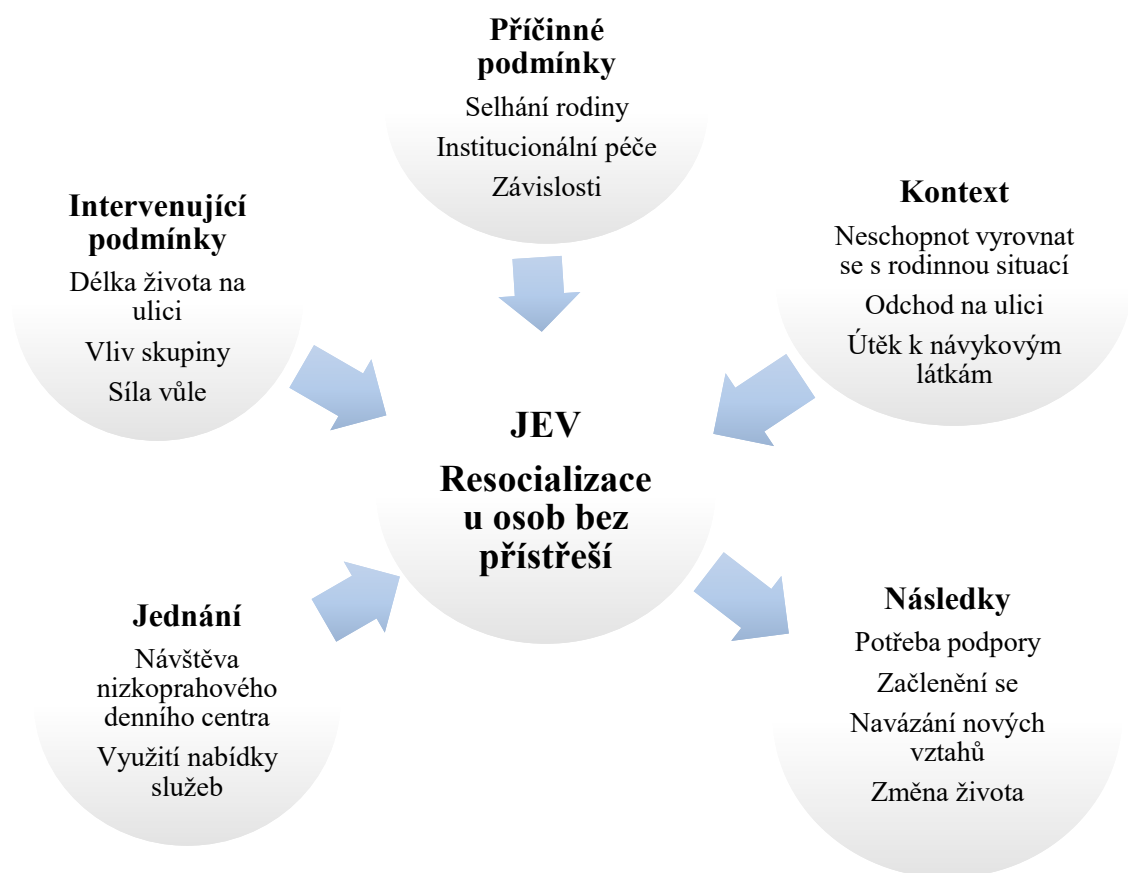
Paradigmatický model (Strauss a Corbinová, 2007, s. 72):

(A) PŘÍČINNÉ PODMÍNKY → (B) JEV → (C) KONTEXT → (D) INTERVENUJÍCÍ PODMÍNKY → (E) STRATEGIE JEDNÁNÍ A INTERAKCE → (F) NÁSLEDKY

Příčinné podmínky jsou události nebo případy, které vedly k výskytu nebo vzniku jevu. Jev je ústřední myšlenka paradigmatického modelu. Kontext je konkrétní soubor, který náleží jevu, je zároveň určitým souborem podmínek, za nichž jsou uplatňovány strategie jednání nebo interakce, které jsou určeny ke zvládnutí nebo reagování na určitý jev. Intervenující podmínky jsou široké a obecné podmínky, které ovlivňují strategii jednání nebo interakce.

Podmínky zahrnují prostor, čas, kulturu, zaměstnání. Jednání je zaměřené na zvládnání, vykonávání a reagování na jev. Následky jsou důsledky reagování a jednání na jev (Strauss a Corbinová, 1999, s. 72 – 78).

Obrázek 3 – Výsledky axiálního kódování

Jako nejdůležitější téma axiálního kódování vyplynulo: „Potřeba změny života“, toto zjištění vedlo k rozhodnutí se a využití sociálních služeb při začlenění se zpět do společnosti.

7.2 Selektivní kódování

Při axiálním kódování jsme získali přehled o vztazích mezi jednotlivými kategoriemi. Ve fázi selektivního kódování už prozkoumáváme jednotlivá data a snažíme se o jejich

zpracování do stále menších úseků, opracováním vzniklých kategorií zůstane jedna ústřední kategorie, kolem níž jsou ostatní vzniklé kategorie integrovány.

Tuto hlavní kategorii jsme na základě axiálního kódování pojmenovali: Potřeba změny života. Tato kategorie byla složena na základě jevů, které byly vyzorovány v axiálním kódování. Potřeba změny života je dána tím, že účastníci výzkumu hovoří o počátečních problémech, které vznikají už v rodinném prostředí. Na základě těchto problémů opouštějí své přirozené prostředí a v jejich případě odcházejí na ulici. Prostor ulice se pro ně stává velmi nebezpečným z důvodů závislosti, vlivu ostatních osob na ulici a následnému zvyknutí si na ulici. Účastníci výzkumu hovoří o tom, že pokud člověk je motivován nebo se mu přihodí skutečnost, ve které se ocitne na pokraji smrti, tak je ochoten začít řešit svou situaci. V tomto momentu přichází pomoc ze strany pracovníků sociálních služeb, kdy důležitou roli sehrávají klíčoví pracovníci, kteří klientovi ochotně napomáhají a provádí s ním postupné kroky k tomu, aby se zpět začlenili do společnosti. Účastníci výzkumu hovoří o stagnaci osob a to v případě, kdy se jejich klienti podaří umístit do azylových domů, proto je lepší jim zajistit vlastní bydlení, už když využívají služeb nízkoprahového denního centra. Z vyzkoumaných faktů tedy vyplývá, že nejdůležitější je změna v procesu začlenění.

Obrázek 4 – Výsledek selektivního kódování

7.3 Shrnutí výsledků výzkumu

Hlavním cílem této práce bylo zjistit, jak pracovníci azylových zařízení vnímají proces resocializace. Výsledek, který nám z celého kódování vyplynul, ukazuje na skutečnost, že při procesu resocializace je velmi důležitá změna v přístupu osoby, která se ocitla na ulici a pomoc ze strany sociálních služeb. Velmi pozitivní je vztah pracovníků k osobám při procesu resocializace. Za jednu z negativních věcí, která nám vyplynula v průběhu zpracování dat, považujeme stagnaci klienta v azylových domech při procesu resocializace.

Ve výzkumu jsme se také zabývali několika dalšími otázkami, zajímalo nás, jaké jsou nejčastější typy osob, které se ocitají na ulici, jaké jsou důvody, které zapříčiňují bezdomovectví, jaké jsou bariéry v procesu resocializace, jaké faktory ovlivňují proces resocializace, jakým způsobem probíhá adaptace na nově vzniklé situace, jakým způsobem probíhá začleňování zpět do společnosti, jaké jsou důvody opětovného vrácení se na ulici a jak by měl vypadat úspěšný proces resocializace. Na tyto výzkumné otázky, nám odpovědělo otevřené kódování, při kterém vzniklo 7 kategorií, které nám přinesly odpovědi na tyto otázky. Kategorie nesou názvy: Okolnosti života, zajaté koleje, jedinečnost člověka, (bez) naděje, forma pomoci, opětovné selhání, cesta k úspěchu. V následující části se pokusíme najít odpovědi na výzkumné otázky z vytvořených kategorií, které jsme výše popsali a splnit tak stanovený cíl této práce. Tyto výsledky budeme také srovnávat již s existující literaturou.

Otázka zabývající se typy osob a důvody, které zapříčiňují bezdomovectví, nám odpověděla, že nejčastější osoby, které se ocitají na ulici, jsou převážně muži, ženy tvoří početnou menšinu. Dále to jsou mladiství, lidé v produktivním věku a v malé míře senioři. Z odpovědí nám vyplynuly, že prvotní příčinou je selhání rodiny. Dalšími příčinami jsou institucionální výchova, zprerhané vztahy, kriminalita, dluhy a závislosti můžeme považovat až jako důsledek těchto příčin. Na otázku, která se týká překážek v procesu resocializace, jsme dostali odpověď, že nejčastěji se jedná o samotného jedince, kdy mu jeho stav vyhovuje a nechce nic měnit, na tento fakt navazuje délka pobytu na ulici, další překážkou je přístup a předsudky společnosti k osobám bez přístřeší a také zde velkou roli hraje zdravotní stav. Z otázky, která se ptá na rozdíly v klientech, které by mohly mít vliv na resocializaci, nám vyplynulo, že nejčastější rozdíl je ve věku klienta, motivace klienta, zázemí klienta a závislosti. Otázka, která se ptá, na čem závisí proces resocializace, nám vyplynulo, že nejdůležitější je podpora člověka, jak ze strany rodiny, tak ze strany

pracovníků sociálních služeb, dále je to taky vnitřní motivace člověka. Otázka zaměřená na to, jak se klienti vypořádávají s běžnými situacemi, nám uvedla, že závisí na schopnostech a dovednostech člověka a v jaké míře mu pomoc poskytnou pracovníci sociálních služeb, kteří svou pomoc aktivně nabízejí. Otázky, které se ptají na to, jak se osoby bez přístřeší vyrovnávají s opětovným začleňováním do společnosti a důvody, které vedou bezdomovce k opětovnému vrácení se na ulici, nám odpověděly, že jsou ve velmi špatném psychickém stavu, v prvotním šoku z nezvládnutí začlenění se do společnosti a důsledky jejich selhání je podle odpovědí většinou ten samý důvod, který je na ulici přivedl poprvé, hlavně závislosti a neřešení narůstajících problémů. Otázka jak by měl vypadat úspěšný proces resocializace, nám popsala všechny kroky, kterými by si klienti měli projít. Je to evidence na úřadu práce, zajištění osobních dokladů, vyřízení dávek sociální pomoci, krátkodobé bydlení na ubytovně nebo na azylovém domě a nalezení si vlastního bydlení. Z této odpovědi také vyplynulo, že jsou určité nedostatky v systému, které podporují osoby bez přístřeší v začleňování se do společnosti. Chybí zde nabídka podpůrné pomoci při samostatném bydlení a nedostatek bytů, pro tyto osoby.

Tyto výsledky srovnáváme s literaturou, která se zabývá problematikou bezdomovectví a jeho řešením. Dle Průdkové a Novotného (2008, s. 17) jsou osobami bez přístřeší lidé v produktivním věku, mladiství a převážně muži. S tímto tvrzením se ztotožňujeme, vzhledem k výsledkům výzkum. Kliment a Dočekal (2016, s. 37) uvádějí, že nelze stanovit jedinou příčinu bezdomovectví, která by byla jeho spouštěčem. My však s tímto tvrzením nesouhlasíme, podle výpovědí účastníků výzkumu je spouštěcí příčinou selhání rodiny. Avšak ztotožňujeme se s tvrzením Hradeckých (1996, s. 43) že příčinami bezdomovectví je ztráta zaměstnání, dluhy, rodinné problémy, opuštění institucí. Marek a kol. (2012, s. 21) uvádí, že mezi bariéry při resocializaci patří nezaměstnanost, závislosti, rozpad rodiny, pobyt ve vězení, psychické potíže a nastavení sociálního a zdravotního systému. S těmito výroky se ztotožňujeme, ale při výzkumu nám vyplynuly i jiné skutečnosti a těmi jsou předsudky společnosti, délka pobytu na ulici a zvyknutí si na status bezdomovce. Vágnerová a kol. (2013, s. 133) popisuje, že mladí bezdomovci mají sklon k nevyrovnanému emočnímu prožívání, nejsou schopni své emoční projevy ovládat, často se jim mění motivace a žebříček hodnot. V tomto tvrzení můžeme vidět rozdíly, ke kterým se i my přikláníme. Na těchto rozdílech velmi záleží úspěšnost začlenění se. Marek a kol. (2012, s. 103) uvádí, že pro jedince je bezdomovectví vždy šokem, jde o probuzení z dlouhotrvající neřešené krize. Situace je pro jedince stresující a neví si s ní rady. S tímto

tvrzení souhlasíme, protože z výpovědí všech účastníků vyplynulo, že ocitnutí se na ulici je pro klienty šok a jsou ve velmi špatném psychickém stavu. Marek a kol. (2012, s. 155) popisuje proces, kterým by si osoby bez přístřeší měly projít, aby došlo k úspěšnému začlenění. Nejdříve jsou to terénní služby, ambulantní služby a pobytové služby. Toto tvrzení můžeme potvrdit, sami účastníci nám popsali přesné kroky procesu resocializace a uvádějí přesné služby. Marek a kol. (2012, s. 144) uvádí, že systém, který je nastavený neřeší celou otázku bezdomovectví, chybí mu podpora dlouhodobých programů a koncepcí, bez kterých mnozí klienti nejsou schopni vrátit se do společnosti. Dále uvádí, že otázka bezdomovectví je v České republice dlouhodobě opomíjená a je nezbytné vybudovat komplexní systém služeb, kde by byla propojena prevence, sociální a návazné služby zaměřené na primární, sekundární a terciární příčiny bezdomovectví. Tento fakt také uvádí Kliment a Dočekal (2016, s. 68). S těmito to tvrzeními naprosto souhlasíme, protože všichni účastníci výzkumu poukazovali na chybný systém, který je v České republice, dále poukazovali na nedostatek podpůrné pomoci při samostatném bydlení a na nedostatek bytů. Výsledky výzkumu však pro svoji kvalitativní povahu nelze zobecnit k celé populaci.

7.4 Doporučení pro praxi

Tato diplomová práce by měla poskytnout komplexní náhled na problematiku procesu resocializace u osob bez přístřeší. Celým časem, který jsme strávili sbíráním rozhovorů, se v nás utvářel pocit, že lidé z nízkoprahového denního centra mají větší šanci a snahu řešit svou situaci. Člověk, který je v azylovém domě ztrácí motivaci a chuť svou situaci řešit, dalo by se říct, že jsou s životem na azylovém domě spokojeni a proto si myslíme, že klienti z nízkoprahových denních center mají větší šanci získat vlastní bydlení. Domníváme se, že spokojenost s životem na azylovém domě a neřešení situace by měl být pro poskytovatele pobytových služeb varovný signál, který by měl vést k tomu, aby neposkytoval svým uživatelům příliš velký komfort a uživatelé se na něm nestali závislí.

Z výzkumu také vyplynuly nedostatky v systému péče o osoby bez přístřeší. Protože je proces resocializace velmi náročný a dlouhý, bylo by dobré, aby klientům byl poskytnut nějaký mezistupeň mezi azylovým domem a samostatným bytem. Tento mezistupeň by měl simulovat běžné bydlení a stát se předstupněm běžného samostatného bydlení v bytech. V tomto mezistupni by měli mít podporu a oporu, která by vedla k tomu, aby nedošlo k selhání a k vrácení se na ulici.

ZÁVĚR

Cílem této diplomové práce bylo zjistit, jak pracovníci azylových zařízení subjektivně vnímají proces resocializace. Zajímalo nás, jak probíhá proces začleňování, dále nás také zajímalo, jaké jsou možné bariéry v průběhu procesu resocializace. Zkoumání procesu resocializace jsme se zabývali proto, že fenomén bezdomovectví je velmi aktuální a i přes širokou nabídku služeb se nedaří tento problém vyřešit.

Práce je rozdělena na dva celky, na teoretickou část a praktickou část. V teoretické části jsme se zabývali základními charakteristikami problematiky bezdomovectví, příčinami bezdomovectví a charakteristikou osob bez přístřeší. Zabývali jsme se také procesem resocializace, jeho postupy a možnými překážkami. Dále jsme nastínili související legislativu a nabídku sociálních služeb pro osoby bez přístřeší.

Praktická část nejdříve pojednává o metodologii výzkumu, uvádíme zde důvody pro zvolení kvalitativního výzkumu, výzkumné otázky a cíle, které byly stanoveny. Dále jsme popsali výzkumný soubor, který se skládá z 6 účastníků výzkumu, kteří se pohybují v sociálních službách, které jsou určeny osobám bez přístřeší a mohou tedy popsat na základě vlastních zkušeností proces resocializace. Za pomoci metody otevřeného, axiálního a selektivního kódování jsou data, která byla sesbírána pomocí polostrukturovaného rozhovoru, kategorizována a interpretována. Dále jsme zodpověděli výzkumné otázky tohoto výzkumu a následně je porovnali s literaturou.

Cílem výzkumu bylo zjistit, jak pracovníci azylových zařízení subjektivně vnímají proces resocializace. Z výsledků výzkumu jsme zjistili, že proces resocializace je velmi náročný a dlouhý. Klient, který se rozhodl řešit své bezdomovectví, musí projít postupnými kroky. Dále jsme zjistili možné překážky v průběhu procesu resocializace, těmito překážkami jsou osobnost jedince a jeho charakteristické znaky, kam můžeme zařadit motivaci, vůli, schopnosti a dovednosti a také záleží na jeho věku. Dalšími překážkami je nastavení systému sociální pomoci, kdy je zde absence předstupně bydlení s podporou. Součástí procesu resocializace samozřejmě musí být samotní pracovníci, aby své klienty vedli krok po kroku k úspěšné a definitivní resocializaci. Další zjištění, které nám vplynulo, bylo, že proces resocializace je vnímán jako nedílná součást řešení problematiky bezdomovectví.

Doufáme, že práce přispěje k lepšímu porozumění problematiky bezdomovectví a procesu resocializace.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ARNOLDOVÁ, Anna, 2016. *Sociální péče: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-5147-4.
- [2] ERIKSON, Erik H. a Joan M. ERIKSON, 1999. *Životní cyklus rozšířený a dokončený: doplněné vydání o devátém stupni vývoje od Joan M. Eriksonové*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. Psychologie P. ISBN 80-710-6291-X.
- [3] FITZPATRICK, Suzanne, 2004. *Bezdomovství: přehled výsledků výzkumů z Velké Británie*. Kostelec nad Černými lesy: Institut zdravotní politiky a ekonomiky. ISBN 80-866-2515-X.
- [4] GIDDENS, Anthony, 1999. *Sociologie*. Praha: Argo. ISBN 80-720-3124-4.
- [5] HRADECKÁ, Vlastimila a Ilja HRADECKÝ, 1996. *Bezdomovství - extrémní vyloučení*. Praha: Naděje. ISBN 80-902-2920-4.
- [6] HRADECKÝ, Ilja, 2007. *Definice a typologie bezdomovství: [zpráva o realizaci aktivity č. 1 projektu Strategie sociální inkluze bezdomovců v ČR]*. Praha: Pro Sdružení azylových domů vydala Naděje. ISBN 978-80-86451-13-8.
- [7] KALVACH, Zdeněk, 2011. *Křehký pacient a primární péče*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4026-3.
- [8] KELLER, Jan, 2013. *Posvícení bezdomovců: úvod do sociologie domova*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). Sociologické aktuality. ISBN 978-80-7419-155-8.
- [9] KLIMENT, Pavel a Vít DOČEKAL, 2016. *Pohled na bezdomovství v České republice*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-5007-0.
- [10] *Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020*, 2013. Praha: MPSV. ISBN 978-80-7421-072-3.
- [11] MAREK, Jakub, Aleš STRNAD a Lucie HOTOVCOVÁ, 2012. *Bezdomovectví: v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0090-1.
- [12] MAREŠ, Petr, 1999. *Sociologie nerovnosti a chudoby*. Praha: Sociologické nakladatelství. Základy sociologie. ISBN 80-858-5061-3.
- [13] MATOUŠEK, Oldřich, 2001. *Základy sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 80-717-8473-7.

- [14] MATOUŠEK, Oldřich, 2008. *Slovník sociální práce*. Vyd. 2., přeprac. Praha: Portál. ISBN 978-807-3673-680.
- [15] MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ, ed., 2005. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál. ISBN 80-736-7002-X.
- [16] MIOVSKÝ, Michal, 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.
- [17] NEŠPOR, Karel, 2007. *Návykové chování a závislost*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-267-6.
- [18] PRŮDKOVÁ, Táňa a Přemysl NOVOTNÝ, 2008. *Bezdomovectví*. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-100-0.
- [19] PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA, 2014. *Andragogický slovník*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4748-4.
- [20] REICHEL, Jiří, 2004. *Kapitoly systematické sociologie*. Praha: Eurolex Bohemia. Andragogika. ISBN 80-864-3280-7.
- [21] ŠÁNDOROVÁ, Zdenka, 2015. *(Re)socializace v rané péči*. Pardubice: Univerzita Pardubice. ISBN 978-80-7395-961-6.
- [22] STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN, 1999. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce. SCAN. ISBN 80-858-3460-X.
- [23] ŠUPKOVÁ, Danuše, 2007. *Zdravotní péče o bezdomovce v ČR*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-2245-0.
- [24] ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ, 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.
- [25] TOMĚŠ, Igor, 2010. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-680-3.
- [26] TOMĚŠ, Igor, 2011. *Obory sociální politiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-868-5.
- [27] VÁGNEROVÁ, Marie, Ladislav CSÉMY a Jakub MAREK, 2013. *Bezdomovectví jako alternativní existence mladých lidí*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2209-5.

- [28] VÁGNEROVÁ, Marie, 2008. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 4., rozš. a přeprac. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-414-4.

Elektronické zdroje:

- [2] Zákon č. 108/2006 Sb. *Zákon o sociálních službách* [online], [cit. 2018-03-27].
Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>
- [2] Zákon č. 110/2006 Sb. *Zákon o životním a existenčním minimu* [online], [cit. 2018-03-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-110>
- [3] Zákon č. 111/2006 Sb. *Zákon o pomoci v hmotné nouzi* [online], [cit. 2018-03-27].
Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-111>
- [4] Vyhláška č.505/2006 Sb., *kteou se provádí zákon o sociálních službách* [online], [cit. 2018-03-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-505>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Apod.	A podobně
Atd.	A tak dále
A kol.	A kolektiv
ETHOS	Evropská typologie bezdomovství a vyloučení z bydlení
FEANTSA	Evropská federace národních sdružení pracujících s bezdomovci
s.	Strana

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 – Odstupňovaný systém začleňování osob bez přístřeší	36
Obrázek 2 – Výsledky otevřeného kódování	76
Obrázek 3 – Výsledky axiálního kódování	77
Obrázek 4 – Výsledek selektivního kódování	79

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 ETHOS – Evropská typologie bezdomovství a vyloučení z bydlení v prostředí ČR.....	15
---	----

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P 1: Rozhovor s pracovníkem A

PŘÍLOHA P I: ROZHOVOR S PRACOVNÍKEM A

Rozhovor uskutečněn dne 5. 3. 2018, délka rozhovoru: 01:10:28

Tazatel: Jaké jsou nejčastější skupiny, typy osob, které se ocitají na ulici?

Účastník rozhovoru A: Můžu odpovídat? Dobré tak skupin je teda několik dejme tomu že naši skupinou jakože my se staráme jako služba především o osoby kteří jsou bez přístřeší nebo kteří jsou ohrožení ztrátou bydlení tak...k tomu vlastně bezdomovectví vždycky něco takového vedlo byl tam nějaký důvod proč ti lidé vlastně na ulici skončili může to být třeba nějaký jejich pozitivní vztah k alkoholu, neboli máme tady alkoholiky samozřejmě, v rodině můžou to být neshody mezi rodiči, může to být, že prostě si vezme osmnáctiletý devatenáctiletý kluk, že už s rodiči nebude prostě na truc odejde chytne se nějaké party skončí na ulici, my ho tady potom máme, nebo protože v rodině ty vztahy nefungovaly, ne protože se štěkli, ale že prostě nevyhovující domácnost, rodina, špatná výchova, zázemí, prostě takoví mladší lidi taky chodívaj...kladný vztah k drogám, další skupina kerá tady bývá poměrně často zastoupena teďka alkohol samozřejmě u té starší generace u té mladší spíš se chytaj drogy, typu pervitin marihuany nejčastěji teda marihuana, ale pak prostě přijde klient a zjišťujeme se samozřejmě ptáme se toho klienta co ho k nám přivádí vlastně co ho možná i zapříčinilo ten jeho stav, že je na ulici, on nám z počátku že to byly vyloženě že za to mohly drogy typu třeba toulén nebo cokoliv ale nakonec vždycky na to nějak přijdeme nebo se k tomu přízná. Takže rozhodně můžou to být i návykové látky tohoto typu

Tazatel: Nejčastější skupiny, máme závislé na alkoholu drogově závislé, nezaměstnané...

Účastník rozhovoru A: Nezaměstnané taky, ale to nezaměstnání já bych neviděl přímo nezaměstnání, jakože proč na té ulici skončili mě to přijde spíš skoro až jako dopad ...ono i člověk bez zaměstnání nějakou dobu bez problému může být jakože u nějakého kamaráda nebo u rodiny, může být na dávkách může být na pracáku ale nezbytně neznamená že je na ulici takoví lidi, kteří dneska nemají práci je ještě poměrně hodně, ale spíš se třeba stává že o tu práci právě kvůli nějakému tomu faktoru který jsem předtím jmenoval že o to bydlení pak třeba přijdou pak přijde i o tu práci vlastně, člověk který je závislý na alkoholu na drogách potom přijde o zaměstnání, pak přijde o bydlení protože si prostě nevydělává, pokud je potom ještě samotář, tak vlastně přijde o všechno vlivem právě té své závislosti.

Tazatel: Může být rodina a osobní vztahy příčina bezdomovectví?

Účastník rozhovoru A: Vztahy obecně dost možná ano, ale spíš se tady setkáváme s lidmi, kteří v té rodině už sami ... cítili, že je něco špatně typu že... dejme tomu už matka mohla mít sklony k alkoholismu, nebo že otec dejme byl tomu despota řeknu to klasicky hezky česky i v té, i ta rodina neplnila svoji funkci a nebyla...na tom dejme tomu tak dobře aby tam prostě ten mladý člověk zůstal nebo si z té rodiny naopak převzal ty špatné návyky, které potom v jeho budoucnosti v jeho vlastně dospělém životě provázely ty si zachoval v sobě a díky tomu potom on sám mohl na ulici skončit. Tady ta rodina mu vlastně nechtíc předala dejme tomu ty horší věci do života... a je tu tedy jeden příklad měli jsme tady klientku, kdy matka byla alkoholička, klientka byla alkoholička, sestra byla alkoholička prostě, protože v té rodině bylo něco předtím... že na tom vlastně neviděly nic špatného minimálně v té době a ona potom sama přiznala že, alkohol byl vlastně jejím hlavním důvodem proč potom i se vlastně snažila postavit na vlastní nohy, pryč od té rodiny ale stáhlo jí to ke dnu, a skončila s naší klientelou.

Tazatel: Jaké jsou důvody, které zapříčiňují bezdomovectví?

Účastník rozhovoru A: Já mám takový dojem že tohle už jsem trochu jmenoval, jsem si říkal, že ty otázky budou trochu propojené, ... opět každý člověk je jiný, každý klient, který tady přichází tak přichází s trochu jinou zakázkou s trochu, vlastně s jiným problémem, který by u nás chtěl vyřešit a...pokud máme tu otázky týkající se těch důvodů asi bych zopakoval to co bylo v té první otázce, prostě skončili na ulici z důvodů, napadají mě fakt ty jejich závislosti, neřešení třeba problémů o kterých si byli vědomi a prostě nechali tak nějak plynout až se vyhrotily do takové situace kdy člověk přichází z exekucemi se vším zabaveným, naráz nemá kde jít, mohou přijít o bydlení i díky partnerce nebo dejme tomu že rodině, nemusel se se svou partnerkou nebo rodinou se svou ženou dohodnout právě protože že on třeba sám už tehdy měl nějakou závislost právě dejme tomu na alkoholu nebo na drogách to taky vlastně mohl být důvod. U těch tedy mladších lidí ty důvody já vidím primárně v těch vlastně v návycích, které si vzali z té rodiny nebo s těmi zkušenostmi, s tou jejich rodinou, která byla de facto nefunkční.

Tazatel: Jaké jsou překážky v procesu resocializace?

Účastník rozhovoru A: Kromě již mnohokrát zmíněné motivace klienta, řekl bych, že největší problém můžeme hledat i v jejich současném návyku na současný, v našich očích nevyhovující styl života, ke kterému ale osoby naší cílové skupiny velice rády inklinují. Je

pro mě mnohem jednodušší zůstat tak, jak jsou, než se snažit posouvat dále, což by pro ně znamenalo méně svobody, více omezování, nová pravidla, budování nových návyků, hygienických, pracovních, sociálních, což mnozí z nich nepřijímají. Říkají si však je mi tak dobře, co bych měnil. Šance na resocializaci je podstatně vyšší tehdy, pokud se s dotyčnou osobou začne pracovat co nejdříve, aby se právě tento nezdravý životní návyk takřka nestihl vytvořit. V naší práci velice často přicházíme do kontaktu se starým českým pořekadlem, starého psa novým kouskům nenaučíš. Další překážkou může být nevědomost, jak svůj nepříznivý stav za současných okolností řešit, obava z návštěvy sociální služby, která může dotyčnému pomoci, nebo také kompletní ignorace vlastního problému a doslovné zatvrzení se proti jakékoliv změně.

Tazatel: Myslíte si, že existují rozdíly v klientech, které by mohly mít vliv na proces resocializace?

Účastník rozhovoru A: Je pravda jak už jsem zmínil v první otázce možná, nejsem si úplně jistý, že teda závislost na drogách je teda doménou té naší mladší generace klientu dejme tomu že okolo nějakých těch dvacet, dvacet pět, třicet let jako máme tady i takhle mladé klienty. Co se týče těch starších tak většinou pivo víno prostě alkohol to jsou většinou alkoholicí, nemůžu říct, že každý klient tady denního centra je závislý na nějaké návykové látce, nemůžu říct, že je to ale úplně pravidlo ale je tady prostě poměrné procento lidí, kteří těmihle závislostmi trpí. Asi k tomu ten rozdíl ve věku je tam teda každopádně...přemyslím nad těmi jinými rozdíly...dá se říct, že rozdílem u těch klientů může být rozdílem takřka všechno...protože nám tady nepřichází klient, který by měl totožnou diagnózu s tím druhým. Tedy diagnózu ve slova smyslu té naší sociální práce, že by se jednalo o naprosto stejný případ, každý člověk je individuální způsobem právě jak i reaguje na jaké situace kolikrát měl sám tendence léčit se se svoji závislostí, nebo na kolik se on sám chtěl postavit na vlastní nohy ještě předtím než kontaktoval naši sociální službu, jak se snažil řešit svoje dejme tomu zadlužení...takže tam jsou já bych řekl, že rozdíly jsou vlastně v každém klientovi, který tady přijde každý člověk je...

Tazatel: A když bychom ty rozdíly vztáhli na proces resocializace?

Účastník rozhovoru A: já jsem nad tím uvažoval jiným pohledem...mě přijde, že ti starší uživatelé naší služby se na tu svoji situaci už více méně tak zvykli, že jsou míň ochotni tu situaci řešit. Pokud nám tady přijde mladý člověk, který je dejme tomu na ulici pár dní, pár týdnů nebo dejme tomu i nějaký ten měsíc, tak se s ním dá podstatně lépe pracovat,

protože ještě pořád si vlastně pamatuje víc tu dobu, kdy na ulici v podstatě nebyl, neboli si pamatuje na teplo domova, pamatuje si na zázemí a aspoň podle mě s mladými lidmi se lépe pracuje v tom, že mají jistou motivaci se ještě posunout v té situaci výš dostat se zpátky do vlastního bydlení, řešit si svůj život a pak tady přijde pětapadesátiletý, šedesátiletý, pětadesátiletý a starší člověk, který už řekne že vlastně všechno v životě si odžil, už nic nepotřebuje, jde mu jen o to si na denní centrum přijít ohřát se, občas se osprchovat, tráví venku život na ulici, třeba s tím alkoholem s tou flaškou pod paží, ale mu to už tak úplně nevadí. Na jednu stranu neodmítá pomoc a potom další postup dejme tomu na azylový dům na ubytovnu, o to se snažíme, aby ti lidé na ulici nezůstávali, ale jejich motivace dostat se třeba do vlastního úplně bydlení již při rozhovorech s nimi jsme zjistili, že je poměrně malá. To je zaměřeno na věkový rozdíl mezi klientama. Ti mladší s nima se pracuje poměrně ještě dobře pokud netrpí opravdu nějakou psychickou poruchou, nemocí nebo tak opravdu strašnou závislostí že by ta droga se pro ně stala absolutně celým smyslem života. Je to spíš součást pro ně, málo, který klient, je na tom tak špatně že jediná je pro něho pomoc je psychiatrická nemocnice a jde s tím člověkem nějak pracovat a jsi mu aspoň motivací, do nějaké té činnosti je mladý člověk pětadvacet let který tady přijde, má ještě v sobě potenciál. Hůř se zaměstnává člověk, který má těch pětapadesát... Tot' k těm rozdílům

Tazatel: Co ovlivňuje, na čem závisí proces resocializace?

Účastník rozhovoru A: Především motivace toho vlastního klienta, zmínil jsem také předtím, jde o to jak ten člověk té svoji situaci se chce popasovat, na kolik ji přijal za vlastní, a nebo na kolik on sám si řekne sám sobě, že takhle přece nemůžu skončit, tady to, to není moje konečná a chtěl by se vrátit zpátky do běžného života do vlastního bydlení, chci mít vlastní rodinu, přichází nám tady vlastně primárně klientela, kteří jsou, dobře mladí jsou svobodní, obvykle vlastně nemají ani ženu nemají ani děti jsou vlastně bez závazků, další jsou potom tady ale potom chlapi toho staršího věku, kteří už třeba rodinu právě měli, přišli o ni, rodina je zavrhla. Jde o to, jestli oni se chtějí, k té rodině třeba zpátky vrátit nebo vůbec řešit ten jejich problém... s těmi staršími toho moc neprobereme ale ta otázka co ovlivňuje proces? Tam je to především o motivaci, dostat se ze dna, odrazit se od něj a dostat se zpátky do života. Ale nechte mě chvíli přemýšlet...

Tazatel: Proč se zpátky vracují na ulici, i když už mají práci, bydlení?

Účastník rozhovoru A: Tohle je dobrá otázka, prostě to nezvládnou, na tu otázku je odpověď taková že oni i když tu práci mají tak buď se, uvedu příklad konkrétního klienta, buď se v té práci něco stane, že jim neumožní zpátky v té práci pokračovat typu, že člověk spadne do závislosti, že prostě nechodí do práce kvůli tomu, že popíjí a pak nepřijde na šichtu to je jeden důvod. Druhý důvod přijde mu ta práce málo placená, těžká k čemu to je prostě na ulici mám sociální dávky, měl jsem se dobře, teďka musím chodit do práce a mám skoro stejný peníz. Teda bohužel, takhle to momentálně teďka funguje aspoň na těch brigádách, takže opět nízká motivace těch lidí.

Tazatel: Nemůžou být důvodem i dluhy?

Účastník rozhovoru A: Máme vlastně ty sociální dávky, máme tam teďka ty základní dávky, 2 200,- jako existenční minimum a potom ještě 3 410,- kdy máme klasický příspěvek na živobytí, ta z těchto dvou sociálních dávek to klientům je velice pěkně schopné pokrýt dejme tomu náklady na obživu, že za to koupí nějaké jídlo jsou v pohodě, ale jasně jakmile se do toho připlete ta závislost, spousta peněz a poměrně velice brzo po těch dávkách připadne na tu jejich látku, kterou oni potřebují. Takže po tom z těch 3 410,- dejme tomu 2 500,- během pár dní ztratí na alkohol a z toho zbytku už prostě s jídlem na měsíc nevystačí. Takže ano hraje zde roli ta závislost, ale jak jste se mě ptala, proč v té práci nevydrží? Tak uvedu příklad klienta, který do práce ano jeden, několik do práce nepřišlo kvůli alkoholu, jeden třeba nepřišel proto, že mu přišel výdělek, kor který měl v albertu na to málo, aby si prostě nepřilepšil v práci ještě třeba nějakým tím kradením, pak na to zaměstnavatel přišel a pochopitelně mu ukončil smlouvu. Ten klient už tehdy nepotřeboval nás, bydlel na domově na půl cesty, kde vyžadoval přímo tam provozovatel zařízení, aby klient měl stálé zaměstnání. On o to zaměstnání přišel, nesehnal si nové, skončil opět na ulici, skončil u nás, protože přišel o práci, ve které kradl předtím. Možná v tom vidíte ten postup. Je pravda, že klient, který k nám jednou z ulice přijde a chce pomoci tak i když my ho dostaneme během dejme tomu pár týdnů nebo měsíců zpátky do nějakého aspoň jakés takes fungování, on se nám tady beztak může vrátit a vrátí se sem stále ze stejného důvodu, jaký ho tady přivedl poprvé. Obvykle se nestává, aby tady přišel člověk nejdříve, že ho vyhodila žena, protože prostě něco pak proto začal pít, pak protože v práci kradl, obvykle se jedná o jeden důvod, který ho vrací zpátky k nám a přímo u tohoto mladého člověka mimochodem připomíná má asi teďka osmnáct, devatenáct, poměrně fakt mladý klient, který mi dokonce přišel, že neměl správné pracovníky návyky. Takže úplně asi nepochopil, že ta práce je pro něj důležitá takže na tom to vlastně stojí, aby

si nějak vydělával a nemusel pobírat sociální dávky, protože z dávek to bydlení vlastně ani nevyřídí. Samozřejmě jsou nějaké příspěvky na bydlení, jsou doplatky na bydlení, ale pokud nemá ten člověk stálou práci tak je velice omezený. Velice to limituje jeho možnosti.

Tazatel: Klienti v azylovém domě, najdou se takoví, kteří se nespokojí jen s azylovým domem?

Účastník rozhovoru A: Byli, byli takoví klienti a minimálně jakože, ty můžeme tomu říkat byty na půl cesty, ale vlastně se jednalo o byty, které provozovala naše společnost, jakože vlastně dejme tomu, já tomu říkám prodloužená ruka azyláku, ale je to vlastně takový exténní prostor něco na styl zkušebních startovacích bytů pro klienty, kteří jsou schopni aspoň trošku si vyzkoušet, jak by ten život, vypadal bez toho, abychom my nad nimi měli stálý dohled. Klienti si jich a azyláku hlavně cení, vzhledem k těm závislostem že tam byl nějaký režim aspoň teda přibližný režim, že jsme měli pravidla na to, aby tam ti klienti nekonzumovali alkohol a právě oni s tímhle tím přicházejí s těmhle pravidly do toho bytu na pul cesty, že oni ví, že tady prostě nesmí pít, tady se musí držet jinak o ten byt přijdou. Už to samo o sobě je pro ně motivační a takový jakýsi výcvik do vlastního bydlení. Jsou klienti na azyláku, stále byli a doufám, že i budou, kteří mají tu motivaci se z azyláku a pak z toho bytu posunout do vlastního, ale samozřejmě jsou případy, kdy to na tom bytu nezvládnou, pak tam přijde služba, najde tam ten byt ne v dezolátním stavu, ale prostě klienta, který si momentálně neuvědomuje kde je, co dělá a za dveřmi samozřejmě tři čtyři flašky, to je prostě špatně to je problém neboli opět toho klienta dohnala závislost. A ten přijde jednak o byt, ne že přijde, teda že bude z toho bytu vyloučen, může se vrátit zpátky na azylový dům, pokud se mu rovnou neukončí smlouva na pul roku, což znamená, že skončí opět na ulici, což znamená, že pul roku chodí na denní centrum a pak se může vrátit zpět na azylový dům, kam on samozřejmě chce, na ulici nikdo končit nechce a denní centrum a noclehárna jakože nízkoprahové služby tady na (název města), tak jsou brány opravdu jako ta...ne dafakto nejnižší mez, opravdu nízkoprah. Všichni tady, tedy většina z nich tady chtějí na ten azylový dům, což ale pro mnohé bývá tou poslední metou, protože do vlastního bydlení do toho bytu se v uvozovkách dostanou prominentní klienti, kteří už ví, co ty byty obnáší, kteří tam jsou schopni se chovat a někteří ne ani po několika letech a i tak, to lákadlo dejme tomu té návykové látky nebo toho vlastně svobodného života momentálně je tak velké, že i ty pravidla na tom azylovém domu na tom bytě poruší a prostě v ten moment o ten byt přijdou.

Tazatel: Našli si někteří své vlastní bydlení, že už nebyli pod dozorem azylového domu?

Účastník rozhovoru A: Přímou svůj byt, přímo že už nepotřebovali žádné sociální služby? Já nechci být nějaký extrémní skeptik, myslím, že si pamatuju takový příběh jeden možná dva. Dělam teda v sociálních službách 4,5 roku...pamatuju si spoustu lidí, kteří už na azyláku skončili nebo někteří kteří na azylovém domě nebo v službách sociálních prostě i zemřeli, ale své vlastní bydlení...sehnalo poměrně velmi, velmi málo lidí, může, dobře bereme co je happy end jistým způsobem může být happy end i to, že u nás byl 3 měsíce 4 měsíce ubytovaný člověk, který měl ale vlastně zázemí, měl rodinu a jenom ten moment kvůli té rodině která ho vlastně dejme tomu vykopla z toho domu, tak skončil u nás, samozřejmě byla tam nějaká závislost, byly tam neshody v rodině. On si to teda klient zavinil sám, ale rodina se potom nad ním slitovala, vzala si ho zpátky a od té doby jsme o něm neslyšeli. Tudíž lze předpokládat, že rodina potom rozhodla se dát tomu člověku ještě jednu šanci, on ji doufejme možná i využil a je zpátky u rodiny. Není to úplně jako proces resocializace jak by jsme si tady přáli, je to taková zajímavá situace, ale i to se může stát, kdy člověk k nám přijde, že už vlastně nemá nikoho ale třeba dobře měl někoho o koho přišel kvůli svým vlastním potížím, ale ta rodina si ho potom vezme zpátky. Běžně se u nás stává, že u nás máme lidi s rozvedených rodin, máme tady i seniory, které vlastně zavrhl jejich vlastní děti, potom i vnuci a i tak se podaří, že si je ta rodina občas vezme zpátky, pak se o ně třeba postará a už s lepšími vztahy než které měli předtím. Není to tak časté, ale stávat se to taky může. Ale co se týče postupu klienta, který přijde vyloženě na ulici, tím že speciálně člověk, který by byl schizofrenik nebyl úplně po psychické stránce zdravý a v pořádku, taky si přiznal občas nějaké ty drogy, ale ne že by byl úplně závislý. Ale byl tady případ klienta, který přišel na ulici poměrně mladý člověk, vlastně 25, 26 let a ten byl velice šikovný a opravdu měl tu chuť se z té ulic dostat, protože pochopil, že tady prostě být nemůže. Našel si práci velice brzo, v které vytrval, ale zjistil, že na pokrytí jeho exekucí, které už tehdy vlastně měl, že to nestačí. Našel si tudíž lepší práci v Mladé Boleslavi v automobilce, momentálně tam stále dělá, máme spolu ještě kontakt aspoň telefonický. Začal si vydělávat solidně, tam si zařídil zatím teda ubytovnu, ale chce prostě byt, chce si potom splácet spoustu dluhů a je to jeden takový světlý okamžik kdy věříme tomu, že ten člověk nás v budoucnu nebude potřebovat, postaví se na vlastní nohy, protože pochopil, že musí něco dělat. Hezký příklad, ale to momentálně se zatím ještě děje, ještě nezvítězil. Zvítězí až tehdy, až se zbaví exekucí, až bude mít vlastní bydlení a neudělá další nějaký průšvih, stát se může, ale držíme mu palce.

Tazatel: Takže 2 příklady za 4,5 roku praxe?

Účastník rozhovoru A: Ano, stává se. Na druhou stranu jsem byl svědkem, to řeknu špatně ne svědkem ale během mé služby po dobu, co pracuju v sociálních službách, už jsme tady měli přes 20 úmrtí klientů na ulici, na azyláku, v podstatě dejme i v prostředí noclehárny, prostě nám poumíralo hodně klientů v poslední době. Většina z nich vlivem cirhózy jater. Můžeme si odvodit, co to asi znamená.

Tazatel: Jak se klienti vypořádávají s běžnými situacemi? Např. hledání si zaměstnání, vlastní bydlení, vyřizování dávek na úřadu práce?

Účastník rozhovoru A: K tomuto jsme se ještě nedostali, k tomuto tématu. Ono dost samozřejmě záleží na tom vlastní klientovi jak je vlastně sociálně zdatný v těhle oblastech. Ale primárně můžu říct, že klienti kteří přicházejí k nám do centra, jakožto z pohledu pracovníka denního centra a terénu dost často jim pomáháme s vyřizováním evidence na úřadu práce nebo tu na sociálku, potom zařizujeme jim bydlení, práci k lékařům je můžeme doprovázet ale to neznamená že by ti klienti nebyli tak úplně schopni, oni třeba chtějí si to zařídit sami, ale nejsou si třeba jisti, neví úplně přesně jak to funguje, takže my je doprovodíme jednou dvakrát naučíme je jak ten samotný proces, třeba té evidence funguje a pak pokud ten člověk, ten klient to pochopí je potom donucen třeba si pak žádat dejme tomu o dávky nebo se evidovat na pracáku ještě jednou poté, tak zkusíme jestli by nebyl sám tohle schopen. Samozřejmě pomáháme při vyplňování formulářů, to si klientela obvykle samotná dělá, jsou výjimky, že občas nějaký člověk si ty papíry udělá sám, ale pokud je chceme udělat správně. Potom pan vedoucí používá krásné příklad, jako aby se nám potom nevracely jako bumerang, abychom my něco neudělali špatně, a klient se nám vrátí potom, protože my jsme něco pokazili, my ty papíry s nima raději děláme, abychom si ověřili, že prostě ta žádost a potom ty sociální záležitosti budou vyřízeny správně a pokud možno na první pokus. Tak v ten moment my s těmi klienty uděláme papíry, zajedeme tam a jsme jim defakto oporou, taková podpora, taková asistence přímo při tom jak oni postupují od těch úřadů k hledání zaměstnání, bydlení a potom další následné kroky. Máme tady ale ranaře, poměrně i schopné lidi i v terénu, kteří už to dělali tak strašně mockrát, samozřejmě starší generace, která řekne, já vás prostě nepotřebuju na nějaké sociální dávky na nějaké vyřizování, vyplňování papírů, vezme si papír z pracáku, vyplní to, my o tom ani nevíme třeba, že on si to byl zařídit. Pak nám jenom řekne zpětně hlášku, že v pracáku je zaevidovaný, tady mám kartičku, podívejte, sociálka ano, šek jsem si poslal, tady mi to bude chodit. Výborný člověk, který už je

natolik, natolik zdatný v těch sociálních dávkách a pracáku, že o to víc se mu nechce dělat cokoli jiného, protože tam to prostě zná a umí a nechtěl by se přeučovat na jiný princip, který by vlastně znamenal, že už nebude moct mít dávky, nebude mít pracák a postaví svůj život na úplně jiných základech. I takoví tady jsou. Ale jinak jo, ještě jednou z terénu pomáháme klientům, pomáháme jim vyplňovat a doprovázíme je, i k těm lékařům je třeba více motivujeme, pokud víme že klient je nemocný a trpí nějakou chorobou, my se snažíme opravdu je k tomu lékaři dostat a pokud si nejsme jisti jestli je klient prostě poslechne naše pokyny, tak je lepší tam dát každopádně k němu nějaký doprovod, a nebo pokud víme o tom, že klient má právo na něco s čím ho třeba předtím paní sociální pracovnice nebo paní úřednice s pracáku nebo i lékař poslal za námi nebo prostě do háje, že mu neposkytne tu službu, tak my tam působíme jako sociální dohled a vlastně podpora pro toho klienta, kdy pomáháme vyřizovat i ty jeho záležitosti. My nejsme jen jako dozorčí orgán, ale i proto že my s klientama potom se snažíme, aby dostali to, co jim podle zákona patří, na co mají nárok, na co mají právo. To je vlastně primární ta naše sociální služba. Já jsem teda víc terénní pracovník, neprovádím moc právě vyřizování na úřadu, nepřimlouvám se moc za klienty ale tohle je vlastně to groo naší práce, proto my tady jsme.

Tazatel: Poskytujete jim informace o volných pracovních místech nebo vykonávání veřejně prospěšných prací?

Účastník rozhovoru A: Co se týče veřejně prospěšných prací, o to se stará spíše azylák. Azylový dům je spíš proto, právě proto že jim jde v podstatě více o peníze, pokud jsou na azyláku, kde si hradí právě bydlení tak ano v ten moment je třeba, aby ty veřejné práce ne veřejné práce ale veřejně prospěšnou službu pokud to můžeme brát jako ten přivýdělek na zvýšení vlastně toho příspěvku na živobytí, tak ano to se snažíme pro ty klienty. Problém je, že té práce není tolik a spousta klientů na tom azyláku, když už by chtěli teda pracovat, tak si prostě tu práci přes veřejnou práci přes tuhle službu nenajdou a pak chtě nechtě někdo spadne na to existenční minimum a může být i třeba zklamaný ten člověk, naštvaný protože on třeba projevil tu aktivitu, ale není tady zaměstnavatel, který by mu tuhle tu službu umožnil. A to my trochu chápeme jako aktuální problém té veřejné služby. Já jsem asi zamotal termíny, samozřejmě veřejně prospěšné práce, možná jsem to asi řekl špatně. Často mívají brigády neoficiální, zase my jim do jejich přivýdělku tak úplně nekecáme, pro nás je fajn, že mají aktivitu a pokud mají kamaráda nebo nějakého známého, kdo je zaměstná, aby si přivydělal nějakou korunu, je to lepší než ležet na posteli a užírat se

nějakým trápením. Samozřejmě kontrolám by se to nelíbilo, a dost by se to nelíbilo vlastně potom i úřadům i tak, že máme klienty, kteří dělají na černo. My o tom vlastně nikdy ani raději nechceme vědět, ale jsme rádi, že mají aspoň nějakou aktivitu., nějakou činnost. Když nemají žádnou práci, žádnou činnost, tak jsme rádi za pracovní terapii, kterou azylový dům může poskytovat a taky vlastně poskytuje, klienti mají povinnost se pracovní terapie účastnit a vlastně jak jsme se bavili o tom procesu resocializace tak i ten nácvik toho zaměstnání na azylovém domě, je poměrně důležitý a může potom hrát i nějakou roli v budoucím zaměstnání. Denní centrum, my tady nemáme pro ně tu práci, samozřejmě můžou pro nás dělat nějaké úklidy, vynáší koše, třeba se starají o společné prostory, ale není to pracovní terapie jako taková, my jsme nízkoprahová služba, kde si lidé chodí odpočinout a vyřešit si základní svoje potřeby ale my samotní, kromě toho, kromě té pomoci s úřady, že jim pomáháme vyřešit si jejich vlastní záležitosti, kromě doprovodu a kromě občas teda kontaktu v terénu a vyřešení přímo situace v terénu, my je myslím resocializovat ani moc nemůžeme. My jsme vlastně to dno, od kterého se klienti můžou odrážet, takže my ukážeme cestu, jak se můžou k tomu svému životu zpátky, běžnému životu dostat. Ale nedáme jim tady, ale nemůžem jim zajistit, aby v našich prostorách, aby pro nás třeba pracovali, aby tím třeba získali nějaký pracovní návyk, to spíš s nima opravdu hledáme ty ubytovny, hledáme s nima, hledáme pro ně práce i ano na úřad práce, informujeme je o volných pracovních nabídkách, sociální pracovnice dávají podněty klientům, ale necháváme to často i na jejich vlastní aktivitě. My je motivujeme k tomu, aby si práci hledali, můžeme s nimi tu práci pohledat, vytiskneme jim třeba z úřadu práce přímo nabídky práce, které by pro ně byly vhodné, pohledáme je, doplníme je, zkontaktujeme co je prostě třeba ale jsme rádi, že klient sám za náma přijde a poprosí nás, jestli bychom teda nemohli spolu najít nějakou práci, my řekneme určitě posaďte se tady, vyjedeme ty práce, najdem co můžeme a odešleme je s tou prací k tomu zaměstnavateli, tím že buď je tam pošleme osobně nebo tam vidíme telefonní kontakt, tak první zavoláme přímo od nás. Ted' na místě zavoláme tomu zaměstnavateli, jestli nemají ještě volná místa nebo pošleme email, pokud se nemůžeme dovolat, ale každopádně i s tímhle tím problémem s něma pracujeme. Další, mají ti klienti práci, aspoň trochu nějak chodí a v ten moment vidíme, pokud má člověk trojsměnný provoz, pracuje vlastně ranní má odpolední potom noční službu...tak je problém aby člověk ve trojsměnném provozu využíval služby denního centra a noclehárny, když noclehárna je jenom přes noc potom člověk opouští...opouští ty prostory v sedm ráno a pak se musí flákat po venku. Kdyby

člověk měl jednosměnný provoz jako od těch dejme tomu 8 ráno do nějakých 4 odpoledne, jde to, ale pokud člověk pracuje noční, někdy denní noclehárna mu nestačí. To už není úplně vhodná služba pro toho klienta, proto je motivujeme, aby když si člověk už najde práci a má tu práci, aby hned poté pokud možno šel hned bydlet na azylový dům, kde vlastně může přicházet více méně, jak potřebuje, se službou se dá domluvit a ten azylák je víc právě svolný k tomu a uzpůsobeny, aby ten člověk víc pracoval a víc právě už si mohl něco spořit pro to vlastní bydlení. My jim tady pomůžeme s hledáním fakt toho provizoria nebo třeba té ubytovny, pošleme je na azylák, ale přímo v naší službě jakožto denního centra a terénu se člověk málo kdy dostane hned do vlastního bytu. Jsou ano takoví lidé, ale není jich moc, protože jasně to jsou, to je... to jsou postupné kroky resocializace, nemůžeme dostat člověka z ulice hned do vlastního bydlení se vším všudy, je potřeba ho nějak spacifikovat, tak nějak jakože připravit, jak vlastně by měl nejspíše se rozhodovat o vlastním životě, aby si to bydlení potom udržel, aby to tak nějak krok za krokem k tomu dospěl, aby mohl mít vlastní bydlení.

Tazatel: Jak se osoby bez přístřeší vyrovnávají s opětovným začleňováním do společnosti?

Účastník rozhovoru A: No kdybych vypíchl to slovo opětovně tak člověk, teda pokud je tady člověk, který skončil na ulici poprvé, poprvé je u nás, poprvé naše služby potřebuje tak je z toho dost zklamaný. Naráz je takový vydivočený takový vyjevený že se dostal do situace, do které ani nevěděl, že se může dostat. Málo kdo se narodil s pocitem tím, že vyrůstá po svém a že beztak skončím na ulici, obvykle si to takhle člověk nevybírání a to co ho k tomu vede, jsou opravdu trable, situace, které už vyústit prostě ani jinak nemohly, a ten člověk si neřekl, že já prostě chci být bezdomovec. Ve valné většině případu takže první reakcí toho klienta na tuhle tu situaci je, že je poměrně na tom poměrně bídě psychicky, je takový vydeptaný, je posmutnělý, vlastně přijde mu, že skončil na ulici a vlastně ano chci se dostat pryč, ale na druhou stranu na to teď nemám náladu, nemůžu, situace mě dostihla. Jsou i takoví posmutnělí lidé, takže potom my nejdříve s nima pracujeme trochu na té psychologické úrovni, taky jsme přece jenom křesťanská organizace, takže pořádáme tady něco na styl ranních chviliek, posedíme s nimi, promluvíme s nimi i o Bohu, snažíme se nějak trochu morálně, ne morálně ale povzbudit empaticky, citově, aby měli i chuť třeba něco řešit a ono se s nima dá velice pěkně pracovat, že oni přijdou na to, že přece je tady jen šance, je tady ta možnost jak se dostat zpátky. Takže prvotně ti lidé zažívají prostě šok, vůbec si nepředstavili, že na ulici skončí a jakmile se z toho trochu otřepou, trochu dostanou, tak, se nima začíná pracovat i na tom,

aby se byli schopni se co nejdříve dostat zpátky. Rozdíl je potom s klientem, jak jste se ptala na to opětovné začlenění, protože pak tady přijde člověk, který je po třetí, po čtvrté, po páté u nás, vždycky přerušovaně, že už prostě někde bydlel a my už se ho tak ptáme, co tady zas děláte, nebo děláš, pokud si tykáme, jako co se stalo? On nám převypráví tu situaci, a opět to obvykle pojistí to, co ho tady přivedlo už předtím, že jo. Ano a my si říkáme, dobře tak se u nás posad', kdybys něco potřeboval tak se stav se za námi, vyřídíme opět, máš pracák, máš sociálku dobře dejme to, že třeba nemá, dobře pomůžeme mu s tím. Máš nějaké bydlení nebo máš možnost, kde by jsi chtěl potom bydlet, ubytovna, máš něco vyhlídnutého dejme tomu, že nemá, projedeme s ním seznamy, zkontaktujeme, pomůžeme něco zařídit. Snažíme se, aby zde klienti moc nezůstávali, protože přece jenom je nemůžeme tady jenom tak hostit, jako x let v řadě bez nějakého posunu, jsme rádi, když se klient posouvá dál. Ale to jim samozřejmě nebrání chvílku v tom bydlení být, zjistit že jim nefunguje ubytovna, že se jim tam nelíbí a řeknou si, budu raději na ulici, než na té ubytovně a jsou zpátky u nás. Bohužel jsou i takové případy kdy máme u nás, existují ubytovny, do kterých se klientům moc nechce a raději budou přes den chodit do denního centra a večer na noclehárnu, než aby zůstali den, dva nebo třeba tři na ubytovně, kde jim hrozí nebezpečí, kde se ve velkém pije, kde se berou drogy, kdy to majitel neřeší a nevdává mu to, denní centrum má aspoň pravidla, která na ubytovnách třeba nejsou, takže už za to jsou klienti rádi. Máme tady nějaký režim, ne režim pravidla dodržování služba a cítí se tady v bezpečí a i když vlastně nemají vůbec, dejme tomu jsou na té ulici, nemají takřka nic, tak jsou rádi za naši službu, že se tady aspoň můžou ohřát, uvařit si, vyprat si a na noc se jít vyspat na horu na noclehárnu. Některým klientům to stačí, těm nenáročným. A takovým lidem, kterým to stačí my už, ani nezmotivujeme pořádně, ty už nepřesvědčíme, jsou lidé na ulici, konkrétně určitý člověk, kterého už potkáváme minimálně 15 let, věčně tady na (název města) chodívá s taškou, chodí s vlastníma osobníma věcmi, dělá si to svoje kolečko, občas posedí na nádraží, přečte si nějaký časopis, knížku. Na denním centru přijde, když něco potřebuje, ale pravidelně chodí každou noc na noclehárnu. Jsme se ho ptali mockrát, potřebujete s něčím pomoc, nebo potřebujete něco vyřídít, ale pokud on sám nechce, my se mu nemůžeme vnučovat, ale jemu to vyhovuje. Jsou i takoví, kterým jejich situace vyhovuje, bohužel. Je teda pravda, že častěji bývají na azylových domech, kde vlastně azylový dům jim zajistí ta základní služby včetně přespání, které denní centrum nedělá, my jsme tady jen přes denní vlastně pobyt od nějakých těch 8 ráno do 4 odpoledne a pak se přesouvají na noclehárnu a pak se vrací další den znova, takže oni se musí nějak

točit mezi těma službama. Na azyláku můžou zůstat od nevidím do nevidím a nic dál už je vlastně netlačí cokoliv zajišťovat. Přejde jim to jako doma, konkrétní člověk, nádherný příklad jistý pán nebudu jmenovat 21krát se léčil v (název města) na alkoholu víme jaký jeho problém, víme, že je to lempl, víme, že už prostě pracovat nebude, ale tak si úchvatně zvykl na azylový dům, že si řekl, že on tady po těch vlastně 12 let co je v azylovém domě minimálně tak že už nic dalšího vlastně nepotřebuje. Azylový dům mu pokryl všechny služby, které chtěl, zařídil mu peníze, on si občas udělá nějakou brigádičku samozřejmě neoficiální a vůbec nemá ani touhu nějak dál...se dostat do vlastního bydlení. Ale jak jsem s ním dělal já tehdy rozhovor, řekl mi úchvatnou myšlenku, proč nechci vlastní bydlení, proč nechci dál, protože bych do toho opět spadl, uvědomil si svůj problém, uvědomil si že pro ňho ten azylák beztak bude lepší službou než kdyby si sám se snažil starat o vlastní bydlení, protože má aspoň nad sebou ochranou ruku a ví, že u nás prostě pít nemůže a on ví že je závislák že je prostě alkoholik na druhou stranu jasně, není to resocializace jak my si to představujeme, ale pro toho člověka z ulice dostat se na azylák, kde je vlastně krytý je to defakto úspěch on víc toho v životě nechtěl ani neočekával. Pak my nemůžeme čekat, že se u ňho projeví jako ehmm že se na něm projeví...ted' jsem se úplně zamotal, že dosáhne toho maximálního levelu, že se dostane do vlastního bydlení, protože to ani nechce, pro něho to není ten hlavní cíl. Jeho cíl byl dostat se nějak, kde nebude moct chlastat a kde mu bude dobře, což se stal ten azylák. Mnozí potřebují mít nad sebou ochrannou ruku, aby neskončili na ulici, proto i denní centrum má svá pravidla, ale jak už jsem řekl, my nejsme pobytovka my se s nima tady přes den v uvozovkách pohrajeme a uděláme pro ně co je v našich silách, snažíme se je posunout dále a spousta těch lidí se dostane na azylový dům a od tama už je poměrně malá touha dostat se do vlastního bydlení. My jakožto nízkoprah je hned do vlastních bytů můžeme, ano jsou případy, kdy jsme dostali člověka z ulice do vlastního bytu za pomoci dejme tomu jiné služby nebo že se nám podařilo vyjednat pro ně vlastní bydlení, ale opravdu bývá to málo, málo, málo z těch klientů, které tady máme. Právě to dostávání do vlastních bytů je spíš ta služba azylového domu, jenže jak člověk přijde z ulice do azyláku a z pohodlí, jeho motivace cokoliv získat rapidně klesá až na výjimky na ty lidi, kteří si řeknou: jako já v tom azyláku přesto nebudu a ten má potom touhu dostat se dál, starší ročníky obvykle už ne.

Tazatel: Jaké jsou skutečnosti, důvody které vedou bezdomovce k opětovnému vrácení se na ulici?

Účastník rozhovoru A: Trochu už jsem zmínil, jde o to, že ten člověk ve svém životě něco nezvládl, a nezvládl to zase opětovně, opětovně nezvládl tu samou situaci. Nemůžu říkat samozřejmě jména, nemůžu ani bych správně neměl nastiňovat situace, které by vedly k identifikaci toho klienta, ale pokud k nám přijde člověk, který je závislý na alkoholu a přišel kvůli alkoholu o práci třikrát po sobě, je tady prostě určité vysoké procento, že o tu práci přijde po čtvrté kvůli alkoholu, ale samozřejmě nemusí to tak být. Jiný příklad jiný klient, poprvé se dostal na ulici proto, že no mladý člověk sedmnácti osmnáctiletý klučina, který měl problémy se svou vlastní rodinou takovým způsobem, že poté vlastně jak umřela matka a staral se o něho potom defakto už otčím ještě dokonce, to byly ty vztahy docela komplikované tak on ho defakto skoro dá se říct, připravil o veškerý majetek, o všechno přišel a v den jeho osmnáctých narozenin on ho kopl na ulici. Dostal se na denní centrum na noclehárnu, a tam ho potom velice pružně, protože osmnáctiletý kluk teďka čerstvě dospělý, nemůže na ulici zůstat, aby si nezvykl na ten život. Tak byl ihned veden na azylový dům, tam se dostal a na azylovém domě potom zůstal pouze několik málo pár dní. Otázka proč? Tak úplně nepochopil o čem ten azylový dům je, řekněme, že narazil na pravidla, které na azylovém domě byly. Strašná smůla pro toho klienta byla pro toho člověka, že on sice s dobrým vědomím byl na tom azyláku vedený ale...vlastně nebyl na to připravený jak bych řekl, on se s tím nesmířil s tou situací, byl u nás jednou, pak už se neukázal, nechal u nás i nějaké věci a pak jsme už o něm nikdy neslyšeli. Teď jsem asi odpověděl na něco jiného, počkejte, co to bylo?

Tazatel: Jaké jsou skutečnosti, důvody které vedou bezdomovce k opětovnému vrácení se na ulici?

Účastník rozhovoru A: Tak tady u něj byl takový důvod, že prostě na to nebyl připravený. Nebyl připravený na ten samotný proces, který měl probíhat, prostě se toho možná zalekl a už nechtěl s námi mít co dočinění. Ani lékaře si nevyřídil potom, jak za námi měl vlastně přijít. Takže vzal nějak život do vlastních rukou a pak už se nám nikdy nehlásil. Teďka tomu člověku bude už 22 let, teda snad se někde uchytil. Jinak ale skutečnost jako důvod proč se zas zpátky vrátí na ulici, že zas někde něco podělalo. Prostě stručně a jednoduše ten klient opět něco nezvládl, nemůže se ten člověk vymlouvat na to, že mu pracoviště nebo někdo zaměstnavatel hází klacky pod nohy nebo že někde něco třeba nestihl, protože oni jsou ti špatní. Může to říct, ale většinou to není pravda, většinou je to o tom, že ten klient byl nějakým způsobem na něco vázán, měl dodržovat nějaké pravidla, měl dejme tomu dodržovat nějaký řád nastavený od toho zaměstnavatele nebo od toho bydlení, ale protože

je porušil libovolným způsobem. Tak se prostě na tu ulici dostal zpátky, protože nerespektoval pravidla. Úchvatný případ jedné klientky, která byla tady na ubytovně. Jako to, jediné co už jí chybělo, byla práce, ale protože ona si opět jakoby začala přičichávat k alkoholu, začala pít i na té dotyčné ubytovně, pak si tam ještě k sobě přistěhovala jiného dalšího klienta od nás z terénu. Ten ubytovatel o tom vlastně nevěděl, pak zpětně zjistil, že tam měla ještě jiného borce mimochodem taky závislého na alkoholu. Tak v ten moment jako dostala na ulici jednak zpátky toho borce, kterému jako z milosti poskytovala ubytování a dostala na ulici i sama sebe. Taky hezký příklad jo. Ne, obvykle se jedná o nerespektování pravidel, tam už to potom není o té motivaci, jako je to o té motivaci pořád, ale je to o tom, že prostě ten klient něco nedodržel. Když už jednou na té ulici skončil a chtěl se, vyšplhal se zpátky do běžného života a zase spadl dole, jelikož se někde stala chyba, regulérně. Někomu to nemusí vycházet, prostě má třeba jenom smůlu, jo jasně může být. Může být člověk, který si najde práci u nějaké dejme tomu stavební firmy, může to být i oficiální práce, ale pak se zaměstnavatel nějak vykroutí. Ten člověk dělá čtvrt roku, pak mu třeba poslední dva měsíce nezaplatí, stát se prostě může, stalo se tak našemu klientovi. Vrátil se zpátky, protože mu prostě došly peníze. Mu neplatil zaměstnavatel a my jsme si řekli, tak to je průšvih docela. Snažili jsme se vyřešit tu situaci, aby mu to ten zaměstnavatel potom nahradil nebo vyjednávali jsme s ním, aby ten klient opět dostal to, co mu náleží ty peníze, ten výdělek, co tam odpracoval, ale tohle třeba nebyla chyba klienta, to kápl na špatného zaměstnavatele, špatnou práci, taky stát se může. No a samozřejmě ten bod, který klienta vrací zpátky na ulici je parta. Uvažoval jsem, do kterého bodu to zmínit, ale ono se říká, že pokud se člověk, v jednom konkrétním městě léčí nebo kde získal svou závislost na alkoholu nebo na drogách tak potom by tohle to prostředí a tuhle tu partu ve které svou závislost dostal, by měl opustit a přestěhovat se jinam a začít jinde a znova, aby ho ta parta nestáhla k tomu alkoholu a drogám zpátky až se přeléčí ten člověk. Problém tady (název města), že tady každý zná každého a jakmile jeden člověk se podaří právě resocializovat, reedukovat a dostat do běžného života, on si k sobě natáhne dva tři kamarády, začnou spolu opět popíjet a opět oni přijdou všichni čtyři. Tři proto, že je tam ten člověk neměl tahat do svého vlastního bytu a ten samotný protože se prostě neovládl a opět začal mít tyhle problémy. Nájemce jako ten pronajímatel na to přišel a na ulici jsou zpátky všichni. Spousta lidí nechápe, proč to dělají. Ta chuť na alkohol a návykové látky je strašná. Ono je to strašné lákadlo. Na jednu stranu si fakt říkáme, ti lidé jsou snad hloupí jako, oni to snad v té hlavě nemají v pořádku, že už mají všechno

vyřešené. Byly případy kdy lidé, kdy jsme jim pomohli fakt k tomu vlastnímu bydlení i k té ubytovně, byli v pořádku, byli v klidu i ta ubytovna spouště lidem prostě stačí. Ale pak přijde k nám za námi zpátky, že o bydlení v ubytovně přišli protože. A pak začnou udávat ty jejich důvody. To že prostě klientka přišla o bydlení, protože tam ubytovala jiného klienta, pak tam spolu popíjeli to je, samozřejmě já si to nevymýšlím, to se prostě stalo. Ať je to absurdní. Úplně...sehnat to bydlení zas není takový problém, mi přijde a přijít o to bydlení vlastně taky ne. A stačí málo, ti lidé sami o sobě, zas mi přijde, nemají takovou vůli. Nebo že jim třeba nedojde, co dělají nebo takhle riskují vědomě, třeba si nejsou vědomi, že riskují, jako fakt kdo ví.

Tazatel: Proč si myslíte, že právě tyto důvody jsou klíčové k opětovnému vrácení se na ulici?

Účastník rozhovoru A: Proč si to myslím, moje odpověď já to tam vidím, já už to vidím z praxe to, proč si to já si to prostě nemyslím, já to vím. Já pokud vidím, že ten člověk se dostal zpátky na ulici proto, že mi sám řekl, že je to alkoholik a že nezvládl svoji situaci, třeba v práci, že se prostě napil a zaměstnavatel ho vyhodí jo. No za prvé nemám důvodu mu nevěřit a za druhé já to беру jako přijatelný důvod, protože málo kterému zaměstnavateli by se líbila pracovní morálka zaměstnanců nula nula nic, že nechodí do práce jenom bere peníze a ještě u toho pije. Je to regulérní měřitelný důvod. A další člověk pokud máme někoho, kdo čichá, to samé prostě závislosti jedna velká bublina, jedna velká skupina lidí. Může být zajímavý příklad s člověka, který dejme tomu si prostě nezvykl na pracovníky návyky a třeba o práci přijde, že se mu nechce, že je takový prostě pohodlný. A že nic jako řešit nechce, to se stává i starším, spíš teda mladším lidem někdy, občas. Teďka myslím ty mladší jako osmnáct devatenáct., ti kteří vlastně ještě pořádně nepracovali. Přijdou přímo z učňáku nebo z pracáku a pak se po nich chce nějaká práce, ve které nevydrží. Tak to už pak není o závislosti ale právě o té vůli nebo o té motivaci něco dělat. O nějaké té vlastní práci.

Tazatel: Jak by podle Vás měl vypadat úspěšný proces resocializace?

Účastník rozhovoru A: Záleží, na kolik si tu správnou resocializaci představuje ten klient, člověk kam až ho to má přivést. My vlastně řeknu to opět na přímo, my tady plníme určitou zakázku toho klienta. Člověk k nám přijde s nějakým problémem, který my řešíme. A u každého člověka může být ten problém trošku jiný. Dejme tomu, že tím že vlastně nejsme tady jenom pro osoby, kteří jsou úplně bez přístřeší, máme tady i lidi ohrožené

ztrátou bydlení, máme tady nevyhovující, máme tady lidi z terénu, kteří přichází, jen když něco potřebují, tak ten proces jako nemůžu nějak klasifikovat, že je úplně jednotný pro každého. S každým pracujeme, jak můžeme pracovat nejlépe samozřejmě a taky na tom, co on sám potřebuje nebo jak my mu můžeme pomoci. Někomu pomůžeme už jenom tím, že mu tady umožníme se osprchovat a co když je sociální práce, někomu pomůžeme pouze tím, že mu pomůžeme s ubytovnou a víc toho nepotřebuje. Pak je tady člověk, samozřejmě, který přijde úplně s ničím, nechci říct s holou prdelí, ale prostě řeknu to, je na ulici přijde za námi a nemá vůbec nic. A já tohle to beru v tom případě jako vzorový příklad, protože to je asi práce a nejvíc a v tom jsou zahrnuty všechny kroky vlastně i pro ty ostatní, kteří už mají něco uděláno. Prostě přijde člověk, je na ulici přijde za námi, buď ho doprovodí nějaký jiný klient, dovede ho. Ten klient se nám představí, popovídáme si s ním, co ho vlastně přivádí, jak se mu stalo, že je na ulici. Případně teda někdo se nezeptá, my se třeba ptáme, jako máme povinnost se ptát, odkud přichází právě a co ho případně k tomu vedlo, jak se to vlastně stalo, že je na ulici a pak začneme teda dělat nějaké plánování. Něco jako individuální plán. Takže sestavíme s ním nějaké smlouvy, individuální plán a řekneme si, že tohle, tohle spolu budeme řešit. Obvykle se jedná, jako první s tím člověkem potřebujeme evidenci na úřadu práce, aby měl potom vůbec nějaký nárok na příští budoucí sociální dávky, aby měl prostě nějaké finance zajištěny, proto aby se mohl dál posouvat. Takže jako první evidence na pracáku, znamená to vyřizování vlastně toho bývalého zaměstnání, pokud má nebo nemá zápočty dáme to dohromady a odnášíme to úřad práce a tam žádáme teda hned potom nějaký příspěvek v nezaměstnanosti, pokud teda ještě pracoval a přišel o práci a momentálně nemá vůbec nic. V opačných případech pokud nemá teda nárok na tu podporu, což se prostě stává, že člověk, který už v práci strašně dlouho nebyl, jde se zaevidovat na úřad práce. Pak s ním jdeme na sociálku vyřešit, aby dostal příspěvek na živobytí, a zajišťujeme potom na sociálce i další věci, které by mohly být spojeny s tím budoucím bydlením. Napadá mě konkrétně jeden příklad, klient, který zároveň tady využíval denní centrum i noclehárnu, tak na noclehárně si potřebuje vyřídít jeden takový papír, který přímo potvrzuje, že ten klient využívá sociální službu, aby potom měl nárok na nějakou konkrétní sociální dávku přímo na ten příspěvek na živobytí, a s tím papírem vlastně na tu sociálku přijde, na základě toho mu můžou být vyplaceny ty peníze. Prostě že není na ulici už úplně, ale že prostě využívá aspoň nějakou sociální službu. Pak má nárok na nějaké ty dávky. Dejme tomu, že všechno má hotové, úřad práce má, sociálku a co teď. Bylo by fajn, aby ten

člověk šel bydlet buď na azylový dům, nebo si ještě předtím našel nějakou tu práci. To jsou kroky, které se snažíme tak nějak zároveň, protože člověk, který si práci najde tak už v ten moment, pro něho noclehárna není úplně vyhovující právě. A ještě v tom případě kdyby fakt měl nějaký ten dvoj nebo trojsměnný provoz, i přes ty noční, kdy vlastně by musel spát na ulici, na lavičce v parku a pak by na noční službu šel do práce. Prostě šílená situace, do které nechceme, aby se klienti dostávali. Takže v ten moment se snažíme jim zařizovat azylák, pomoci jim s azylákem, hlídáme volné místa, komunikujeme se sociálními pracovníky a v případě kdy se podaří toho člověka dostat na azylák v případě zároveň i s prací nebo kdyby si práci sehnal, až bude na tom azyláku bydlet. Pro nás jakožto denní centrum a terén bereme jako splněný úkol a pro nás v ten moment ta práce s tím klientem dá se říct skoro defakto končí, protože my mu v ten moment nemůžeme pomoci, protože on už není na ulici, už to není vlastně náš úplně klient s naší cílové skupiny a v tenhle moment už začíná být v režii azylového domu. Azylový dům dál si ho převezme a dál s ním pracuje. A ten vyhledává vlastní bydlení, může s ním řešit třeba nějakou práci, může s ním řešit jiné příspěvky, občas se řeší i důchody s nějakými jinými postaršími lidmi, nebo pokud má invalidní důchod, více se řeší lékaři, zdravotní stav. Do toho my jako denní centrum už nezasahujeme.

Tazatel: Jaké jsou rozdíly mezi pohlavím v procesu resocializace?

Účastník rozhovoru A: Na úvod máme teda samozřejmě i klienty, my jsme nízkoprahové denní centrum i pro muže i pro ženy. Je teda fakt ale, že žen tady chodí o poznání méně. Možná je to způsobeno tím, že když se někdo dostane na ulici tak obvykle chlapa vykopne ženská. Ani bych úplně neřekl, jestli závislostmi trpí víc chlapi nebo ženy. To úplně nevím, máme teda v klientele více mužů. A ty ženy obvykle řeší s počátku, pokud jsou v nízkoprahových službách, řeší to samé jednak napříč generacemi věkově tak i na základě pohlaví tak se řeší asi to samé. S tím že ženy ale mají obvykle tak nějak právě tu větší tenzi tu touhu dostat se pryč z té ulice. A je to na nich často hezky vidět, že jsou iniciativní, hledají si fakt nějaké bydlení, i se bez naší pomoci, případně jsou mnohem více angažované v tom bydlet u nějakého známého, u kamaráda, aby na té ulici nezůstávaly. Takže i vyloženě žen, které my potkáváme, které spí doslova pod mostem, není zas tolik, jak kolikrát nacházíme chlapy. Vidím v nich rozdíl právě v té motivaci v té angažovanosti něco se sebou dělat. Ženám je to víc nepříjemné na té ulici být a také na základě toho se s nima podstatně lépe pracuje. I když nevidím tam asi rozdíl v tom, co se řeší. Podle mě se řeší totéž, ale trochu akčněji. Asi spíš jde jenom o tohle.

Tazatel: Setkáváte se s klienty, kteří již rezignovali na svůj život?

Účastník rozhovoru A: Dnes a denně. Nebo i to co znamená na svůj život, že už je ten život nebaví a chtějí spáchat sebevraždu nebo že jenom nechtějí řešit situaci? No...to je téma, které asi proplynulo napříč celým rozhovorem, protože jako jo, jsou tady lidé, kteří si prostě zvykli tady na ten svůj život na ulici a tady na denním centru a jsou rádi, že už tady mají nějaké své teplé místočka, že tady můžou přijít a že víc toho prostě nepotřebují. Nicméně našim cílem není zaplnit denní centrum lidma, které chceme v uvozovkách dochovat, ale my opravdu si ceníme každé jejich iniciativy dostat se dál a když oni sami neprojeví, tak samozřejmě nenecháme je tu půl roku, jen pro nic za nic, samozřejmě snažíme se s nima pracovat z naší vlastní vůle a z naší vlastní aktivity. Přece nemůžem tady sedět jen tak s rukama v klíně. Takže ano snažíme se na trochu tlačit, aby něco dělali. Ale jo prostě je tu spektrum klientů, které i kdybychom bičem hnali tak je s nima těžké něco udělat. Ale jo denní centrum má takovou pojistku, že klienti, kteří tady chodívají vlastně už rok v kuse a mají stále u nás smlouvu, tak je tady takové pravidlo, které jim potom neumožňuje po tom roce pokračovat ve využívání denního centra, což je pro ně motivační, aby aspoň se sebou něco trošku dělali. Pak se jim na měsíc smlouva přeruší a po tu dobu tady nemůžou ti klienti přijít. Můžou se vrátit až poté, vlastně potom měsíci, opět uzavřít smlouvu a pak tady potom zas rok čekat, ale oni potom ví, že vlastně ten měsíc pokud to ještě vyjde na leden, únor nebo jak jsou měsíce chladné, že přece nebudu na ulici, přece nebudu na noclehárně, nebudu moct na denní centrum přijít vůbec, kam já vlastně půjdu, tak je to trošku aspoň podvědomě tlačí si něco zajišťovat. Je teda pravda že ano i po těch letech tady máme stále stejné klienty, ale vždycky se jim po tom roce aspoň teda pokud teda nevyužívají potom smlouvu nebo nevyužívají služby tak se jim to přeruší a pak se uzavře nová, nemusí to trvat prostě ten rok, ale snažíme se těmi pravidly je trošku tlačit, aby se sami snažili dál se posunout aspoň na ten azylák nebo ubytovna, to jsou vlastně nejčastější kroky, kam se oni vlastně dostávají. Na azylák tam to máme snadné, protože s ním spolupracujem, azylovým dům je vlastně jedna společnost takže tam i vlastně co se týče poradníku i tak když dáme na nějakého klienta doporučení tak prostě může se na ten azylák dostat poměrně v pohodě. Pokud nechce azylák, že mu nevyhovuje ten režim, třeba chce prostě volno, jak jsem říkal už předtím, tak ta ubytovna. Stačí, aby na té ubytovně neměl dluhy, aby se nějak špatně neprosлавil. Jo další bod k tomu proč se třeba vrací k nám, na ubytovnách je třeba už nechtějí nějaké konkrétní lidi, protože tam prostě udělají průšvih, nedodržují pravidla, případně se pobili s nějakým jiným klientem, bylo nějaké

vyhrožování, byl tam nějaký alkohol, nějaké drogy. Ten jeden majitel ubytovny si řekl, že tohodle klienta už tady nechce a další ubytovny byly třeba plné v ten moment a je člověk u nás. Jednoduše, dobře otázka byla sice položena trochu jinak, ale odpovím teďka stručně jednoduše. Ano jsou tu lidi, kteří už nechtějí nic moc řešit, zpohodlněli a jsou rádi i za to málo, co my jim nabízíme, ale není našim cílem, aby tady zůstali, ale chceme, aby se oni sami posunuli dále.

Tazatel: Jaké jsou klíčové momenty v procese resocializace?

Účastník rozhovoru A: Většina našich klientů začala toužit po změně až tehdy, kdy dopadla na samotné dno a už nevěděla, kam dál. Dle mého názoru je pro resocializaci důležité uvědomění si, že bez jejich vlastního přičinění se jejich život nikdy nezmění, možná dokonce i záhy skončí, což někteří také ve svých zpovědích naznačují. Důležité tedy je, aby si dotyčná osoba uvědomila svůj problém, dovedla ho určit a pojmenovat a následně jej aktivně řešit, což znamená určité sebezapření, vlastní motivace ke změně a spolupráci s příslušnými orgány, či sociální službou, kterou jsme i my.